

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

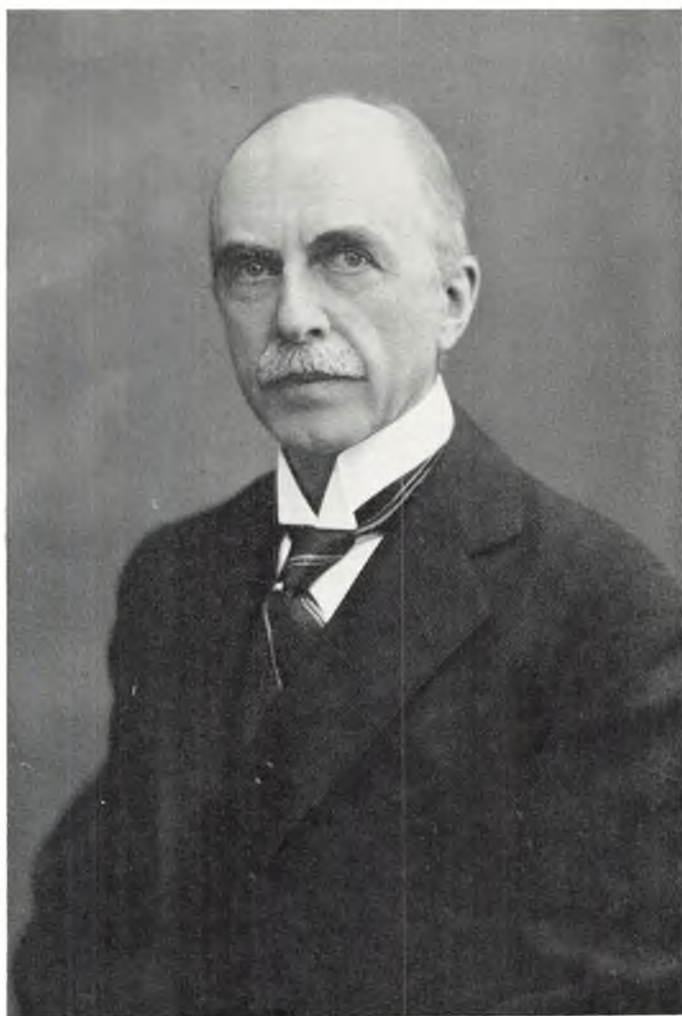
Ernst Moltke

JOACHIM MOLTKE

- en Kristi stridsmand

LOHSE

Imulke

JOACHIM MOLTKE

Ernst Moltke

JOACHIM MOLTKE

- en Kristi stridsmand

LOHSES FORLAG - KØBENHAVN

MCMLXII

MISSIONSTRYKKERIEET, KØBENHAVN
V/ O. SIEBUHR

INDHOLD

Forord	7
Forfædre	11
Barndom og ungdom	14
Bredgade 41	19
Åndeligt gennembrud	23
I Kristi tjeneste	31
Moltkemøderne	39
I KFUM's bestyrelse	49
Kontakt med Verdens kristelige Studenterbevægelse	65
Et møde mellem to slægtninge	72
Sommermøder	74
Vækkelsesmøderne i København	77
En betydningsfuld begivenhed	92
Motts besøg i 1909. — Kristeligt Studenterforbund	95
Joachim Moltke og Olfert Ricard	102
I Dansk Missionselskabs bestyrelse	110
Lægmandsbevægelsen for Ydre Mission	122
Nyborg Strand	126
Arbejdet blandt krigsfanger	130
Dansk Bibelskole	133
Oxford-bevægelsen	141
Det danske Bibelselskab	145
Hjem for studenter	148
Københavns Kirkefond	152
Den kristne arbejder og ven	154
Den sidste tid	160

FORORD

Da Greve Joachim Moltke var død og et langt liv levet med kristent tjenersind var afsluttet, måtte den tanke naturligt melde sig: Bør der ikke skrives en beretning om hans liv og virke? Hans betydning indenfor menigheden var gennem mere end en menneskealder stor, og mangfoldige var de virksomheder, som han enten var med til at starte eller videreføre — eller begge dele. Menigheden står i stor taknemmelighedsgæld til ham. Stoffet ville være righoldigt, og det at skrive hans livs historie ville i grunden betyde, at man samtidigt berettede om en række kristne institutioners historie — så aktivt var hans arbejde for dem. En beretning om ham ville ikke blot tegne en i sig selv markant personlighed for os, men ville i virkeligheden blive et ikke uvæsentligt bidrag til dansk kirkehistorie i en periode fra slutningen af forrige århundrede og til hans død den 29. december 1943.

Men en sådan beretning — der jo helst skulle være fremkommet umiddelbart efter hans død — kom ikke. Tanken om at gå i gang med den var mig ikke fjern. Men meget holdt igen: Følelsen af manglende evner — stærkt begrænset tid til at gå i gang med en opgave, der *måtte* tage tid og kræve samling af tanker og kræfter. Og ville den interessere en videre kreds? Trods alt var Joachim Moltkes person ikke *så* kendt udenfor de kredse, hvor han udførte sit arbejde. Og enhver tanke om at erhverve sig publicity lå ham meget fjernt. Det kunne

derfor ikke forbavse, at han havde testamentarisk bestemt, at alle breve, som måtte forefindes i hans bo, skulle brændes ulæste. Og så nær jeg end stod ham gennem en lang årrække og så mange samtaler jeg i tidens løb end har ført med ham, føler jeg dog, at mit kendskab til hans liv er begrænset — som det nedenfor vil fremgå, kom han først ind i min tilværelse, da han var en mand på 46 år. Og adskillige er de virkefelter, som han viede sine kræfter, og som jeg vel har et overfladisk kendskab til, men langtfra ved så meget om, at jeg turde indlade mig på en bedømmelse af hans indsats. Her måtte man nøjes med hans medarbejderes omtale; men disses tal er nu svundet stærkt ind.

Medens der således ikke kan eller skal gives en blot nogenlunde udtømmende beretning her om greve Joachim Moltkes liv, forekommer det mig ønskeligt, — ja, næsten påkrævet, at en — om end kortfattet og begrænset — skildring af hans liv og virke tilvejebringes af hensyn til eftertiden. De døde rider hurtigt. Og i den nuværende generation af KFUM'ere, gymnasiaster og studenter vil man knapt nok vide, hvem Joachim Moltke var — endmindre vide besked om, hvad han udrettede. Og det samme vil gælde den yngre generation ud over landet — også indenfor de i Ydre Mission interesserede kredse. Anderledes vil det naturligvis ligge for den ældre generation. Men selv dens erindring om ham vil være dels stærkt udvisket, dels jævnlgt begrænset til den eller de specielle menighedsopgaver, som havde og måske endnu har en plads i deres hjerter. Moltkes navn forekommer naturligvis i mange skrifter, der beretter om kristeligt og kirkeligt arbejde, men så at sige altid sporadisk. Men han bør ikke gå i glemme. Der trænges til en fornyelse af mindet om ham — til supplerung, samling og uddybelse

af, hvad der hidtil er fremkommet om ham. Den dag i dag vil hans eksempel på kristent tjenersind kunne virke inspirerende og igangsættende både på ældre og yngre. I håb herom udsendes dette skrift.

Jeg tænker med tak på mange venlige håndsrækninger, som jeg har modtaget under mit arbejde med denne bog. En ganske særlig tak bringer jeg husfaderen i Greve Joachim Moltkes Hjem for Studenter, stud. theol. Ulrik Nielsen, uden hvis tilskyndelser og medarbejderskab på en række praktiske områder bogen næppe var blevet til.

Ernst Moltke.

FORFÆDRE

Greve Joachim Moltke tilhørte en gammel adelsslægt, stammende fra Mecklenburg. Medlemmer af denne slægt indvandrede her til Danmark i det 17. århundrede. Af den herværende slægt med dens forskellige linier tilhørte han „Greverne Moltke af Bregentved“. Godset Bregentved blev af Frederik V i 1746 foræret Joachim Moltkes tipoldefader Adam Gottlob Moltke, f. 1710, d. 1792. I 1750 ophøjedes Bregentved tillige med flere godser til et grevskab, og besidderne af dette grevskab har i henhold hertil haft titel af lensgreve. Adam Gottlob Moltke, der allerede under Frederik IV og Christian VI havde gjort tjeneste ved hoffet, var overhofmarskal hos Frederik V og beklædte i tidens løb en lang række betydningsfulde og ærefulde hverv. I kraft heraf, men ikke mindst på grund af sit nære venskab med kongen, øvede han betydelig indflydelse. Det hedder herom i Dansk Biografisk Leksikon: „Moltke har i sit forhold til Frederik V ærligt og trofast søgt at gavne denne. . . . Moltke har mange gange hellere udsat sig for kongens heftighed end villet undlade at holde igen mod hans udskejelser. En stor løn høstede M. ved det trofaste venskab, som Frederik V nærede for ham lige indtil han, så at sige, udåndede i hans arme.“

Hans søn lensgreve Joachim Godske Moltke, Joachim Moltkes oldefader, f. 1746, d. 1818, overtog Bregentved ved sin faders død 1792. Han skildres i D. B. L. som „en

god lærling af sin dygtige fader, hvis gerning han i vigtige henseender fortsatte“. Også han beklædte en lang række ærefulde hverv, var bl. a. fra 1781-84 statsminister, blev i 1813 geheimestatsminister og udrettede meget til genrejsning af finanserne efter statsbankerotten. Han skildres som en udpræget patriot, en dygtig og godgørende godsbestyrer og som et typisk eksempel på den gode danske mand af indvandret slægt.

Hans søn lensgreve Adam Wilhelm Moltke, Joachim Moltkes bedstefader, f. 1785, d. 1864, der som huslærer havde haft den senere biskop J. P. Mynster, der dimitterede ham til universitetet, og som han i det hele stod nær, blev 1831 finansminister og geheimestatsminister. Han skildres i D. B. L. som „en dannet, human, godgørende og overordentlig velmenende mand, ikke uden praktisk blik og ikke uden fortjenester af finansstyrelsen“. Som gods ejer var han meget afholdt. Mest kendt er han blevet ved at danne martsministeriet i 1848 — dette for Danmark så kritiske tidspunkt, hvor Slesvig-Holstenerne støttet af Tyskland havde rejst sig til oprør, og hvor kravet om en fri forfatning rejste sig med stor styrke. Ved den mæglende og sammenbindende evne, der utvivlsomt var ham givet, blev den bro, han ved sin tiltræden havde bygget fra gammelt til nyt, af overordentlig værdi — der banedes ikke mindst derved vej for grundloven af 5. juni 1849, som han underskrev. Han var premierminister til 1852.

Hans søn, Joachim Moltkes fader, lensgreve Frederik Moltke, f. 1825, d. 1875, var som sine forgængere en afholdt godsherre. Han døde som udenrigsminister i ministeriet Estrup i en alder af kun 50 år. Han boede på Turebyholm — en af lenets besiddelser, — til han i 1864 succederede sin fader som lensgreve på Bregentved.

Turebyholm blev således Joachim Moltkes barndomshjem.

Af ovennævnte meget kortfattede oplysninger om Joachim Moltkes nærmeste forfædre vil fremgå, at alle disse har været betydelige mænd, som har stillet evner og kræfter i deres lands tjeneste, i mange henseender på forbilledlig måde. Hos flere af dem møder vi et religiøst islæt. Alle har de nydt betydelig anseelse både i deres offentlige virke og som godsherrer.

BARNDOM OG UNGDOM

Joachim Ludvig Moltke fødtes på Turebyholm den 10. februar 1857 og tilbragte som lige nævnt sin barndom der. Til hans sidste dage stod barndomshjemmet i glans i hans erindring — hans år der har utvivlsomt været lykkelige. Det samme kan ikke siges om hans skoletid på Herlufsholm. Hverken lærere eller kammerater mindedes han med glæde. De sidste har sikkert ment, at han som den grimme ælling skulle kanøfles, de første var — navnlig for en enkelts vedkommende — tit hårde og uforstående. Kostskolens dengang ret ublide kår har — forståeligt nok — ikke passet for den fornemme adelsmandssøn. Men dygtig var han og udgik af skolen med en smuk studentereksamen. Et venligt forhold må også have bestået mellem ham og hans rektor i de sidste år af hans skoletid, Johannes Forchhammer. Jeg har set et venligt lykønskningstelegram fra denne til ham fra 1880 i anledning af Moltkes særdeles vel afsluttede juridiske embedseksamen.

Hans ældre broder Frederik, der ligesom han blev student fra Herlufsholm, blev ved faderens tidlige død i 1875 besidder af Bregentved. Enkegrevinden Caroline Moltke, født v. der Maase, tog bolig i „Enkegrevindens Palæ“, Bredgade 41, og her er Joachim Moltkes studieår henlevet — det sted, der også efter hans moders død i 1886 og lige indtil hans død forblev hans hjem.

Om hans studieår ved jeg meget lidt. Der er næppe grund til at betvivle, at han ved siden af sine studier har fundet god tid til at deltage i det københavnske selskabsliv, som jo dengang formede sig langt mere strålende og spillede en langt større rolle for den ungdom, han tilhørte, end nu. Det er kun glimt, jeg fra denne tid i hans liv har opfanget. Han kunne lejlighedsvis mindes de strålende selskaber, som blev afholdt i det Moltkeske Palæ — naboejendommen til Bredgade 41 og beliggende på hjørnet af Bredgade og Dronningens Tværgade — med hans moder som den fuldendte værtinde. Og det er ikke svært at tænke sig, at den unge, elegante mand — der jo tilmed ville være et særdeles godt parti — har været stærkt omsværmet i selskabslivet. Hans kusine comtesse Henriette Knuth har engang til mig ladet falde den bemærkning: „Han kvasede mange hjerter.“ Et par morsomme minder, sikkert stammende fra hin periode, fandtes i boet efter hans død — erindringer om kostumeballer og tableauer — sidstnævnte i form af et fotografi af et sådant tableau med ham selv i knælende stilling foran en ung skønhed — førstnævnte i skikkelse af en skøn dyblilla adelsmands- eller ridderdragt med en rundskåret kappe af samme stof og farve.

Kort efter bestået juridisk eksamen aftjente han sin værnepligt ved livgarden, ved hvilket korps han blev sekondløjtnant i 1883. Et for alle synligt og pudsigt minde fra den tid fandtes i hans hjem: et maleri af Otto Bache, hvis „hovedperson“ var en hund af tvivlsom herkomst, oprædende ude på fælled, hvor øvelserne foregik. Et par geværer opstillede i hundens nærhed markerede stedet. Hunden havde tilknyttet sig hans kompagni og fulgte det troligt overalt; den gik under navnet „66“. Det er langt fra alle køtere, der oplever den ære at blive

malet af en kendt kunstner og at få maleriet ophængt i en fornem grevelig salon! Og selve ideen: at lade maleriet udføre synes at vise en fornøjelig humor, som formodentlig har hvilet over hele soldatertiden. Et fotografi af en flok unge løjtnanter i gardneruniform — for de flestes vedkommende med blåt blod i årerne — fandtes i mit barndomshjem. Min far var en af dem. Den senere kabinetssekretær, kammerherre Antonius Krieger — dengang ung cand. jur. — og den senere staldmester greve Frijs var også i flokken; og en fjerde officer med en vældig og flot knebelsbart — som det brugtes at anlægge i den tid — oplystes på min forespørgsel at være Joachim Moltke, men som tidligere nævnt, skulle jeg blive student, før jeg mødtes med ham; i mit hjem kom han ikke i min tid — slægtskabet var fjernt. Men de unge, nybagte løjtnanter — hvoriblandt altså også han — gæstede efter en efterårsmanøvre mit barndomshjem Conradineslyst, hvor de blev modtaget af værtinden, min senere mor — dengang nygift og 21 år gammel. Besøget er sikkert forløbet fornøjeligt.

Joachim Moltke er mærkværdigt nok ikke optaget i Dansk Biografisk Leksikon — der kunne dog ellers være adskillige grunde hertil. Og i Den Blå Bog var oplysningerne — som jo stammede fra ham selv — knappest mulige. Og selv i stamtavlen over slægten Moltke, optaget i Danmarks Adels Aarbog er oplysningerne om hans liv få, også for de nærmeste år efter bestået juridisk eksamen. Men det nævnes her, at han 1881 blev volontør i indenrigsministeriet, i 1883 attacheret ved kejserkroningen i Moskva og attaché ved gesandtskabet i London; i 1886 var han atter i indenrigsministeriet. I London vandt han sig mange gode venner, forbindelser, der — som hans vej senere førtes — gled ud. Han kunne med lidt vemod

— og måske også med en slags samvittighedsnag — tænke herpå, selv i temmelig fremskreden alder. Han oplevede naturligvis mangt og meget i London, også at være blandt de indbudte gæster ved dronning Victorias fødselsdag. Gæsterne skulle medbringe gaver. En fremtrædende lady ved dronningens hof var behjælpelig hermed, idet hun på gæsternes vegne anskaffede en række sølvgenstande, blandt hvilke de kunne udvælge deres gaver til dronningen. — Undertiden, men sjældent, har jeg hørt ham omtale den store oplevelse, som det var for ham at overvære kejser Alexander III's kroning i Moskva under de strålende og så fremmedartede forhold der. Det var den gang!

I denne periode — inden han knyttedes til hoffet — foretog han også „en lang udenlandsrejse, der førte ham til London, Ægypten, Palæstina og over Kaukasus og Krim hjem. Han besøgte det engelske kronprinspar, den senere kong Edward den Syvende og dronning Alexandra. Busterne af kongeparret i hans hjem var siden et varigt minde herom. Fra Ægypten hjemførte han oldtidsminder, som man i senere år kunne se ophængt i palæets opgang, og han kunne tale med glæde om den ejendommelige, skønne natur og folkelivet i Kaukasus. Palæstina synes han derimod ikke at have haft særligt udbytte af. Han talte sjældent om sit besøg her. Muligvis har dog alligevel indtryk herfra i stilhed været med til at forberede det, der siden skete.“ (Johannes Rasmussen — „I Evangeliets Tjeneste“, s. 6-7).

I 1889 blev Joachim Moltke hofchef hos daværende kronprins Frederik og var derefter i en årrække knyttet til det danske hof, først som hofchef, derefter — ved Christian IX's død i 1906 og en periode fremefter — hofmarskal hos Frederik VIII. „Hvordan bliver man

hofchef?“ spurgte jeg ham engang. „Ja — man får en underhåndsforespørgsel, om man vil være det — og så tænker man sig godt om,“ var svaret. At tanken ved hove kunne henledes på ham, den unge, dygtige, elegante adelsmand, der desuden var økonomisk uafhængig og havde set sig en del om i verden, var jo meget naturligt.

BREDGADE 41

Det vil vist være rimeligt på dette sted at give en nærmere omtale af hans hjem, Bredgade 41 — rammen om hans egen tilværelse indtil hans død, men tillige rammen om talløse sammenkomster og møder med kristeligt formål. Man fristes næsten til at sige, at han var identisk med Bredgade 41 — han gjorde selv sit dertil; ved telefonopringninger til venner og bekendte brugte han altid at sige: „Det er Bredgade 41“ uden at nævne sit navn. Og i en vis forstand havde han da også selv skabt og dannet hjemmet hvad hele interiøret angik. Bredgade 41 var som nævnt naboejendom til det Moltkeske Palæ; og der var direkte indendørs forbindelse mellem de to ejendomme. Medens stueetagen i den tid, hvor jeg har haft forbindelse med hjemmet, for den dels vedkommende, der vendte ud mod Bredgade, var til disposition for visse af familiens medlemmer under deres besøg fra landet, var 1. salen med manzard-etagen og den bag ved liggende sidefløj helt til hans disposition. (Ejendommen tilhørte Bregentved og blev sammen med det Moltkeske Palæ solgt til Håndværkerforeningen nogle år før hans død, men med forbehold af hans brugsret, så længe han levede). Fra et lille forværelse på 1. sal kom man ind i en stor stue, der gik gennem hele bygningen — med vinduer både ud mod Bredgade og ind mod gårdspladsen. Den var veldimensioneret og til daglig indrettet og møbleret

som en herskabelig dagligstue. Men den blev ved mangfoldige lejligheder omdannet til en slags mødesal — så rummelig, at den uden vanskelighed kunne afgive plads for ca. 100 mennesker. Endnu lever der mangfoldige mennesker, som har rige minder fra denne stue, og som vil kunne huske dens udseende.

Fra den kom man ind i en anden ud mod Bredgade vendende dagligstue, som også blev benyttet som hans arbejdsværelse; og herfra kom man videre ind i et mod gården vendende kabinet eller boudoir — hans egentlige arbejdsværelse — og derfra ind i den smukke og rummelige — ligeledes ind mod gården vendende — spisestue. Det var de her nævnte rum, som gæsterne samledes i. Sidefløjen indeholdt hans soveværelse, tjenerskabets værelser og køkkenet samt gæsteværelser — værelser, der har huset adskillige verdenskendte personligheder, John R. Mott, Robert P. Wilder, F. B. Meyer, muhammedanermisionæren Zweemer og mange andre.

Hvorledes der oprindeligt har været forholdt med stuernes møblering er mig ubekendt. Men værelsernes udseende, således som en senere tid lærte dem at kende, var vistnok helt igennem skabt af ham selv efter rådførelse med kyndige mennesker. Man fandt her en rigdom af dejlige malerier, hvor en række af hans tids bedste kunstnere var repræsenterede: Zahrtmann, Vilh. Kyhn, Gotfred Christensen, Heinrich Hansen, Otto Bache, Janus la Cour, Irminger og mange flere. Kostbare spejle, skønt indlagte kommoder og chatoller, smukke, lave bogreoler og andre værdifulde møbler, store, skønne porcelænskrukker mødte overalt øjet. Væggene i hans arbejdskabinet var for størstedelen dækket af kobberstik og sortkunstblade. Adskilligt var hjembragt fra hans lange rejser og var med til at give hjemmet dets særlige præg. Servicet

og sølvtøjet svarede dertil. Der fandtes blandt meget andet et sæt kostbare Fournier-tallerkener, og store, tunge sølvkrus benyttedes undertiden som borddekorationer.

Som i flere herskabshuse fra den tid var huset kun tilgængeligt ved hjælp af en portner, der indefra åbnede gadedøren — en gadedørsnøgle var et ukendt begreb. En vis fornem tilbagetrukketthed havde han også gennemført på anden måde: Hans telefon havde i mange år ikke noget nummer — ikke engang hemmeligt. Han kunne således kun ringe *fra*, ikke *til* sit hjem — derfra var både han selv og alle andre afskåret. I de senere år ændredes det dog til, at telefonen fik hemmeligt nummer, men det var meget, meget få, der kendte det.

Bag gårdspladsen lå en — vistnok ikke videre benyttet — have med udsigt over mod Frederikskirkens skønne kuppel. Hans venners hustruer — der formodentlig aldrig har set haven — vil erindre, at hans portner om foråret fra den galante greve jævnlige bragte — som et af havens produkter — dejlige buketter af liljekonvaller. Og i den periode, hvor KFUM endnu levede under små lokaleforhold, der formodentlig nok kunne føles trykkende på en varm, lys sommeraften, holdtes søndagsmøderne ikke sjældent i Bredgade 41's have.

Hjemmet var, som det vil forstås, et fornemt patricierhjem. Det manglede en værtinde — han var hele sit liv ugift. Men savnet af en værtinde følte i grunden ikke. Han var selv den fuldendte, elskelige vært og vågede over hjemmets udseende med fuld klarhed over, hvad det betød for alle, der kom der. Sine folk havde han sædvanligt gennem mange år og viste dem megen omsorg. Utvivlsomt myndig og af den gamle skole, men hans tjenestefolk holdt af ham og opfyldte til punkt og prikke de krav, som en husholdning af dette store omfang måtte medføre.

En og anden kunne måske sige — med en reminiscens fra skriften —: Var dette kostbare udstyr af hjemmet dog ikke et spild af penge? De kunne jo være givet til de fattige eller til kirkelige formål. Hertil er at sige, at hjemmets udstyr forlængst var tilendebragt, inden Joachim Moltke oplevede sit åndelige gennembrud. Og det enestående storsind, hvormed han, som det flere gange nedenfor vil blive omtalt, stillede dette sit fornemme hjem til disposition for møder og sammenkomster for gymnasiaster og studenter — ja, og for mange andre — bliver virkeligt ikke mindre ved, at det var et *sådant* hjem, der var samlingsstedet, nej, snarere større! Og hjemmets fornemme hygge forenet med værtens store gæstfrihed har sikkert gjort sit til at kalde på og fastholde den ungdom, som han så gerne ville skulle høre det kristne budskab bragt på en for dem tilgængelig og forståelig måde. Hjemmet selv og alt hvad deri var, var stillet i Guds tjeneste, og de indtryk — også de skønhedsindtryk — man modtog i Bredgade 41, har sikkert for mange været ganske uforglemmelige. Iøvrigt blev ved hans død praktisk taget hele det kostbare indbo solgt ved auktion og provenuets ifølge hans testamentariske bestemmelser givet til forskellige menighedsopgaver. Det er udenfor al tvivl, at greve Moltke efter sin omvendelse så på sit hjem som gods, betroet ham af Gud — han var sat til at forvalte det, så Guds riges sag derved fremmedes — og hvor blev denne „godsforvaltning“ smukt og effektivt gennemført!

ÅNDELIGT GENNEMBRUD

Joachim Moltke hørte til dem, der havde oplevet en pludselig omvendelse. Amerikaneren Robert P. Wilder blev det menneskelige redskab hertil. Wilder var som bekendt stifter af den såkaldte „Frivillig-Bevægelse“, der førte en stor skare studenter ud på missionsmarken. For hedningemissionens sag berejste han flere lande og kom også til Danmark i 1892, hvor han talte forskellige steder, både til studenter og andre. Ved et møde i greve Adam Moltkes hjem Bredgade 70, til hvilket Joachim Moltke var indbudt, skete det afgørende. Hvorledes det skete — om gennem et enkelt ord fra skriften eller under indtrykket af den unge Wilders åndsborne præg og hele tale — ved jeg ikke. Men kaldet til omvendelse kom klart den dag og blev efter samtaler med Wilder de følgende dage — hvor Wilder stillede ham det spørgsmål, om Moltke nu også vidste sig selv som et menneske, der havde fundet frelse — fulgt af ham. Et fotografi af Wilder, som fandtes i Bredgade 41, bar bl. a. påtegningen — med Wilders skrift —: „14. marts 1892—april 1897“. Fotografiet er åbenbart givet under et besøg i 1897, men med en fremhæven af hin mindedag i 1892. Joachim Moltke har selv fortalt mig herom. Ikke underligt, at der blev et livslangt venskab mellem de to. Når Wilder var på mødebesøg i Danmark, havde han standkvarter i Bredgade 41, og

Moltke havde i årenes løb en række besøg hos Wilders i Veldre i Norge — familien Wilders sommeropholdssted. Wilder var gift med en norsk dame — derfor dette norske sommeropholdssted, langt fra Amerika.

Uvilkårligt spørger man — og jeg *har* spurgt ham — om hans liv forud for denne dag har været uden berøring med kristendom. Han sagde engang herom omtrent sådan: Jeg havde det vel som så mange mennesker — nogen personlig stilling til kristendom havde jeg aldrig taget og levede stort set uden Gud. Jeg kendte dog til i vanskeligheder at søge Gud om hjælp allerede fra ung — og fik også hjælp. Min studentereksamen, sagde han med et lille smil, fik jeg af Gud. Om nogen direkte negativ indstilling har der hos ham vistnok aldrig været tale, og der forlyder heller ikke noget om, at det for ham følte som et særligt ekstraordinært skridt at gå til det møde hin aften — vel snarere som noget man tog med.

Men hans stilling var fra 14. marts 1892 taget: Han ville herefter som et frelst menneske tjene Vor Herre Jesus Kristus. Afgørelsen var taget — hvordan skulle den føres ud i livet? På den indre front har han sikkert straks lært at søge de kilder, som han gennem sit lange liv øste af: bøn, bibel og nadver. Herom vil der blive talt senere. På dette sted tænkes mere på, hvorledes hans beslutning kom til at påvirke hans livsførelse.

Der var for det første hans hoftjeneste. Det kan ikke have været let at forene den — der jo i sig måtte indebære megen udvendighed — med et åbent, aktivt kristenliv. Omvendt måtte det spørgsmål naturligt rejse sig, om man ikke netop skal blive i den stilling, i hvilken man er kaldet. Og Joachim Moltke blev i hoftjenesten — sikkert uden større lyst. Flere år senere hørte jeg engang Ricard tilskynde ham til at sige den farvel, — og han

fik til svar: „Barkis is willing.“ Men overbevisningen om, at det var rigtigt at gå, manglede.

Og der var dagliglivet i hjemmet. Han holdt husandagt med sine folk og er sikkert på et tidligt tidspunkt efter sin omvendelse begyndt hermed. Han følte, at han burde gennemføre regelmæssig bordbøn — noget, der ingenlunde faldt ham let og ikke mindst i hans gennembruds første tid stillede ham på hårde prøver, måske mest, når gæsterne var medlemmer af hans familie, af hvilke nogle ville stå uforstående heroverfor. Jeg har hørt om hans kvaler fra denne første tid, da han følte sig forpligtet til som ellers at bede bordbøn ved en lejlighed, hvor en ældre onkel kom til middag hos ham — hvordan ville han tage det? Reaktionen kom umiddelbart efter bordbønnen — onkelen vendte sig til sin borddame og sagde: „Min brodersøn er sgu en modig mand — han burde være kirkeminister.“

Og her som altid måtte den nye stillingtagen påvirke hele omgangen med mennesker. Indenfor sine egne standsfællers kreds stod han nu ikke alene — i alt fald ikke senere og vistnok heller ikke dengang. Hans tante, grevinde Knuth, født Winterfeldt, og hendes tre døtre Ellen, Henriette og Hilleborg stod han både personligt og i åndelig henseende meget nær, kom meget i deres hjem og var fast gæst hos dem hver søndag efter gudstjenesten. Christian IX's hofmarskal, senere overkammerherre Oxholm, var vistnok hans ven allerede fra ungdommen af og delte hans tro, ligesom han tog del i det kristelige ungdomsarbejde. Og personlig tilknytning havde han også til den kristne lensgreve Chr. Holstein-Holsteinsborg. Og flere andre kunne nævnes. Men det nye liv og den nye livsførelse førte naturligvis efterhånden til et udstrakt bekendtskab med en lang række af den danske menigheds

førende personligheder, og menighedens kontakt med udlandet — bl. a. gennem KFUM og Studenterbevægelsen — skabte snart forbindelse med fremtrædende kristne personligheder i andre lande som studenterføreren, amerikaneren John R. Mott, svenskeren Karl Fries, F. B. Meyer — der holdt taler over hele verden — og mange andre. Herhjemme knyttede han hurtigt en venskabelig forbindelse med den unge Olfert Ricard — i mange år stod de to side om side i ungdomsarbejdet. En hjertelig forbindelse kom også i stand med den senere kontorchef i Østifternes Kreditforening C. Bangert, formand for KFUM i København, i hvis hjem han var en velset og kær gæst. Et fotografi, vistnok fra halvfemserne, viser medlemmerne i en bibelkreds, hvori han deltog. Man ser her foruden ham selv de nævnte medlemmer af familien Knuth, kontorchef Bangerts, grosserer Adolphs fra Gentofte og biskop Frederik Nielsens. Omvendt er der jo også nok nogle forbindelser, der efterhånden er gledet ud; det er tidligere omtalt, at dette gjaldt hans engelske venner fra hans Londonophold, men noget tilsvarende har nok fundet sted i hans danske omgang. Standsbornert i sin omgang med mennesker var han ikke. Og vi, der hører den yngre generation til, tænker med rørelse på, hvordan han knyttede trofaste venskabsforbindelser med os — blev „onkel“ for mange af denne aldersklasses menighedsarbejdere både herhjemme og blandt dem, hvis vej gik til missionsmarken. Han var i sandhed en god ven at have i ryggen!

Og et problem, der også nu måtte dukke op, var pengene. Hvordan stille sig til dem som kristen? Han var jo særdeles velstillet. Problemet har været følt af mange ned gennem tiden. Af nogle har den fuldkomne fattigdom været set som idealet og praktiseret, ikke mindst af munke — den hellige Frans' skikkelse lyser

ned gennem tiden, og hans eksempel har kaldt mange til eftertanke. Ordet til den rige yngling: Een ting mangler du endnu; gå bort og sælg alt, hvad du ejer, og del det ud til fattige, så skal du have en skat i himlene, og kom så og følg mig, har ikke alene inspireret malere til at fremstille denne rige yngling, men har talt til mange samvittigheder ned gennem tiden. Hvordan tog Joachim Moltke på dette spørgsmål? Jeg talte engang med ham derom. Det var vist ham selv, der kom ind på spørgsmålet; han sagde, at han egentlig aldrig havde fundet nogen løsning på spørgsmålet. Engang, sagde han, havde han drøftet det med lensgreve Chr. Holstein-Holsteinborg, med hvem han som nævnt stod i venskabelig forbindelse, men han havde blot sagt, at han havde — efter grundigt at have overvejet spørgsmålet, lagt det hen og opgivet at gøre mere ved det. Det er vel næppe heller Jesu tanke, at hans ord til den rige yngling til enhver tid og af alle skal tages efter bogstaven — til enhver tid skal de jo derimod nok stå som advarsel mod rigdommens farer og forførelser. Men eet er vel ialtfald nok givet: at rigdom af Jesu disciple skal ses under synspunktet: betroet gods, og at de for deres administration af dem betroede midler en gang skal aflægge regnskab for deres husholdning. At dette synspunkt har været bærende hos Joachim Moltke, nærer jeg ingen tvivl om. Men da det — i overensstemmelse med Jesu ord — altid var ham magtpåliggende, at hans gaver skulle blive i løndom, er der næppe nogen anden end han selv, som har haft det *fulde* overblik over, hvor langt han rakte. Men for den, der levede ham nær, kunne det ikke undgås, at man fra tid til anden fik ialtfald noget indblik i hans hjælpsomme sind og virke. Noget *måtte* jo desuden ligge i dagens lys — jeg tænker på hans udstrakte gæstfrihed overfor snart sagt alt og alle,

der havde med Guds riges sag at gøre. Og ved en lejlighed fik jeg ved en ganske kortfattet bemærkning fra ham viden om, at han årligt gennem menighedsplejerne — med god hjælp af jomfru Nielsen, hans husholderske, — gav betydelige beløb til fattige. Han hjalp ikke blot indenfor et begrænset felt. Hvor talen var om start af nye, store menighedsforetagender, f. eks. Nyborg Strand, trådte han beredvillig til med stor økonomisk bistand. Hjælp til uddannelse til tjeneste i Guds rige har han ydet mangfoldige, f. eks. i form af forstrækninger til dækning af studierejser af den ene eller den anden art. Skulle der sendes en dansk delegation til de engelske „Frivilligkonferencer“, lod det sig ikke skjule, at det var ham, der for dem, der ikke magtede rejseudgifterne, afholdt omkostningerne. Da Kristeligt Studenterforbund i 1910 slog sig ned i nogle lokaler i den nybyggede Studenterforening på Vestre Boulevard for at gøre et arbejde blandt Studenterforeningens medlemmer, afholdt han de ikke ubetydelige udgifter til møbleringen af de lejede lokaler. Lad mig som typisk eksempel på hans fremgangsmåde med at yde igangsættende hjælp citere, hvad afdøde biskop Axel Malmstrøm skrev efter Joachim Moltkes død i Nordisk Missions Tidsskrift i 1944:

„Det hændte i Januar 1912, at en ung Mand, der ogsaa gennem hele sin Studentertid havde været med ved „Moltkemøderne i Bredgade“, i de senere Aar som „Hjælper“, Dagen efter sin theologiske Embedseksamen fik at vide af Olfert Ricard, at en anonym Giver et Par Aar i Forvejen paa en Sparekassebog havde indsat en betydelig Sum, beregnet paa en Studierejse til Amerika, for at han skulde se K. F. U. M.s Arbejde, socialt Arbejde og den amerikanske Indsats for Ydre Mission. Den unge

Mand gættede straks paa Greve Moltke som Giveren — og gættede rigtigt — men fik iøvrigt af Ricard bestemt at vide, at der ikke maatte rettes nogen Tak til Grev Moltke, da han udtrykkeligt ønskede at være anonym. Under sit Ophold i Amerika kom han endda til at tilbringe adskillig Tid med Greve Moltke, der selv var derovre for at studere den kristne Lægmandsbevægelses Arbejdsmetoder. — Paa den Maade gik det for sig, at den, der skriver disse Linier, i Sommeren og i Efteraaret 1912 kom til at tilbringe adskillige nyttige Maaneder i U. S. A., men hvad jeg oplevede, kan paa tilsvarende Maader andre berette om fra *deres* Møde med Greve Joachim Moltke.“

Og sådan kunne man blive ved at nævne træk om denne glade giver. Når underskud på kristne institutioners regnskaber skulle dækkes, gik man aldrig forgæves til ham, men fik et solidt bidrag. Og den række af unge og ældre nødlidende, som i årenes løb modtog hjælp fra ham, er utvivlsomt uhyre lang. I den udstrækning det er muligt i økonomisk barmhjertighedsarbejde, lagde han vægt på at sikre en omhyggelig og rigtig anvendelse af sine penge — han hadede overfladiskhed og sjuskeri i pengesager. Men han gjorde det aldrig svært for dem, der var i trang, at modtage hjælp af ham. Tit har jeg fundet, at hans måde at handle med det, der var ham betroet, var forbilledlig og kom billedet af en tro husholder på dette vanskelige område så nær, som man kun yderst sjældent ser det.

Men der var endnu et væsentligt område, som den i 1892 nyomvendte Joachim Moltke stillede til tjeneste: sit hjem. Penge er dog, når alt kommer til alt, noget upersonligt — et hjem er langt mere en del af en selv,

noget man har sat sit præg på og som man derfor er tilbøjelig til at ønske fritaget for andres indtrængen og indblanding. „My house is my castle“ lyder den ikke alt for gæstfrie engelske udtalelse; men der er noget i det, vi forstår. Derfor er det efter min mening langt større end at give penge ud til fattige og menighedsformål gang på gang at stille sit hjem til disposition snart for gymnasiaster, snart for studenter og snart igen for andre kredse — alt med det formål derigennem at tjene Herren.

I KRISTI TJENESTE

„Frelst for at tjene“ var i de år og senere en velkendt sentens, der jo rummer megen sandhed. Ubegribeligt på sin vis, men hele Ny Testamente viser med stor tydelighed, at Gud bruger menneskelig tjeneste i sin store rigssag. Der berettes jo om, at Jesus tidligt efter sine apostles kaldelse sendte dem ud for at berede vejen for evangeliet, — at han senere med samme opgave sendte 70 andre ud, og vi har hans velkendte ord citeret 2 gange i vore evangelier: „Høsten er stor og arbejderne få. Bed derfor Høstens Herre om, at han vil drive arbejdere ud i sin høst.“ Det stod fra første begyndelse efter gennembruddet og alle dage senere greve Moltke klart, at han var frelst for at tjene — og at han for ret at kunne tjene måtte øse af de kilder, der kunne hjælpe ham til dygtiggørelse heri. Han søgte *det kristne fællesskab* både herhjemme og udenfor landets grænser. Flere gange tog han del i de store møder i Keswick i Nordengland, hvor han som Hee Andersen skriver i sin bog om Ricard „mødte engelsk „evangelical“ kristendom med de stærke vækkelses- og helliggørelsestenes og det faste bibelske grundlag.“ Hans omvendelse var formidlet ved en amerikaner Robert P. Wilder, og allerede denne omstændighed i forbindelse med en derefter hurtigt opstående kontakt med John R. Mott måtte gøre en vestlig kristelig orientering nærliggende for ham. Og alle dage havde han syn for, at „Ageren

er verden“, og det kristne verdensfællesskab var han alle dage fortrolig med.

Og som få lægmænd har han arbejdet med sin *bibel* med vidtstrakt brug af de hjælpemidler, som var til rådighed. Han vedblev hermed til sin død, også i samarbejde med medkristne. Der haves ikke tal på de bibelkredse, han som almindeligt medlem og som leder — og mest det sidste — har deltaget i — både med mennesker, der havde fundet deres åndelige stade og med mennesker, for hvem dette endnu ikke var tilfældet — ældre såvel som unge, akademikere såvel som andre: I sit arbejde med Bibelen var han som på alle andre områder grundig og omhyggelig. Og han arbejdede med pennen i hånd. Ved hans død fandtes en række hæfter i oktavformat indeholdende hans noter til alle Ny Testaments skrifter — vel sagtens et udtryk for den opfattelse, at et sådant skriftligt arbejde bliver frugtbarere for en selv end den blotte læsning af ordet, men også for ønsket om til enhver tid at have det fornødne grundlag ved hånden som leder af en bibelkreds. Hans indsigt og viden var stor — man var altid vis på en grundig og værdifuld gennemgang af teksten. Mindre let gik det jo nok med samtalen efter hans fyldige indledninger; han var noget stiv i sine meninger og havde ikke altid let ved at gå ind i andres tankegange og synspunkter. Men stadig lever der mennesker, som med taknemmelighed og glæde tænker på bibeltimerne i Bredgade 41.

Hans bibelsyn var afgjort positivt, konservativt. Han var en heftig modstander af teologisk liberalisme. Han gennemlevede jo en periode, hvor bibelkritikken — det historiske bibelsyn — trængte stærkt frem, heftigt bekæmpet bl. a. af Indre Mission. Og ikke mindst på dette punkt var også greve Moltke stejl i sine meninger. Noget

lempedes dog hans opfattelse efterhånden som tiden gik. „Bibelkritik og bibelkritik er jo 100 forskellige ting,“ har jeg hørt ham sige. Jeg talte engang med ham om, hvor han mente, at grænsen kunne drages, og jeg husker, at han svarede, at det for ham uacceptable var alt, hvad der gjorde Jesus mindre.

Og greve Moltke var et *bedende* menneske. Bønnen hører mest lønkammeret til, og hvad der sker der er forsåvidt unddraget andre menneskers viden. Men ad mange veje er der dog givet os mulighed for at ane noget om et andet menneskes bønsliv. Og bønnen har utvivlsomt i hans liv spillet en mindst ligeså stor rolle som hans brug af Bibelen. Kontakten med Gud, at leve Jesus nær, „røre ved ham“, som han engang imellem kunne udtrykke det, var hans sinds stræben rettet imod. I bønnen hentede han sin hjælp og sin styrke — også i bøn sammen med andre. En aftens samvær endte ikke sjældent med fællesbøn. Forøvrigt lå tanken om nødvendigheden af et regelmæssigt bønsliv og af at begynde dagen med bøn den gang ligesom i luften og fremdroges gang på gang af de åndelige ledere fra hin tid og — hvad der var vigtigere — praktiseredes. Der er sikkert noget meget væsentligt, der her er ved at gå tabt.

Og han var en stadig gæst ved *søndagsgudstjenesten* og ved *kirkens nadverbord*. Han er i en vis forstand prototypen på kristen livsførelse fra den tid. Det er undertiden sagt om studenterbevægelsen fra den tid, som jo også han tilhørte, at dens kristendom var foreningskristendom, og at foreningerne førte bort fra kirken. Det er fuldkommen forkert. Der har utvivlsomt aldrig været flere studenter i Københavns kirker end i slutningen af halvfemserne og de to første decennier af det 20. århundrede, skønt det samlede studentertal vel nu er mindst

10 gange så stort som i de første år af dette århundrede.

Kirkeligt var han som nævnt orienteret mod vest og kunne næppe betegnes som partimand indenfor den danske kirke, selv om han stod Indre Mission nær og sikkert nok på en række punkter havde samme opfattelse som den. (Om grundtvigianismen kunne der somme tider falde skarpe udtalelser fra ham). Men han delte f. eks. ikke uden videre I. M.s syn på de såkaldte „mellemting“. Han spillede ikke kort — ikke fordi han fandt kortspil principielt forkert, men fordi han fandt det dødkedeligt. Han, der var en stor elsker af musik — han kunne sige, at han til tider ligefrem havde musikhunger — kom ikke sjældent i teateret for at høre operaer. Tobakken havde han på et tidligt tidspunkt af sit kristenliv opgivet. Et fornøjeligt ordskifte herom hørte jeg engang i hans hjem, hvor en engelsk kirkemand, hvis navn jeg har glemt, og som var på studiebesøg her i Danmark, efter middagen, hvor Moltke bød ham en cigar, som blev modtaget med øjensynlig glæde, spurgte ham: „Do you not smoke, yourself?“ „No, I buried my pipe at Keswick 18 . .“. — „O, tell me, where it was, and I will go and dig it up.“ — Spørgsmålet om dans havde jo ikke nogen personlig aktualitet for ham, og jeg mindes ikke at have hørt ham udtale sig om sit syn på den kristnes stilling hertil. At han ikke ville kunne have tænkt sig dansen introduceret i KFUM er derimod hævet over enhver tvivl. Og KFUM-ledernes stilling overfor dans i den tid må vist nærmest karakteriseres som let advarende, idet man overlod det til den enkelte selv at afgøre spørgsmålet.

Som vi om lidt skal se, faldt hans kristne tjeneste i vid udstrækning blandt unge — ingen vil kunne berette om ungdoms-, gymnasiast- eller studenterbevægelse i tiden fra 1892 til langt ind i det tyvende århundrede, uden at

Moltkes navn gang på gang vil dukke op — alle disse bevægelser skylder ham umådeligt meget. Spørgsmålet ligger da snublende nær, om han da — som flere i denne periode — var typisk ungdomsleder, om han havde let ved at forstå ungdommen og komme i personlig kontakt med den — på tomandshånd eller som taler. Han var jo i så henseende på forhånd en smule handicappet. Han var, da han kom ind i ungdomsarbejdet, en mand i sidste halvdel af trediverne; han var ugift og kendte ikke som forældre til dagligt samliv med ungdom og havde derfor ikke så let ved at leve sig ind i dens tankegang som disse havde det. Noget reserveret var han også, og når han talte til de unge, var det som altid omhyggeligt gennemarbejdet, men det virkede noget tørt, — ikke just egnet for ungdom. Det blivende indtryk af ham er ikke en blændende ungdomstaler, der formåede at gå lige ind i drengenes tankegang og sprog og formåede at fængsle dem. Og personlig sjælesorg overfor drenge har næppe ligget for ham. Og dog har ungdommen fra den gang bevaret et uudsletteligt indtryk af ham — bevaret billedet af en kristen gentleman i disse ords bedste betydning, af en elskelig vært, der efter møderne stilfærdigt og venligt gik omkring mellem de unge, af en from mand, som det faldt fuldt naturligt at slutte en mødeaften med bøn — og først og sidst billedet af en mand, som brændende ønskede, at de måtte finde Gud, og som havde stillet sig selv, sin tid og sit hjem til tjeneste herfor.

For det, som var det egentligt store ved Joachim Moltke, var det, at *han ville eet*: Han ville tjene sin Herre, arbejde for Guds rige, så længe det var dag for ham. Kunne det blot nås, var det mindre væsentligt med alt andet. Dette sigte bevarede han til det sidste. Det var også det bærende for ham på områder, hvor der ikke just var tale

om *direkte* kristeligt arbejde. Jeg tænker her ikke mindst på hans værdifulde selskaber — middage, der i det ydre var holdt helt på linie med et patricierhjemms sædvanlige standard, indrammet af hans skønne hjem. Gæsterne ved disse lejligheder (jeg bortser her fra familiesammenkomster) var mænd og kvinder — mest det første — der var engagerede i en eller flere gerninger indenfor menigheden, repræsentanter for Ydre Mission — ikke mindst hjemmenværende missionærer —, Soldatermissionen, KFUM, arbejdet blandt de arbejdsløse, Kirkefondet, Diakonissestiftelsen, LYM, Nyborg Strand. Disse travle mennesker, som mødtes her, var ikke blot med hengivenhed knyttet til værten, men var i mange tilfælde indbyrdes venner, der her fik lejlighed til at mødes og under frie former (der var ikke nogetsomhelst program for disse aftener) at tale om de spørgsmål indenfor menigheden, som var oppe i tiden og lå indenfor deres arbejdsfelt. Uden disse sammenkomster havde de pågældende måske ikke undtagen med lange mellemrum set hinanden. Nu blev kristne venskaber på naturlig måde bestyrkede og fornyede — man åndede ud sammen midt i hverdagens travlhed. Jeg ved, at han selv tillagde disse selskaber værdi langt ud over det selskabelige, og det glædede ham at høre, at de blev værdsatte som led i kristen tjeneste — en form for tjeneste, som det i nutiden ikke er givet mange, om overhovedet nogen, at kunne tage op. Den kreds, der samledes på denne måde i Bredgade 41, blev efterhånden den yngre generation — hans samtidige blev jo efterhånden som årene gik færre og færre. Men han gav de yngre sit venskab og forblev trofast imod dem åndeligt og i påkommende tilfælde også materielt.

Han var af natur nøgtern, mere en realiteternes end følelsernes mand. Han var ingen lysseer, snarere det mod-

satte. Mott har engang sagt til ham: „You are a pessimist, Joachim.“ I kristenlivet ønskede han altid viljen betonet. Han udtalte dette overfor Mott engang forud for en studentermødekampagne, hvor man drøftede de ønskelige hovedlinier for Motts taler — så stærkt, at Mott med et lille smil til sidst sagde: „You and your will!“ Hans sind var som nævnt ikke optimistens og var fra naturens side heller ikke på anden måde let. I Hee Andersens bog om Ricard har forfatteren et sted om Moltke sagt, at der over ham var noget ufrugtbart — det er næppe dækkende i betragtning af alt det menighedsarbejde, der dels på hans initiativ, dels med hans virksomme støtte voksede op. Men han var stærk og stiv i sine meninger og kunne derfor f. eks. i bestyrelser være lidet facil og til tider reagere noget ublidt. Det er ganske givet, at han bevidst tog kampen op mod denne side af sin natur, og mange af hans omgang vil vist aldrig have mærket den, men snarere bevare billedet af en stilfærdig, i optræden uhyre beskeden mand, fin i tankegang — en mand over hvis liv, der som overskrift kunne sættes: *Han ville ét — tjene Gud.*

I skildringen af den nyvakte Joachim Moltkes nye liv og ændrede livsførelse har det ikke kunnet undgås at komme ind på forhold og områder, som ikke blot havde forbindelse med halvfemserne, men også med hans senere år, således at foranstående er blevet en nærmest tidløs karakteristik af ham — sådan som han var i halvfemserne, sådan var han hele sit liv.

Han var et menneske, og som alle mennesker havde han sin begrænsning og sine skrøbeligheder, men han levede sit kristenliv med en forbilledlig konsekvens. Uvil-kårligt mindes man Pauli ord fra 1. Kor. kap. 4, v. 2: „Forøvrigt kræves det af husholdere, at de må findes tro.“

En tro husholder — det var det, han var — med sine midler, sine evner, sin tid og sine kræfter. Sikkert har det citerede ord stadig stået manende for ham. I alt fald ved jeg, at et Jesus-ord om troskab spillede en stor rolle for ham. Jeg har flere gange hørt ham udtale sit evighedshåb således: Tænk, om man engang skulle få lov at høre Jesus sige til sig: „Vel, du gode og tro tjener, du har været tro over lidet; jeg vil sætte dig over mere. Gå ind til din Herres glæde.“ Det var som et fremtidssyn, han stadig holdt sig for øje. Han — som mange andre af hans kristne medbrødre og -søstre — har sikkert mange gange under livets vej måttet sande salmens ord: „Det koster mer, end man fra først betænker, at være tro i det som Gud os skænker.“ Men der kan, tror jeg, ikke være tvivl om, at han vil høre til dem, som oplever den salighed at høre det nævnte ord af Jesus sagt til sig.

M O L T K E M Ø D E R N E

Med forrige afsnit er vi endnu ikke kommet ind på, hvad Joachim Moltkes åndelige gennembrud i 1892 kom til at betyde for det mere udadvendte kristenliv. Hvorledes kom hans kristenliv i så henseende til at forme sig?

Snart efter 1892 ser vi ham som medlem af — senere som næstformand i bestyrelsen for KFUM i København — hvad der betegner indgangen i hans omfattende arbejde for ungdommen. Han kom hurtigt til at spille en væsentlig rolle her. Sammen med KFUM's formand, C. Bangert, trængte han i 1895 stærkt ind på den unge cand. theol. Olfert Ricard for at formå ham til at blive fast — Moltke ønskede endda: livsvarig — sekretær i foreningen. Det var, siger Ricard, „mit højeste ønske at blive præst blandt mine bysbørn,“ men „jeg blev nødet så meget.“ Og han var klar over, at hans forudgående 3-årige frivillige arbejde i KFUM gav ham gode forudsætninger for at tage en sekretærgerning op, så han modtog opfordringen til at gå ind i gerningen, dog kun indtil videre. Det viste sig at blive for en lang årrække — fra 1895 til 1908. En eftertid må være Moltke taknemmelig for de kræfter, han lagde i for at få Ricard ind i en gerning, som syntes så helt skabt for ham og som kom til at bære så rige frugter.

Der har formodentlig allerede inden Ricards overtagelse af sekretærposten været personlig tilknytning mellem

ham og Moltke. Nu måtte det stadige samarbejde i KFUM bringe disse to højst forskellige personer, der mødtes i et inderligt ønske om i den fælles gerning at tjene deres Herre, nøje sammen i venskab. Begges tanker og samtaler har sikkert tit drejet sig om, hvorledes man kunne komme mere i forbindelse med ungdommen, navnlig med gymnasiasterne („Latinere“ kaldtes de dengang), som kun i yderst beskedent antal kom i KFUM's ungdomsafdeling. Og enkelte gymnasiaster rejste selv spørgsmålet overfor Ricard, om det ikke var muligt at afholde særlige møder for „Latinerne“. Andetsteds (bl. a. i studenter-jubilæumsskriftet „Sursum corda“) er berettet om, hvordan de såkaldte „Moltke-møder“ for „Latinerne“ kom i gang. Men det er en så betydningsfuld epoke i ungdomsarbejdet (og i Joachim Moltkes liv), der herved indledtes, at dens begyndelse må genopfriskes her, så meget mere som man ikke kan gå ud fra, at den ellers vil blive kendt af tilstrækkeligt mange. Ricard skildrer i „Excelsior“, 15. årgang, side 37, optakten til møderne og disses forløb således:

„Dengang (1897) var der kun 2 eller 3 Gymnasiaster i KFUM's Ungdomsafdeling; nu er snart Halvdelen af dens Medlemmer Gymnasiaster, og der er Klasser i Skoler, hvor over Halvdelen af Drengene bærer KFUM's Emblem i Sømandskraven. De kom engang, disse tre, og bad mig sætte saadanne Møder i Gang. Jeg havde god Lyst, men vidste ikke rigtig, hvor Møderne kunde holdes. Mens jeg overvejede dette, var jeg en Morgen til Alters i Sankt Jakobs Kirke. Grev J. Moltke var der ogsaa, og vi fulgtes hjem. Undervejs nævnte han, at han ville ønske, hans Hjem kunde bruges endnu mere til Guds Riges Fremme. Der har vi nok Stedet, tænkte jeg og nævnte saa Tanken.

Han svarede, at intet vilde være ham kærere, og en Novemberaften i 1897 begyndte vi saa. Indbydelser var kun udstedte personligt gennem Drengene selv, og saaledes har det altid været indtil idag. Der kom nogle og tredve til det første Møde, og Grev Moltke og jeg talte. Jeg tænker altid med Glæde paa denne Begyndelse til dette Arbejde. Nu i den trettende Vinter er der det glædelige at melde, at der har aldrig været saa mange Deltagere til Møderne som i denne Sæson. Vi er altid omkring 100 og var forleden 120. Møderne holdes hver 1ste og 3dje Lørdag i Maanederne September til Maj. De Unge kommer ved 8-Tiden, synger en Salme (meget daarligt), og en indbudt Taler taler saa ca. 3 Kvarter til dem, hvis ikke Grev Moltke eller jeg selv taler. Det kan være over en bibelsk Text eller over et kristeligt Emne. Derefter er der saa en Pause, hvor de unge drikker The og taler med hinanden, og hvor de (temmelig faa) kristne Studenter, som kommer til Møderne, knytter Forbindelse med dem og vi slutter saa med Bøn og Sang.“

Ved en bestemt lejlighed har jeg selv hørt Ricard mundtligt berette ganske tilsvarende herom. Man lægger i denne beretning mærke til, at Moltke ville ønske, at hans hjem *endnu mere* kunne bruges til Guds riges fremme, og at han, da tanken om møder for gymnasiaster i hans hjem fremsættes, svarer, at intet vilde være ham kærere — i sandhed en redebønhed, der skal søge sin lige!

En lidt anden version af begivenheden har kontorchef Spreckelsen givet i Gymnasiastbladet, december 1947. Han skriver herom:

„I 1896 havde en lille Flok „Latinere“ fra Borgerdydskolen paa Østerbro fundet ind i KFUM's Ungdoms-

afdeling i „Bethesda“s Kælder. Der har været godt Stof i de Drenges, for de ønskede at faa deres Kammerater med, og en Dag gik de op til Sekretæren, cand. theol. Olfert Ricard og spurgte ham, om der ikke kunde laves nogle Møder specielt for Latinere. Denne Henvendelse kom som Svar paa Tanker, Ricard allerede selv havde gaaet og arbejdet med. Nu gjaldt det bare om at finde Mødested og Medhjælpere.

Ogsaa dette lagde sig til Rette paa forunderlig, selvfølgelig Maade. En Dag gik Kammerherre Oscar Oxholm over Grønttorvet i København. Han, der ellers ikke plejede at „høre Stemmer eller se hvide Høns“ — saadan fortalte han det selv senere for en Flok Gymnasiaster — syntes, som han gik der, pludselig at høre en Røst, der sagde: „Gaa i Dag hen og arbejd i min Vingaard.“ Han vendte sig uvilkaarligt om for at se, om der var nogen, der havde talt til ham, men kom i det samme i Tanker om, at det jo var det Ord, gamle Gaardmissionær Clausen, en Mand, der betød meget for ham, havde talt om for nylig. Oxholm tog det som en Befaling, og da han mente, at hans Arbejde maatte ligge i KFUM, gik han sporenstregs op til Ricard og „meldte sig under Fanerne“. Og Ricard svarede: „Den er fin, saa er De maaske Manden, der skal hjælpe mig med at faa disse Latinermøder i Gang.“ Oxholm gik til Greve Joachim Moltke, der straks tilbød at stille sit Hjem i Bredgade 41 til Raadighed.

Og saa var det i Orden, saa kunde det begynde, — og den 11te December 1897 holdtes det første „Moltkemøde“ i det smukke Hjem i Bredgade. Der var mødt 32 Latinere, Moltke bød velkommen og Ricard talte om „Frelsen i Jericho og den skarlagensrøde Snor“. Talen med denne underlige Titel handlede om Skøgen Rahab og Josva, om Tolderen Zachæus og Jesus, om de mange

Traade, der er vævede ind i et Menneskeliv, de rosenrøde med Barndomsminderne, de graa Hverdagstraade, de sorte med Skuffelser og Sorger, de glade lysegrønne og enkelte gyldne, der er vævet ind imellem, men gennem hele Livet denne underlige skarlagensrøde Traad, Syndens blodrøde Snor.

Der fulgte mange Moltkemøder efter, og Kredsen voksede.

Pastor Gunner Engberg, der, skønt Realist, havde været med i det forberedende Arbejde, har senere fortalt, „at naar vi somme tider var lidt stive og færdedes noget tvungent blandt Grevens Lænestole og Malerier, var det ikke med *hans* gode Vilje, men det var os, der var dumme“, men han tilføjer, at man for Resten hurtigt voksede i Frimodighed, saadan at man endog i Thefrikvarteret kunde slaas med Puder i „Hjørnet“.

Daværende kammerherre Oxholm er her bleven gjort til en hovedperson ved sagens start. Jeg selv har aldrig hørt herom, før jeg læste nævnte nummer af Gymnasiastbladet, og i studenterjubilæumsskriftet „Sursum corda“ nævnes intet herom. Men Ricards beretning udelukker naturligvis ved sin tavshed ikke, at sagen kan være forberedt af Oxholm ved en forhåndshenvendelse til Moltke.

Moltkemøderne strakte sig over en periode fra december 1897 til udgangen af 1913 og fik senere en genopblussen i tiden fra 1925 til 29. Om dette sidste tidsrum skal senere tales. Men her er der grund til med dyb taknemmelighed at mindes Bredgade 41 og navnene J. Moltke og Olfert Ricard. Mangfoldige mænd, der nu er gået bort eller endnu lever, har bevaret rige minder fra disse mødeaftener og har givet udtryk derfor. Og det er mig ikke bekendt, at noget andet virke indenfor menighedsarbejdet

— eller specielt ungdomsarbejdet — før eller siden har kunnet opvise mage til storslået gæstfrihed — i en periode omkring 1911-13 var mødeaftenerne, der hidtil havde været 2 om måneden, endda forøget til 3 (2 for de ældre og 1 for de yngre) — pladshensynet gjorde dette ønskeligt. Antallet af mødedeltagere kunne være meget stort. Den 3. september 1910 — første mødeaften efter sommermødet på Børkop Højskole — satte rekord — der mødte 170 deltagere! Og antallet var ikke sjældent over 100, men varierede naturligvis en del gennem det lange tidsrum 1897-1913.

Var Moltke fraværende — hans rejser til Østen for Dansk Missions Selskab kunne jo strække sig over flere måneder — afholdtes møderne alligevel i hjemmet under ledelse af Ricard. — Nye mødedeltagere blev indført ved mødets slutning i en protokol med navn og adresse. De unge fik ved et nyt skoleårs begyndelse ved hjælp af protokollen en venlig indbydelse til at komme påny til møderne, men ellers kom indbydelsen sæsonen igennem fra mødedeltagerne selv til deres kammerater.

I en lille bog i voksdugsbind og i oktavformat har Moltke fra den første mødedag i december 1897 (anført som 11. december, men der er vedføjet med blyant: „mon ikke d. 4. Dec.“) til den sidste i 1929 ganske kort gjort rede for antal deltagere og talerne med deres emner. Mellem talerne går Ricards og Moltkes, i en vis periode også rektor Conrad Hansens navn hyppigt igen, men ved siden af disse møder man præsterne A. Fibiger, Chr. Hansen, Einar Borregaard og Hans Koch i fortegnelsen — og missionærerne L. P. Larsen og Bittmann, en enkelt gang dav. prof. V. Ammundsen m. fl. — Talerne blev ikke annonceret forud for mødeaftenen, og det var derfor med en vis spænding, man imødeså det øjeblik, da taleren kom

frem bag flygelet, der gjorde det ud for talerstol. Til salmerne, der i aftenens løb blev sunget, spillede Moltke selv på et harmonium, der ved disse lejligheder var sat ind i stuen.

Peter Schindler har i sin bog: „Vejen til Rom“ givet en fyldig og sympatisk beretning om sådan en møde-aftens forløb. Det falder naturligt at gengive den her — den er i det store og hele et godt og rigtigt billede af situationen:

„Jeg fandt et nyt religiøst Milieu i de to sidste Skoleaar. Fra kirkeligt Hold var man betænkelig over den religiøse Tilstand i de højere Skoler (saa skulde man endda have kendt den af Selvoplevelse!) og det førte Frederik VIII's Hofchef, Grev Joachim Moltke, til at aabne sit Hjem i Bredgade for regelmæssige „Latinermøder“; ogsaa vor Klasse fik Indbydelse, men efter et Par Forsøg var jeg den eneste, der holdt ud. Greven stod selv i Døren og bød velkommen med Haandtryk, og man fordelte sig i Saloner af Klunketidens Hygge og Elegance med mægtige Malerier, funklende Krystalkroner, dybe Tæpper, tætte Portierer og fede Polstermøbler. Man smaasnakkede, gjorde Bekendtskaber og hilste paa prominente Kirkemænd af den intellektuelle Type, som man ellers kun kendte fra Avisen, og man følte sig udmærket, hvis de erindrede Ens Navn næste Gang. Der var Conrad Hansen, som havde forladt Præstegerningen for, som Rector, at præge dog én af Hovedstadens Latinskoler kristeligt; der var den rare Overkammerherre Oxholm; der var Fibiger, som her vendte sin dannede Side udad, og der var, over alle og fremfor alle, den straalende Olfert Ricard, fornem, lidt indolent og dekadent, en Smule træt at se til, men slebent elskværdig og fjern . . .

Saa blev der kaldt til Tale; man placerede sig i den store Salon, Greven satte sig hen til Flygelet og opgav en Sang, man sang den, og saa stod Taleren der. Bedst husker jeg Ricard i dæmpet Lys opad en stor Vase med hvide Chrysantemer paa det blanke, sorte Flygel med et eller andet kendt Kæmpebillede af en af Guldalderens Malere til Baggrund og Scenen afgrænset til venstre af et enormt Draperi af tunge, tæt sammentrukne, folderige, dybt vinrøde Silkegardiner og til højre af Sofaer og Stole fulde af unge Ansigter, der lyttede i Betagelse af hans fornemme, noget prætentiose Sprog. Jeg mindes ogsaa Fibiger ved Flygelet, og her var det ikke Jargoneren fra de „Kristelige Vækkelsesmøder“, men Manden ud af en gammel Kulturslægt, der talte. Jeg mindes en Række andre, som alle hørte til paa et Aandens akademiske Plan, og som vidste, at det var „Latinere“ og ikke KFUM's Smededrenge og Kontorynglinge, de havde for sig.

Jeg tror, jeg aldrig har hørt saa mange gode Taler i eet Milieu; jeg mindes Ting, der kunde skurre i mine Øren, men aldrig noget jævnt, banalt eller trivielt, som blot altfor ofte i FDF og KFUM. Det var Bibelen, der var Basis; Tanker eller Skikkelser fra den droges frem og belystes; og her taltes i Nuancer, her toges Hensyn til Personlighedernes forskellige Bygning og Kapacitet, her afholdt man sig fra den direkte Appel; her var intet paagaende, alt religiøst forebragtes høfligt, henstilledes venligt og bilagdes med et Billedmateriale fra Talerens egne Erfaringer — ofte (og med særdeles Virkning) fra Rejser — fra Litteraturen, fra Musikken, fra Videnskaben. Det var første Gang, jeg mødte kristen Kultur, og jeg var dybt betaget. Hvad skulle det saa til: ude paa de bejtsede Talerstole i de oliefarvede Lokaler at skrælle Religionen for alt dette, der var saa gennemtrukket af Gud? Hvortil

denne Tale om „det egentlige“, „det centrale Sigte“, naar Gud afspejlede sig saa rigt facetteret i alt dette, i rige Personligheder, i rige Toner, i rige Tanker, i rige Farver, i Naturen, i Videnskaben . . . ?

Efter Talen og en Salme, som Greven selv spillede til, sloges Dørene op til en (syntes jeg) kirkestor Spisesal, hvor der med Sølv, Krystal og Porcellæn var dækket op til „staaende The“; Greven bød ind, og kjoleklædte Tjenere med hvide Handsker betjente os, og vi lod det herlige Bagværk vederfares al Retfærdighed. Atter fordelte man sig i Salonerne, og nu grupperede man sig om Taleren eller de prominente Personer og simpelthen interviewede dem om Æmnet eller om andre religiøse og religiøst-humane Æmner; her brillerede gode Hoveder og fine Sjæle for os, og vi tog ved, i en Grad, at da Conrad Hansen en Aften havde harcelleret over pompøse Underskrifter med Krøller og Sving, der skulde dølge manglende Personlighed hos Signatures Indehaver, aflagde ikke faa de fejende Streger under vort Navn — en enkelt gik endda saa vidt, at han herefter skrev selv sine Forbogstaver med smaat! Saa nærmer Tiden sig til Afsked, man samledes atter i den store Salon, hvor Greven selv holdt en priselig kort Andagt med Salmer, Skriftord og Bøn, og saa stod han paany i Døren og trykkede i Hænder og modtog vort „Tak for i Aften“ med Smil paa sit lille fine, rynkede Ansigt. Gud lønne hans Sjæl i Himmerig!“

Endnu skal blot bemærkes — som også nævnt af Ricard i det ovenfor citerede stykke — at Moltkemøderne — så langt fra at drage gymnasiasterne bort fra KFUM — virkede i høj grad stimulerende og fornyende ind på KFUM's ungdomsafdeling, der både talmæssigt og på

anden måde prægedes stærkt af gymnasiaster. Ikke mindre betydningsfulde blev de for den hjemlige kristelige studenterbevægelse. Mødedeltagerne gled — jævnligt via et studentersommermøde — næsten selvfølgelig ind i de kristne studenterorganisationers rækker.

I KFUM's BESTYRELSE

På KFUM's generalforsamling i Bethesda den 31. oktober 1893 valgtes greve Moltke til medlem af KFUM's bestyrelse — ret kort tid efter hans åndelige gennembrud. Hvorledes hans forudgående overvejelser om tilknytning til denne gerning har været, ved jeg ikke, heller ikke ved jeg noget om, hvorvidt der på det tidspunkt kan have været en eller flere personlige tilknytninger til KFUM. Foreningen var ikke synderlig stor (på generalforsamlingen synes at være mødt omkring 100 — stemmetallene på de valgte bestyrelsesmedlemmer ligger mellem 40 og 85 —); den samlede dengang fortrinsvis sine medlemmer fra håndværkerkredse — man husker måske, at Ricard i „Ungdomsliv“ beretter om, at en ven fik ham ned i ungdomsafdelingen i Bethesdas kælder med en henvisning til, at der var de mest brillante smededrenge, man kunne tænke sig, hvortil Ricard bemærkede: „Ja, behold du bare dine beskidte smededrenge for dig selv.“ Og hovedafdelingens medlemmer har vist i det store og hele været at finde blandt de mindrebemidlede og lidet kendte.

I 1893 eksisterede „Borgen“ ikke — foreningen havde til huse for hovedforeningens vedkommende i lejede lokaler i Vendersgade 26. En ven har udtalt overfor mig: „Mærkeligt at tænke på, at de to (Moltke og Ricard) havde ydmyghed og sind til at give deres iver og arbejdskraft til *det* foretagende — jeg mener, at de begge, hver

på sin vis, har været under højere ledelse.“ Forbindelsen med den værende og den vordende akademiske ungdom var også meget begrænset.

Greve Moltkes virksomhed i KFUM skulle få vidtrækkende betydning på en lang række områder. Det er tidligere omtalt, at det sandsynligvis menneskeligt set skyldes ham, at Ricard blev sekretær i KFUM; og Moltkemøderne i hans hjem i Bredgade 41 kom til eksistens ved et samvirke mellem ham og Ricard og skabte forøget tilgang til KFUM's ungdomsafdeling. Men KFUM's bestyrelsesprotokol og månedsblade giver et tydeligt indtryk af, at der snart sagt ikke var den sag foreningen og ungdomsbevægelsen vedrørende, i hvilken man ikke gjorde brug af hans indsigt, tid og kræfter. Og i mangfoldige tilfælde var han den initiativtagende.

I 1894 omtales verdenskonferencen i London, hvor Danmark møder med ialt 64 deltagere, KFUM's Centralforening med 23 delegerede og 22 gæster — „til Formand for Delegationen er Greve J. Moltke udnævnt“. Man behøver sikkert ikke at være i tvivl om, hvorfra midlerne til dækning af rejseomkostninger er kommet. Som svar på en takkeskrivelse til konferencens engelske ledere modtoges af Moltke senere en skrivelse fra selve KFUM's stifter George Williams.

I 1897 omtales det byggeudvalg, hvis arbejde resulterede i Borgen i dens oprindelige skikkelse. Naturligvis er Moltke medlem af udvalget.

I 1899 rejser Ricard bort i de tre sommermåneder for at deltage i studenterkonferencer i Amerika, England og Norge og tilslut en KFUM-konference i Norrköping i Sverige. „Den første halvanden Maaned vil Greve Moltke tage Overledelsen af Sekretariatet med Assistance af stud. theol. Vilh. Buch.“

I januar 1902 meddeles det, at J. Moltke er valgt til Danmarks repræsentant i den internationale komité for ungdomssagen.

I december 1902 vælges grev Moltke til bestyrelsens viceformand.

I sommermånederne afholdes møderne jævnligt i Bredgade 41's have. Naturligvis har grev Moltke også ved disse lejligheder været en udmærket vært.

I tiden 1902-08 har Moltke — næsten regelmæssigt — engang om måneden i KFUM holdt bibeltimer. Tit er der hertil knyttet fællesbøn. Hans emner er altid centralt kristelige. I flæng nævnes:

Arbejde og Frugt i Kristenlivet, 1. Kor. 3, 11-15

Bøn

Herrens Komme

Kristi Glæde, Joh. 15, 11

Salme 32

Ord fra Evangelierne om at indgaa i Guds Rige

Jesus er Verdens Lys, Joh. 8, 12-29.

Emnerne var altid omhyggeligt gennemarbejdede og velforberejede — altid prægede af stor bibeltroskab.

Med den store verden holdt Moltke sig i stadig forbindelse. Om hans rejse til Østen i 1909 berettes:

„Formanden for KFUM's Missionskomité, Greve J. Moltke, forlader i disse Dage Danmark for lang Tid for at gøre en Rejse til forskellige Missionsmarker. Vi tog Afsked med Grev Moltke ved Tirsdagsmødet den 23. Marts. Grev Moltke vil besøge Japan, Korea, Manchuriet, Nord- og Sydkina og Indien og vil saaledes

studere baade de danske og andre Missionsmarker og især Ungdomssagens Missionsarbejder. Skønt vi altsaa nu mere end 1 Aar skal undvære i KFUM's Arbejde en af de Mænd, der fremfor de fleste har været en Støtte for Sagen, saa maa vi højlig glæde os over, at den første Leder af vort Missionsarbejde faar et Øjenvidnes Kendskab til Missionsmarken til stor Hjælp for Arbejdet senere og Opmuntring for Missionærerne. Grev Moltke tog en Hilsen med fra KFUM til dem derude ved Fronten, og vi lovede, at mange af os vilde huske ham paa den lange Rejse med stadig og alvorlig Forbøn.

Samtidig kan vi meddele en anden glædelig Begivenhed for Missionsarbejdet: Sekretæren for KFUM's Hedningemission, cand. theol. Eilert Morthensen i Maanederne April, Maj, Juni rejser til Manchuriet for der at mødes med Grev Moltke paa den danske Missionsmark til en Rejse rundt paa denne . . .“

Og som andetsteds omtalt deltog han i 1910 — sammen med to andre bestyrelsesmedlemmer, pastor Oldenburg og cand. theol. Eilert Morthensen i verdensmissionskonferencen i Edinburgh.

Fra tid til anden fremkommer der fra hans hånd i månedsbladet artikler, betragtninger, uddrag af taler og bibeltimer. Til belysning af hans personlighed er efter dette afsnit indsat et par af disse.

Adskilligt mere kunne nævnes om dette fremtrædende bestyrelsesmedlems virke og om hans nidkærhed for ungdomssagen i almindelighed og Centralforeningen KFUM i særdeleshed. Det vil dog føre for vidt. Men et spørgsmål, som tit rejser sig, må besvares: Hvordan var J. Moltke i samarbejdet med den øvrige bestyrelse og i de talløse udvalg, som han var formand for eller medlem af? Hee

Andersen kommer i „Olfert Ricard“ ind herpå, og giver udtryk for det utvivlsoomt rigtige, at Ricard mange gange har følt samarbejdet i bestyrelsen med Moltke besværligt — ja, vel til tider træls. Det udelukkede imidlertid ikke, at Ricard på forskellig måde kunne give udtryk for, hvor højt han værdsatte Moltke. Men let og gnidningsfrit er samarbejdet altså langt fra altid gået. Moltke ejede ikke i synderlig grad forhandlingsevne, evnen til at formidle forskellige synspunkter. Men alle anerkendte hans motivers renhed og hans omhu for de opgaver, han fik med at gøre.

Lad mig her gengive Johannes Rasmussens karakteristik af ham i „I Evangeliets Tjeneste“ — jeg tror ikke, den kan gives finere og rigtigere:

„Det er ikke blot en retlinet Mand, der havde sine Meningers Mod, vi deri møder, men en Mand, der bag Juristens Syn for klare og logiske Standpunkter havde en dybtliggende Trang til Konsekvens i sin hele Indstilling og Livsførelse. Og det er ikke blot en Opvækst under store Forhold og absolut personlig og økonomisk Uafhængighed, der laa bag, naar han kunde være stejl og ubøjelig i sine Meninger og uden Evne til at udjævne personlige Mellemværender endog med Mennesker, han stod nær. Dette bundede ogsaa i en konsekvent Fastholden ved det, han nu havde set som det rigtige, og som han paa sin Vis søgte at gennemføre i sit Kristenliv.“

Hvormeget hans mangel på facilitet sporedes i de daglige forhandlinger, ved jeg ikke; men naturligvis blev vanskelighederne størst, når der i samarbejdet viste sig at være divergenser om de store principielle spørgsmål — om synet på Bibelen og om kulturelle spørgsmål skulle

indoptages i foreningens program og i bekræftende fald i hvilket omfang. Hvilken plads skulle man give sporten? Moltke var meget ængstelig for alt, hvad der kunne betegnes som et liberalt bibelsyn. Og han delte med flere andre den opfattelse, at foreningens program ganske væsentligt skulle koncentrere sig om det kristelige. Da han ikke syntes at finde tilstrækkelig forståelse herfor, udtrådte han af bestyrelsen. I bestyrelsesprotokollen for 6/2 1911 hedder det herom:

„Fra Grev Moltke forelaa et Brev, hvori han trak sig tilbage fra Bestyrelsen, hvilket længe havde været hans Hensigt. Han følte sig ude af Kontakt med Foreningslivet og mente ikke at gøre nogen Nytte ved Bestyrelsesmøderne; desuden bebrejdede han Foreningsledelsen forskellige Ting, saaledes den Forhandling, der var ført om „Vor Stilling til Bibelen“, og Mangel paa Orden i det praktiske Arbejde.

Bestyrelsen var enig om at beklage saavel Grev Moltkes Udtræden som hans Motivering af denne; den store Tak, vi skylder ham, vilde man give Udtryk i et Brev:

(Denne Skrivelse afgik et Par Dage efter — med samtlige Underskrifter:

Kære Grev Moltke!

Det er med stor Beklagelse, at KFUM's Bestyrelse har modtaget Meddelelsen om Deres Udtrædelse. Vi har meget kært og godt at tænke paa fra Samarbejdet og ser med Sorg dette afbrudt. Naar De imidlertid nu bestemt ønsker at trække Dem tilbage, da takker vi Dem hjerteligt for, hvad De — baade aandeligt og timeligt — har været saavel for Foreningen som Helhed som for enkelte Medlemmer. Vi ledsager Dem med de varmeste Ønsker om

Guds Fred og Glæde og om Velsignelse over Deres Arbejde for Missions sagen, og vi udtaler det Haab, at vi stadig maa se Dem i KFUM som Ven og Raadgiver).“

Der er noget meget vemodigt ved at læse Moltkes brev, selv i den ovenfor forkortede skikkelse. Skuffelse og bitterhed synes at lyse ud af linierne.

Og når man tager i betragtning, at det er en så lang og så intens arbejdsdag (1893-1911), der har fundet sin afslutning, synes også meddelelsen i månedsbladet om hans afgang knap og kølig. Det hedder heri:

„Grev J. Moltke har trukket sig tilbage fra KFUM's Bestyrelse, og har dermed realiseret en længe næret Plan. Hedningemissionsarbejdet lægger stærkt Beslag paa hans Tid og Tanker. Hvad Grev Moltke i Aarenes Løb har betydet for KFUM, saavel for Foreningen som Helhed som for enkelte Medlemmer, er næppe klart for de yngre, som ikke har set ham deltage videre i Foreningslivet. Varme Ønsker ledsager ham i hans Arbejde! Som Formand for KFUM's Missionskomité vil han stadig staa i Forbindelse med os.“

Man synes næsten at mærke lettelse ved hans udtræden.

Forlagssekretær Holger Budde-Lund, som sad i bestyrelsen fra efteråret 1909 til efteråret 1913 og således på nært hold har oplevet begivenhedernes gang omkring Moltkes udtræden af bestyrelsen, skriver om ham:

„Paa sin stilfærdige, dæmpede Maade gjorde Grev Moltke altid et særegent og tydeligt Indtryk paa mig. Hans hele Fremtræden havde en ganske selvfølgelig, medfødt Fornemhed over sig. Det gælder baade hans

Udseende, hans Stemme og hans Væsen, og det skønt der aldrig, set med mine Øjne, var det mindste dominerende over ham ud over det, som ganske umiddelbart lyste ud af hans Personlighed. Jeg fik ogsaa det Indtryk af ham, at her var en Mand, der var helt i sin himmelske Herres Tjeneste.

Ved Bestyrelsesmøderne husker jeg tydeligt, at Grev J. Moltke virkede temmelig ensidig. Han vilde meget nødtigt, at KFUM i sit Virke gik ud over det centralt kristelige. Til Nød kunde han være med til Gymnastik, men de andre Sportsgrene, saadan forstod jeg ham, holdt han ikke af at have indenfor Rammerne, og i det hele taget var han, den selv saa fint kultiverede Mand, ængstelig for at gaa med til ret meget vedrørende Kultursiden. Hans Ønske var vist egentlig, at man væsentlig skulle nøjes med de opbyggeligt forkyndende Tirsdagsmøder og Bibeltimerne, maaske dog lidt mere blandt Drengene. Baade Ricard og Gunner Engberg var ham for vidtgaende, for dristige i deres Syn.

Jeg støttede afgjort Ricards og Gunner Engbergs Syn paa Tingene. Vort Syn kan maaske kort udtrykkes saadan: Det direkte kristelige er det centrale, men skal Ungdom leve en væsentlig Tid af deres Dreng- og Ungdomsliv indenfor KFUM's Rammer, maa vi have de værdifuldeste Sider af Menneskelivet og Kulturlivet med, baade fordi det i sig selv er rigtigt at faa Kristendom, Fædreland og Kultur sammenarbejdet til en Helhed (det hele Menneske), og fordi det vilde være ugørligt at fastholde Medlemmerne, hvis de skulde leve Kristenlivet indenfor KFUM (og Menigheden) og have alt det andet henvist til andre Kredse. Det hele skulde helliges Herren. Grev Moltkes mere snævert ængstelige Syn deltes sikkert af adskillige af den ældre Generation baade indenfor

KFUM og udenfor. Han var 15 Aar ældre end Ricard og omkring 25 Aar ældre end Ricards nye unge Garde.

Misforstaa mig ikke. Jeg tror — trods dette — at Grev Joachim Moltke har betydet overordentligt meget for KFUM. Han gav KFUM sit Navn, sin Anseelse, i en Tid, hvor den i høj Grad kunde trænge til det. Han gav den sit ivrige, kærlige Sind og sin Forbøn og gode Tilskyndelser i en Tid, hvor han ikke selv havde det let. Han har sikkert ogsaa givet betydelige gaver og faaet andre til ogsaa at gøre det. I Aarene i Begyndelsen af Aarhundredet har han ved sine Forbindelser ud til Herregaardene skaffet en Mængde Frugt og Vildt til Høstmarkedet. Han var i Ordets egentligste Forstand en ædel Mand.“

Som det vil ses, er det skrevet af en af dem, der på væsentlige punkter var af en anden opfattelse end Moltke. Netop derfor forekommer det mig, at det vidnesbyrd, som her er givet om ham, har særlig vægt.

Der er utvivlsomt en ret nøje forbindelse med Moltkes udtræden af bestyrelsen og den andetsteds omtalte konflikt, der samme års efterår opstod mellem Ricard og Moltke om daværende sekretær Gunner Engberg, som Moltke ikke ønskede som taler ved møderne i Bredgade.

Maanedssblad for Kristelig Forening for unge Mænd
i København. December 1898.

Uddrag af en Tale, holdt til Latinskole-Elever
af Grev J. Moltke.

Vælger i Dag, hvem I ville tjene.

(Josva 24).

Se dette Spørgsmaal: „Hvem ville I tjene, udvælger i Dag, om I ville tjene den ene, levende Gud eller eders egne Afguder,“ er ikke et Spørgsmaal, som een Gang er lydt og dør hen med Historien; men det gentages for hver Generation og for hvert Individ; og Herren fremfører for Menneskehjerterne nu Grunde af samme Vægt, som dem han i sin Tid lod Josva fremføre for Jøderne. For læg Mærke til: Josva taler ikke af sig selv; det hedder: „saa siger Herren,“ og der staar ogsaa, at Folket, da det var forsamlet, stillede sig for Herrens Ansigt.

Naar vi nu ere samlede her i Aften, ved I jo alle, hvorfor det er; I ere ikke førte bag Lyset, i en Fælde, hvor I under andre Foregivender skulle overvældes med Spørgsmaal og Formaninger vedrørende eders Sjæls Frelse; men I vide, at vi ere netop samlede for at hjælpe hverandre til at kende den Herre, hvis Kongerige ikke er af denne Verden. Og derfor kan jeg med Rette vente, at I alle, ligesom Jødefolket paa hin Dag, stille eder frem for Guds Ansigt, for at Guds Ord kan tale til eder og bringe hver enkelt Sjæl til at træffe Valget: hvem I ville tjene.

Herren mindede først Jødefolket om alle sine Velgerninger. Mon han ikke har Ret til, inden Spørgsmaalet gøres, at begynde paa samme Maade med os? Jeg tænker ikke her paa, hvorledes han har ført den danske Nation, men hvorledes han har ført hver enkelt af de Sjæle, som

ere herinde. „Og jeg gav eder et Land, paa hvilket du ikke har arbejdet, og Stæder, som I ikke have bygget, og I bo i dem; af Vingaarde og af Oliegaarde, som I ikke have plantet, æde I,“ — svarer det netop ikke til den Maade, Gud behandler os paa?

Tænk, at vi alle ere fødte i et civiliseret Land, hvor vi leve paa en gammel Kultur, i et Land, hvor alt er lagt tilrette for Ungdommen, saa at vi nu i Skolerne nyde Frugten af andres Arbejde og faa Bøgerne leverede, hvor hele Stoffet er ordnet for os. Ja, vi synes nok ofte, saa længe vi gaa i Skole, at det Liv at skulle læse kan koste Besvær nok, men glem saa ikke, at deres Arbejde, som er gaaet forud, er langt sværere og netop er gjort for os, for at vi som unge kunde tilegne os Kundskaberne uden selv at skulle samle Stoffet sammen.

Lad os saa mindes vore Hjem, hvor vore Forældre uden vor Fortjeneste sørge for os, elske os, og hvor vi vel ofte have Følelsen af, at det er alene os, alt drejer sig om. Vi faa Føde, Klæder, Kærlighed, — og hvad give vi til Gengæld vore Forældre, endsige Gud selv? Thi det er ham, som er Ejer af alle Goderne, og som i sin Kærlighed har skænket os alle disse Ting.

Føj dertil, at vi leve i et Land, hvor Kristendommen er anerkendt af Navn, og hvor vi have Lov til at dyrke vor Gud, ikke som i gamle Dage de kristne i Rom, der bleve forfulgte og dræbte for deres Gudsdyrkelse, eller de ulykkelige Armeniere, som for nylig ere myrdede i tusindvis, fordi de have bekendt vor Herres Jesu Navn.

Tænk paa de Sygdomme og Farer, Herren med sin frelsende Haand har ført eder igennem, — De har dog vel alle et Afsnit eller en Tildragelse i Deres Liv, hvor De, naar De vil lukke Øjnene op, ikke kunde undgaa at se Guds beskærmende Haand. Men vi synes, at alle Guds

Velgerninger mod os ere saa saare rimelige, og trænge, baade unge og gamle, i saa høj Grad til at mindes, at alt er Naade, selv efter at have valgt at tjene Herren, og selv om, — og det kan jeg forsikre om, at det jo mere Guds Lys skinner i vort Indre, er vanskeligt at forstaa, at Gud overhovedet kan have Kærlighed til os.

Mon Herren saa ikke i Aften vil lade Billederne af alle disse Velgerninger drage forbi vort Sind og vort Øje, og naar han viser os dem, er der saa ikke Grund til at spørge: Saa udvælger eder i Dag, hvem I ville tjene?

Jeg kender saa godt Indvendingerne mod denne Tale om et Valg, om en Overgang; det er noget, Verden ikke holder af; det er saa voldsomt, siges der; det kunde ogsaa let blive usundt; man maa dog først betænke sig og se, om de forskellige Krav i Verden ikke har deres Ret; et Menneskes Kristendom faas ikke ved Valg, men ved en Udvikling, og denne „Udvikling“, mene saa mange Mennesker, sker saa temmeligt af sig selv ved et pænt og dadelfrit Liv, saa at vi egentlig talt glide ind i Kristendommen uden selv at vide af det.

Og dog, det at træffe et Valg i Livet er jo ikke en Tanke, der er saa uvant for os. Allerede i den unge Alder ere vi nødte til at træffe en Bestemmelse. Selv om De maaske ikke har truffet en endelig Afgørelse om Deres Livsstilling, har De dog allerede maattet afgøre f. Eks., om De vilde studere eller ej, og atter om De vilde gaa den sproglige eller matematiske Vej, ja, nogle har maaske allerede valgt deres Kald, enten fordi deres Forældre ønskede det, eller fordi Lysten drev dem dertil.

Eller lad os tage et Valg i en anden Retning, hvor De slet ikke ville tænke paa at bruge Ordet „Valg“, men hvor der dog er Tale om at følge enten det ene eller det andet Princip. Naar der f. Eks. spørges enhver af Dem:

„Vil du leve et ærligt eller uærligt Liv?“ tager De dog næppe i Betænkning at svare: „Jeg vil leve et ærligt Liv.“ De er nu opdraget i saadanne Forhold, at det at leve et uærligt Liv, et Liv i Løgn og Bedrageri, slet ikke staar for Dem som Genstand for et Valg, og dog er det, at ville leve ærligt, et Valg, en Lydighedserklæring overfor en Stemme i Deres Indre, som siger: „Ærlighed og Pligt.“

Lad os tage et tredie Eksempel, hvor et bestemt Valg vil blive afkrævet Dem før eller senere, nemlig naar De kommer i Embede. Her gælder det om, at det enkelte Individ træffer og udtaler det bestemte Valg, at han vil tjene sit Land og være sin jordiske Konge tro: vil han ikke det, kan han selvfølgelig heller intet Embede faa.

Vi har nu talt om Forhold, hvor det jordisk set kan fordres af os, at vi i en ung Alder eller senere træffe et bestemt Valg. Skulle det være for meget af Gud at fordre en Afgørelse af os Mennesker, om vi ville tjene ham, der overøser os med Velgerninger? Jeg synes det ikke. Vi se Nødvendigheden af, at vort jordiske Liv ledes i et bestemt Spor, for at Kræfterne kan komme til deres rette Anvendelse; hvor langt nødvendigere er det da ikke, at vort aandelige Liv ledes i det Spor, der fører til Frelsen, at der træffes et afgørende Valg for det Livsprincip, som oprinder fra den Gud, der har skabt os, og hvis Kærlighedsfordring til os er, at vi skulle vælge hans Veje. Og kunne vi binde vort Sind og vort Hjerte saaledes, at vi sværge en jordisk Konge Troskab, hvormeget mere kunne vi da træffe Valget for den himmelske Konge. Han, som ikke blot har Magt over Land og Rige her paa Jorden, men som har Magt over Sjælene, han, som er Kongers Konge og Herrers Herre, og hvis Herredømme ikke kan omstødes, men det varer til evig Tid; og som giver de Sjæle, som sværge ham Troskab, et evigt Liv i Salighed.

Maanedstidning for Kristelig Forening for unge Mænd
i København. Januar 1904.

Af Grev J. Moltke, Viceformand i KFUM.

Nytaaer.

Godt begyndt er halvt fuldendt, er et gammelt Ord, der indeholder en Sandhed for mange af Livets Forhold — selv paa det aandelige Omraade, og vi faar Brug for det nu, da vi staar overfor et nyt Tidsafsnit, et Afsnit ogsaa af vort eget Liv.

1903 er ved at svinde bort, og med 1904 kommer der et nyt Aar, som vi ikke kender; hvad det vil give og kræve, ved vi ikke, men det vil efterlade Ansvar og gaa bort som sine Forgængere for aldrig mere at vende tilbage. Derfor gælder det om at benytte det vel — og først at faa det godt begyndt.

Men fordi det ene Aar afløser det andet, vil Begyndelsen paa det ny saa let blive afhængig af, hvorledes vi sluttede det gamle.

Har 1903 bragt mig, hvad jeg helst vilde have, og særligt, er det hændt mig, som jeg mest burde ønske, at Himmelens Dør er bleven aabnet for mig, eller at Jesus har vundet større Plads i min Sjæl end før, saa staar jeg nu ved Aarets Udgang med Tak paa Læben og i Hjertet for, baade hvad jeg fik af Naade til at erfare og Kraft til at gøre, og saa bliver Begyndelsen paa næste Aar god af sig selv: Modet er vokset ved, hvad den svundne Tid bragte, og Villien styrket; han, der har hjulpet hidindtil, han hjælper nok herefter, ligger det saa naturligt at synge; og det vil han jo ogsaa, for „den, som tror paa ham, skal ikke beskæmmes“, er der sagt os.

Men saa mangan iblandt os staar sikkert ved Overgangen til det nye Aar med Vemod i Sindet: Hvad fik jeg egentlig

i det Aar, som nu er borte? Ja, mange gode Ting, ganske vist, vel alt hvad jeg behøvede til det daglige Liv, muligt endda baade ufortjent Kærlighed og Overflod paa jordiske Glæder, men mit Hjerte, mit egentlige inderste Jeg, det har ikke fundet det nødvendigeste af Alt — Freden, det dog længtes efter; bestandig er der en Mangel paa Hvile, som jeg forgæves søger at overvinde. — Og selv om jeg dybest inde dog altid kan finde Freden, kan en anden sige, staar jeg alligevel kun med Bekymring og ser tilbage paa de mange bristede Forhaabninger og ubenyttede Muligheder, naar jeg ransager Timer og Dage i den Tid, der ikke mere kommer igen.

Ja, det er ikke saa let at gøre en god Begyndelse efter en nedslaaende Slutning, og dog — hvor tales der om Løn for Mismod? „Kaster ikke eders Frimodighed bort“, siger Skriften; hvorfor saa ikke hellere gøre kort Proces og lægge den Byrde bort, som kun vil tyngte vor Vandring, og som Gud ikke fordrer, at vi skal slæbe paa? Thi lægger vi i Ydmyghed alt det, der er Synd: vor Sløvhed og Vantro og vor Ulydighed mod saa mange af hans store og smaa Befalinger, over paa Jesus, saa har vi jo Løfte om, at han vil bære denne Byrde for os, og har da ogsaa Lov til med nyt Mod at se op til ham, der til evig Tid er den samme, og med Paulus at forglemme, hvad der er bagved og række efter det, der er foran, for at ile fremad mod det store Maal, som Jesus viser hen til; og det skal nok lykkes, for, „de, som forvente Herren, skulle forny deres Kraft, de skulle opfare med Vinger som Ørnene“, staar der skrevet (Es. 40, 31). Lad os vente store Ting af Herren for os selv i det kommende Aar! Det bør vi gøre — men det er ikke nok, at vi tænker paa os selv; Herren vil, at vi skal udvide vore Hjerter og vente store Ting for andre ogsaa.

For KFUM's Medlemmer, der selv har fundet Vej til Herren, er det klart nok, hvor Forventningerne maa bære hen. Mon det skulle være mod Guds Villie, om vi begyndte Aaret med den Fortrøstning til ham, at han vil gøre Vidundere i vore Foreninger i den kommende Tid, ja, at 1904 skal bringe Sjælefrøelse til flere unge Mænd end noget tidligere Aar? Jeg tror det ikke — hvis vi da selv er villige til at tjene, hvor han viser os Vej — tjene med Bøn og Arbejde; men hertil kræves mere end en god Begyndelse.

Godt begyndt er halvt fuldendt, men ogsaa kun halvt. De, som vender sig med Forventning til Herren, skal vel forny deres Kraft og opfare med Vinger som Ørnene, men Forjættelsen, Esaias giver, er større endnu; skal Kraften bevares, og skal vi blive i Stand til at „løbe og ikke vansmægte, gaa frem og ikke blive trætte“, kan vi ikke blive staaende ved Begyndelsen: Dag efter Dag maa vor Forventning sættes til Gud; det er hans eget Ønske, men ogsaa hans Betingelse for at give. Ved Bestandighed bevarer vi vore egne Sjæle, og ved Troskab bliver vi gode Tjenere, Arbejdere i Guds store Høst.

Hjemmet i Bredgade 41. Dagligstuen, hvor moderne blev holdt.

*Robert P. Wilder
som ung*

John R. Mott

KONTAKT MED VERDENS KRISTELIGE STUDENTERBEVÆGELSE

Det ligger udenfor dette skrifs opgave i enkeltheder at skildre oprindelsen til Verdens kristelige Studenterbevægelse, hvor fængslende det end er at læse om dens opståen og udbredelse ud over jorden. Der er skrevet herom andetsteds. Det må her være nok at nævne et par af bevægelsens første virkninger i Danmark. Fra Kioto i Japan, hvor *Wishard*, en af studenterbevægelsens mest fremragende talsmænd, i 1889 havde samlet 522 studenter om evangeliet, afsendtes et telegram til et samtidigt afholdt amerikansk studentermøde hos *Moody*. Telegrammet havde følgende overskrift: „Make Jesus King“. Dette telegram sendtes i afskrift til den svenske student Karl Fries, der på det tidspunkt var i Kristiania. Han talte om det bl. a. med formanden for det norske studenterhjem, pastor K. M. Eckhoff, og en dansker, og disse kom til det resultat, at når studenter kunne samles om Jesus Kristus som deres konge derude i det fjerne østen, så måtte de da også kunne det her i det høje nord. Man besluttede at afholde et nordisk studentermøde i Danmark i løbet af sommeren 1890. Mødet — det første nordiske studentermøde med kristeligt program — afholdtes i Hillerød. Det greb deltagerne dybt og blev uforglemmeligt for dem — det virkede som „en forårsgrøde“ og gav anledning til

mange og lange drøftelser om i stedet for de hidtidige småkonventikler og en missionsforening at få en studenteforening, der på kristeligt grundlag skulle stå åben for alle. I jubilæumsskriftet „Sursum corda“ berettes om, at der først kom vind i sejlene efter et besøg af Robert P. Wilder i vinteren 1892, og studenterhjemmet stiftedes også kort efter hans besøg den 30. marts samme år.

Således lå situationen omkring den tid, da Joachim Moltke oplevede sit åndelige gennembrud. Verdensbevægelsens bølgeslag havde nået Danmarks kyster. Ikke blot var de nordiske studentermøder påbegyndt, men en dansk, kristen studenterorganisation stod umiddelbart foran sin stiftelse. Og det er bemærkelsesværdigt, at den mand — Wilder —, der var det menneskelige mellemlid for Moltkes omvendelse, også var bleven en stærkt medvirkende — måske den afgørende — årsag til dannelsen af den første større kristelige studenterforening i Danmark. I sandhed ikke noget ringe resultat af Wilders besøg i Danmark i 1892!

Hvordan kom Moltke i forbindelse med studenterbevægelsen — udover hvad latinermøderne i Bredgade 41 skabte? I enkeltheder lader dette sig måske ikke påvise, men på et tidligt stadium finder vi ham indvalgt i den såkaldte nordiske komités danske afdeling — den komité, der havde til opgave at lægge program for de nordiske studentermøder med kristeligt program. Komitéens egentlige periode faldt i tiden 1890—1903. Dette var jo endnu kun en forholdsvis spinkel kontakt med studenterbevægelsen — møderne afholdtes hvert andet år i Danmark, Norge og Sverige efter tur. Men forbindelsen skulle snart blive stærkere: På det nordiske studentermøde i Vadstena i Sverige i 1895 dannedes Verdens kristelige Studenter-

forbund med dr. Karl Fries som formand, rektor Ibuka fra Japan som næstformand og amerikaneren John R. Mott som generalsekretær, „verdensstrategen, manden med det åndelige feltherretalent“, som det er blevet sagt om ham. I sin egenskab af generalsekretær kom Mott på besøg her i København i 1899 og talte ved en lille halv snes møder foruden ved nogle private sammenkomster. For fuld forståelse af, hvad hans besøg betød, og hvilke følger det fik for den danske studenterbevægelse, vil det vist være hensigtsmæssigt at gengive, hvad „Sursum corda“ beretter om dagene 20.—28. marts 1899. Carl Christensen skriver herom:

„Saa stod han der da med sin Tolk ved Siden, paa Scenen i Larsens Lokaler, foran en stor, lyttende Forsamling af danske Studenter og Kandidater. En Aabenbaring af aandelig Mandighed. I ulastelig Selskabsdragt, rødbrunt Slips om den høje Flip, med det regelmæssige, glatragede Ansigt, de altbeherskende Øjne, de faa Bevægelser, det energifyldte, brede amerikanske Sprog — høj, klog og alvorlig.

Han talte om Renhed, sædelig Renhed og Studenter.

Veltalende i sædvanlig Betydning var han ikke, idet han ganske forsmåede at tale følelsesfuldt, billedrigt eller poetisk. Men hans Tale var som Staal, hans Logik ubønhørlig. Og hans Personlighed virkede næsten overvældende, som han stod der, som mejslet i Sten, med smaa energiske Hovednik. Der udgik fra ham allerede her en Aand af krystalklar Oprigtighed og af hellig Vælde.

Og nu kom disse Dage, hvor Mott talte saa for en Kreds, saa for en anden, altid lige fyldt af en Magt, der ikke var af denne Verden. En Eftermiddag skulde han tale i Studenterhjemmets Festsal, som var fyldt. Han kom

ind i Festhallen i Ulster og sagde kort: Han var syg og havde Feber; anmodede en lille Flok om, mens han talte, at holde ud i Bøn for ham i et særskilt Værelse.

Og saa kom Mødet, hvor han med stor og frisk Kraft skildrede Studenter, der i Fristelser og Tvivl kæmpede sig gennem til Sejr . . . Mange søgte ham, hvor han boede. Han maatte høre saa mange gribende Bekendelser, at han en Dag havde sagt: „Nej, nu kan jeg ikke bære mere.“ Mennesker, man sidst vilde tænkt det om, bad ham om Hjælp i deres Salighedssag.

20.—28. marts 1899 blev underfulde Dage i København.“

Efter at have citeret denne udtalelse fortsætter „Sursum corda“:

„Et af de mest betydningsfulde og haandgribelige Resultater af Motts Besøg var Oprettelsen af en ny Organisation „Kristelig akademisk Samfund“, der blev stiftet i April 1899. Motts Tale havde nemlig paa adskillige virket saadan, at de forstod, at skulde det blive til noget med at bringe „Riget“ midt ind i Studenterverdenen, saa maatte man tage mere direkte Arbejdsmetoder op; derfor organiserede disse Folk — „Englænderne“, kaldte man dem — sig, med en Basisbestemmelse som Grundlag, i denne nye Sammenslutning, der helt vilde arbejde som et Led af Verdensforbundet, mens Studenterhjemmet, fordi man ikke dér havde Basis, i organisatorisk Henseende kun havde staaet i løsere Tilknytning til dette. — Selvfølgelig var det hermed ingenlunde Hensigten at kvæle Hjemmet, tværtimod vilde man virke som Salt og Surdejg indenfor dets Rammer — men nu skulde der maalbevidst bestilles noget. — Imidlertid kom Dannelsen af KAS

selvfølgelig indirekte til at virke som en ret kraftig Kritik af Arbejdet i Hjemmet.

KAS's Formaal var et tredobbelt; man vilde virke for: 1) at bringe Studenter til en levende Tro paa Jesus Kristus som deres eneste Frelser, sand Gud og sandt Menneske, 2) at uddybe de troende Studenters aandelige Liv og 3) at faa dem til at tage virksomt Del i Arbejdet for Kristi Riges Udbredelse. — Formand blev den danske kristne Ungdomsbevægelses trofaste Ven, Grev J. Moltke.“

Hvor megen indflydelse Joachim Moltke har haft med hensyn til at få Mott til Danmark tør jeg ikke sige — han har sikkert ikke været uvirksom i så henseende — og utvivlsomt har han som altid senere ved Motts besøg i København haft ham som gæst i Bredgade 41. Og som man ser, har Moltke været et virksomt medlem af den nye fraktion indenfor den danske studenterverden, KAS, hvis møder ikke blot i nogen tid afholdtes under hans formandsskab, men også som regel afholdtes i hans hjem i Bredgade 41. Gennem en række udvalg arbejdede KAS målbevidst og energisk — der var udvalg for religiøse møder, for latinskolearbejdet, for bibelstudium, for hedningemission og for agitation blandt studenter. Foreningens levetid blev dog ikke lang. Den havde fra starten som betingelse for medlemskab forlangt en erklæring om, at den pågældende bekendte Jesus som sin Herre og Frelser. Om denne erklæring — den såkaldte „Basis“ — førtes både i KAS og i Studenterhjemmet heftige diskussioner — ikke mindst efter verdensforbundets møde i Sorø i 1902. Indenfor KAS anså man det fra flere sider som en pligt at arbejde for at få basis indført også i studenterhjemmet. Nogle af KAS's medlemmer, der aldrig havde opfattet det som en betingelse for deres medlemskab at

arbejde herfor, udmeldte sig af KAS. Dette gav yderligere anledning til uenighed blandt KAS's medlemmer, og det resulterede i samfundets ophævelse i 1903 — vistnok til stor sorg for Joachim Moltke.

Ved Motts besøg i Danmark i 1899 var den danske studenterverden kommet i direkte berøring med Verdens kristelige Studenterforbund. Og kontakten med Verdensforbundet fæstnedes yderligere ved, at forbundet efter indbydelse af greve J. Moltke, i hans egenskab af formand for Kristeligt akademisk Samfund, holdt møde i Sorø i august 1902. Om konferencens afholdelse hedder det i KFUM's månedsblad for marts 1902:

„John R. Mott passerede fornylig London paa Vej fra Østasien til Kanada og havde en Konference med Dr. Fries fra Stockholm og Greve J. Moltke angaaende Studenternes kristelige Verdensforbunds Møde, som skal afholdes paa Sorø Akademi til Sommer.“

Og at man har tillagt Moltkes nærværelse ved mødet mere end almindelig betydning fremgår af en udtalelse af Ricard i KFUM's månedsblad for september:

„Det saa ud til, at vi skulde undvære selve Formanden for „Kristeligt akademisk Samfund“, som havde indbudt til Konferencen; stor var derfor Glæden, da Grev Moltke pludselig kom bag paa alle paa Mødets tredje Dag; helt stille blev hans Indtog ikke, thi paa den russiske Baron Nikolais Anstiftelse blev han løftet op af en Mængde stærke Arme og baaret Festsalen rundt.“

Årsagen til Moltkes fravær på mødets første dage var

hans hoftjeneste — intet mindre end Edward VII's kroning.

Ja, — kontakten med „Verdenen udenfor Verona“ var den gang såvel som senere på udmærket måde vedligeholdt af Moltke.

ET MØDE MELLEM TO SLÆGTNINGE

I 1903 afholdtes på Sorø Akademi det 7. nordiske studentermøde med kristeligt program. Der var 470 deltagere ialt fra Danmark, Sverige, Norge og Finland. Det skulle blive det sidste i sit slags — 2 år efter indtrådte unionskrisen i Sverige-Norge og skabte en atmosfære, der umuliggjorde en fortsættelse af møderne. En lille halv snes dage forinden mødet var jeg blevet dimitteret fra Herlufsholm og mødte nu som ganske nybagt rus til dette betagende kæmpemøde. En bedre start for studentertiden kunne man ikke have fået. Ved ankomsten til Sorø fik man bl. a. en trykt deltagerliste udleveret; og jeg fandt umiddelbart efter mit navn i listen, navnet „Moltke, J., cand. jur., greve“ og spekulerede på, hvem denne juridiske kandidat, der bar samme navn som jeg, vel kunne være. Det åbenbarede sig at være hofchef, greve J. Moltke, som på denne beskedne måde „havde lagt bort titlerne“. Han fandt mig en dag, og vi fik talt lidt sammen. En dag havde nogle studenter opfordret mig til at tage en cykletur til Herlufsholm, hvor der holdtes et aneksmøde for dem af de til mødet indmeldte, der på grund af pladsmangel ikke kunne deltage i Sorø-mødet. Jeg fandt det meget morsomt at følge med på turen, der skulle vare fra tidlig formiddag til aftensmåltidet med derpå følgende aftenmøde. Man gik altså glip af formiddagsmødet, der den dag hed: „En kristen students daglige liv“. Netop da jeg gjorde mine sidste forberedelser

til turen, kom Moltke hen til mig for at få mig op til det omtalte møde. Han var meget utilfreds med mine dispositioner, som forhindrede mig i at overvære det vigtige formiddagsmøde, men jeg følte mig bunden ved min aftale. Mine første dages samvær med ham faldt altså ikke ubetinget heldigt ud.

Da jeg kom til København, aflagde jeg visit i Bredgade 41 uden at træffe ham, men fik nogle uger efter en indbydelse fra ham til middag og til bagefter at overvære et møde for latinere (om disse møders eksistens vidste jeg på det tidspunkt intet), hvor cand. Ricard skulle tale. På den måde kom jeg til at gøre min entré hos den mig dengang næsten ukendte fjerne slægtning. Dagen blev en mærkedag i mit liv. Den lille bog med fortegnelse over afholdte „latinermøder“ viser, at det var den 7. november 1903 — jeg husker nemlig tydeligt det for denne dag i bogen opførte emne: „Bibelens vejledning for den enkelte dag“. Ricard talte som altid fængslende. Jeg blev indskrevet i protokollen over nye deltagere og blev fra den dag en fast gæst ved Moltkemøderne og blev derigennem knyttet til Joachim Moltke for livet. Som det vil fremgå af det andetsteds om møderne omtalte, var der blandt deltagerne nogle få studenter — jeg erindrer fra denne første tid stud. theol. Johs. Rasmussen, den senere kendte kinamissionær, som blev en nær ven både af Moltke og mig, og stud. polyt. Hjalmar Ochsner og Edvard Biering-Sørensen, stud. theol. H. C. Emborg og flere. I den store stue var den aften — stadigvæk efter den lille bogs meddelelser — ca. 65 deltagere. Jeg beundrede de skønne malerier og anede den gang ikke, at et af de største og skønneste ved Moltkes testamentariske bestemmelse skulle ende i mit eget hjem, et maleri af Vilh. Kyhn: Oktober-aften i Himmelsbjergene.

SOMMERMØDER

Bredgade 41 med Moltkemøderne var også udgangspunktet for møder ved forskellige latinskoler landet over. Taler ved disse møder var — i hvert fald i den første tid — næsten udelukkende Ricard. Selv har jeg i min skoletid på Herlufsholm oplevet et sådant besøg af Ricard og hørt ham tale 2 gange i religionslærerens værelse og desuden ved en aftengudstjeneste i kirken. Hans taler var fængslende — noget helt nyt — og virkede inciterende. Efterhånden som flere og flere skoler fik sådanne besøg, måtte den tanke melde sig, om man ikke kunne samle „latinere“ til sommermøde med flere dages samvær. En tilskyndelse dertil fik man også ved, at man i Sverige med held havde forsøgt sig hermed. I forsommeren 1904 afholdtes på den svenske herregård Biärka-Såby et meget vellykket „student- og gymnasistmöte“ (gymnasisterne var langt de fleste). Hvorfor skulle man ikke kunne afholde et lignende møde i Danmark? Tanken blev ikke mindst grebet af Johs. Rasmussen, men kunne naturligvis ikke været realiseret, uden at J. Moltke og Ricard gik ind for den. Forberedelserne blev så hurtigt foretaget, at man kunne indbyde til det første danske latinermøde på Rønde Højskole i august 1904. 70 deltagere fik denne herlige, ikke før prøvede oplevelse. Et nyt fremstød for gymnasiastbevægelsen var foretaget og med afgjort godt resultat. Eet manglede dog: Den ene af de to hovedmænd, Joachim

Moltke, måtte af helbredshensyn udeblive. Men Ricard holdt ham nøje underrettet om mødets forløb. — Det havde nu vist sig muligt at samle gymnasiaster til sommermøde. Det blev som bekendt efterfulgt af en lang række andre med stort og en tidlang stadigt stigende deltagertal. Også møder ved de enkelte skoler blev fremdeles afholdt i den kommende tid. Udgangspunktet for disse arbejdsformer var Moltkemøderne i Bredgade 41. Undertiden har jeg talt med Moltke om, at det måtte føles lykkeligt for ham, at den kristne danske gymnasiastbevægelses vugge var i Bredgade 41. Han benægtede det ikke, men var altid mere optaget af, hvad der var kommet ud af det — og han var som nævnt ingen lysseer. Hans blik var mere rettet på fremtidsmuligheder for arbejdet for Guds rige end på, hvad der måske var nået i fortiden. Ved de nærmest påfølgende gymnasiastmøder — på Ry Højskole i 1906, i Årup 1908, på Børkop Højskole i 1910 og Fårevejle Højskole i 1911 kunne han være til stede og på forskellig måde tage del i arbejdet.

Medens han gennem gymnasiastbevægelsen mere indirekte kom til at virke for studenterbevægelsen også i det første tiår af det tyvende århundrede, havde han også en direkte gerning indenfor studenterbevægelsen. Som tidligere meddelt var han blevet medlem af den nordiske komités danske afdeling — sidst genvalgt på Sorø i 1903. Da unionskrisen i 1905 hindrede fortsættelsen af de nordiske kristelige studentermøder ud i en uvis fremtid, lå tanken nær at forsøge sig med et *dansk* studentermøde — en opgave, som den danske afdeling af nordisk komité tog sig af. Det førte til det første danske studentermøde på Bogø Realskole i 1905 — med et så rigt åndeligt udbytte, at Nordisk Komité fandt det rigtigt med to års mellemrum at lade afholde tilsvarende møder, — i 1907

på Jonstrup Seminarium og i 1909 på Ry Højskole — med stigende deltagerantal; tallene var vistnok: på Bogø ca. 130 deltagere, på Jonstrup ca. 150 og i Ry ca. 200.

Føj hertil, at Moltke i 1908 for den væsentligste del påtog sig omkostningerne ved den danske delegations rejse til Liverpool, hvor frivilligbevægelsen det år afholdt sin konference — der var delegerede fra 21 forskellige lande, den danske delegation var på 15 personer — og man vil atter her have fået bekræftet billedet af den redbonne, stilsfærdige fremhjælpende mand indenfor menigheden, som aldrig søgte menneskers ære, men som — i gymnasiast- og studenterverdenen — stræbte efter at berede vejen for Guds rige.

VÆKKELSESMØDERNE I KØBENHAVN

1905—06

I 1905 møder man Moltkes navn i forbindelse med *vækkelsesmøderne i København*. Selv oplevede jeg nogle af disse møder, som optog sindene meget, og som samlede store skarer af mennesker. Sikkert har de også sat dybe spor. Om igangsættelsen af disse møder og det arbejde, der blev gjort før, under og efter møderne, vidste jeg, som den gang var ung student, praktisk talt intet. Efter Moltkes død var jeg engang sammen med fhv. redaktør ved Kristeligt Dagblad, Ernst Kjærsgaard, og samtalen kom ind på disse møder; jeg forstod, at også her havde Moltkes initiativ og arbejde spillet en stor rolle, og jeg bad Kjærsgaard om at nedskrive, hvad han kunne huske herom. Han imødekom villigt dette ønske og sendte mig kort efter nedenstående fremstilling:

„Det var paa Foranledning af Grev Moltke, at den kendte engelske Vækkelsesprædikant Dr. Inwood besøgte Danmark. Han kom fra Blankenborg, hvor han sammen med Dr. Torrey fra Amerika havde holdt en Række Vækkelsesmøder.

Dr. Inwood holdt en Række velbesøgte Møder i København.

Efter at han havde forladt Danmark, samlede Grev

Moltke en Kreds af Mænd, for hvem han fremsatte Tanken om Afholdelse af en Række Vækkelsesmøder til Efteraaret i København. Til stede var bl. a. Præsterne Chr. Sørensen, Matthiesen, Mollerup, Fibiger, Friis-Hansen og With og af Lægmand Kammerherre Barner, Prof. Westergaard, Bangert og flere.

Forslaget blev fra flere Sider modtaget med Skepsis, men Grev Moltke var varm for Sagen og blev støttet stærkt af Friis-Hansen. Efter mange Udtalelser for og imod blev der foreslaaet en Bedestund for at finde frem til Guds Vilje, og efter denne skete det overraskende, at Mollerup og Fibiger under Bønnen var kommen til det Resultat, at de skulde stille sig til Raadighed som Talere. Som ved et Under slog Stemningen om, fra alle Sider hørtes Røster til Gunst for Tanken, og det blev betonet, at naar Gud havde velsignet de store Vækkelsesmøder i Wales og Oslo, var han ogsaa mægtig at sende en Vækkelse ind over København.

Der nedsattes nu en Komité, bestaaende af Moltke, Barner, Fibiger, Mollerup, Matthiesen og Kjærsgaard til at forberede Møderne. Man sendte Meddelelse herom til Menighederne i København og paa Landet og bad indtrængende om Guds Børns Forbøn. Man lejede Koncertpalæet for 14 Dage fra 15. September. Møderne blev annonceret i den københavnske Presse. Dagligt samledes Komitéen til Bedemøder hos Grev Moltke. Umiddelbart før Mødernes Begyndelse udsendtes en fornyet Opfordring til Menighederne i København og paa Landet om at samles til Bedemøde Aftenen før Mødernes Begyndelse.

Saa oprandt Søndagen den 15. September. Dagen var imødeset med store Forventninger, maaske ogsaa med en svag Islæt af Ængstelse for, hvordan Københavnerne vilde reagere.

Mødet skal begynde Kl. 7^{1/2}, og da man efter Bedemødet hos Grev Moltke kommer over til Koncertpalæet, høres fuldttonende Sang fra den fyldte Slotsgaard. Ca. 2000 Mennesker naaede ikke at komme ind, da baade den store og lille Sal samt Forhallen var fyldt til sidste Plads. Fra Platformen toner „Solskinssangen“ og „som en Strøm af Naade“ fra 600 Sangere — man mærker, der er Forventning over Forsamlingen. Pastor Mollerup træder frem paa Platformen, ser ud over Salen og retter det Spørgsmaal til den store Forsamling: „Tror De, det er Guds Vilje, at alle Mennesker skal blive salige?“ — Stilhed. — „Svar!“ lyder det fra Pastor Mollerup — et fuldttonende „Ja“ lyder fra Forsamlingen. „Tror I paa, at Gud hører Bøn?“ — „Ja!“ raabes der fra alle Sider. — „Lad os saa bede“ — og Bønnen virkede som Engles Vingesus i den store Sal. Pastor Mollerup og Fibiger taler nu skiftevis om Frelsens Vej. Møderne slutes med stille Bøn, og Stilheden brydes af et dæmpet, tusindstemmigt Fadervor.

Udenfor i den tætpakkede Forhal er Pastor With kommen op paa en Stol og taler med stor Alvor om, hvad det betyder at komme til at staa udenfor. —

Fra Aften til Aften øges Tilhørerskaren, saa man maa tage Garnisons Kirke og Menighedshus samt det daværende Prins Vilhelms Palæ i Brug. 8—10.000 Mennesker samledes Aften efter Aften om Ordets Forkyndelse.

Efter at Møderne var sluttet i Koncertpalæet, fortsatte man dem Vinteren igennem rundt om i Københavns Danselokaler, „Figaro“, „Kæden“, „Stjernekrøen“ — overalt, hvor der kunde faaes Lokaler. Alle Steder samledes store Menneskemasser, og Grev Moltke deltog med stor Ihærdighed i alle Møderne, saavel i Koncertpalæet som i de lejede Lokaler omkring i Byen.

Dette Vækkelsesarbejde bar rige Frugter — ogsaa i By og paa Land kom Guds Folk i Arbejde med Møder i Kroer og Theatersale.

Naar jeg ser tilbage paa den Tid, har jeg en levende Følelse af, at Gud brugte Grev Moltke til at tænde den hellige Gnist i Hjerterne den Aften, da der i hans Hjem blev taget Bestemmelse om Møderne.

Nu er alle de Venner, der med saa stor Nidkærhed gav sig hen i Arbejdet, hjemme hos Gud, dog paa een nær, og for denne er Mindet om Vækkelsesmøderne i 1905 stadigt et dejligt Smil fra Gud.“

Igen træder billedet frem af en initiativrig, redbon mand, der stiller hjem og tid og kræfter til rådighed for en opgave i Guds rige — lidet fremtrædende udadtil, men virkende stærkt „bag kulisserne“ og kæmpende med bønnens sejersvåben.

Forøvrigt har de foranstående oplysninger fra redaktør Kjærsgaard fornylig fået et udmærket supplement i P. Poulsens bog: „Åndelig sang gennem 100 år“, s. 138—143 „Vækkelsessangene fra 1905“. Dette afsnit har naturligvis også her til opgave at omtale sangens betydning i kristeligt arbejde, — omtaler sang af 500—600 korsangere i Koncertpalæet og minder om de sange, som den gang var nye: „Der er solskin i min sjæl i dag“ og „Jeg siger ja til Jesus“; — der nævnes et eksempel på, hvad disse og andre sange i forbindelse med ordet, der blev talt, kom til at betyde. Og det oplyses også, at der i løbet af de 14 dage, møderne varede, var 70.000 mennesker, der hørte ordet og sang med på sangene. Fristende er det at citere lidt af Johannes V. Jensens kritik fra den gang i „Politiken“, som P. Poulsen gengiver in extenso:

*Latinermødet i Ry, 1906.
Siddende fra venstre: Olf. Ricard, J. Moltke og Ernst Moltke*

*Studentermøde 1917.
J. Moltke (siddende) med sin bibelkreds*

J. Moltke, H. O. Lange, O. Hallesbye

*H. Ussing, O. Hallesbye, H. O. Lange, fru Kjærsgaard,
Ernst Kjærsgaard*

„Der er folk nok, der hungrer efter stemning, lad dem få den, der mætter dem. Lad dem forlyste sig med at stå i en trængsel, lad det, de føler, bane sig vej i strofer som denne:

Jeg siger ja til Jesus,
glad i min hyrdes flok
vandrer jeg hele vejen,
har i hans varetægt nok.
Byder han mig end stundom
gå gennem trængsel og nød,
svarer jeg helt og ærligt ja
og følger ham til min død.

Dette vers er taget fra den sangbog, der benyttes ved møderne, og på hvis bind man ser billedet af en ung mand, der spiller på harpe (bare den slags unge, kønne mænd aldrig gjorde andet end spille på harpe); man vil se, at det i tonen minder meget om Frelsens Hær. Man kan kun være glad over, at vore unge præster har set nødvendigheden af at stemme gudstjenesten herhjemme en smule mere festlig og lys. Møderne giver indtryk af ungdom, man snakker om kærlighed, man vil rive hele himlen ned på én gang og give den til menneskene, fortrinsvis til syndere, det er en venlig tanke.

Politiken, der ser med sympati på alt, hvori der er liv, glæder sig til at holde sine læsere bekendt med det unge, driftige præsteskabs fremgang i København. Vi er komne med i meget, og bør heller ikke stå tilbage for udlandet i dette.“

Ja, naturligvis måtte det, der skete ved disse møder, optage dagspressen og dens læsere!

Men først og sidst måtte det optage dem, der var en-

gagerede: Komitéen, talerne, menighedens folk og sidst, men ikke mindst dem blandt tilhørerne, som i de dage hørte et kald fra Gud. Der syntes også efter disse 14 dage stadig at være brug for sådanne møder, — på forskellig måde blev de fortsat i løbet af efteråret 1905 og helt ind i det nye år. Og i KFUM's Centralforening arbejdede man stadig videre — Moltke og Ricard har sikkert dér arbejdet hånd i hånd. I månedsbladet for oktober ser vi en notits: „Vækkelsesmøderne i Koncertpalæet“ . . . „Søndag den 8. Oktober var det rart, om vi kunde samles med en hel Del af dem, som har været glade for Møderne.“ Og i bladet januar 1906 — ved indgangen til det nye år — finder vi en artikel: „Vækkelse“ af Joachim Moltke. Man har i løbet af efteråret besluttet sig til at holde vækkelsesmøder i KFUM for mænd — også her med pastor Mollerup og pastor Fibiger som talere, men naturligvis også med KFUM's egne folk. Og man har sikkert forberedt sig godt på denne for foreningen så store begivenhed, som blev berammet til dagene 28.—31. januar 1906. Månedsprogrammet for januar bærer stærkt præg af det forestående. De 4 bibeltimer i denne måned bærer følgende titler:

- „Vækkelsen i Ninive“ (Jonas kap. 3—4),
- „Vækkelsen i Jerusalem“ (Ap. G. 2, 12—44),
- „Vækkelsen i Samaria“ (Ap. G. 8, 4—25) og
- „Lad Vækkelsen komme og lad den begynde i mit Hjerte.“ (Efes. 5, 14, Johs. Aab. 3, 2).

I månedsbladet for februar 1906 hedder det: „Vækkelsesugen for Mænd er begyndt under de gunstigste Varsler. Omkring 1400 Mænd var forsamlede i fire Sale. 100 Sangere synger med Kraft og Appel. Foruden Pastor Fibiger og Mollerup var 6 andre Talere i Ilden. En Mængde

Ansigter er helt fremmede i vore Sale og lytter opmærksomt til Ordet.“

Og vækkelsesmøderne for mænd fortsættes 1., 2., 3. og 4. februar — stadig med Fibiger og Mollerup som talere. Hovedindtrykket samles i månedsbladet for marts:

„Vækkelsesugen for Mænd i Københavns KFUM blev en sand Festtid. Aften efter Aften fyldtes vor store Sal — og de to Søndage desuden to, tre andre Sale — af Mænd fra alle Samfundsklasser og i alle Aldre. De 100 Sangeres Kor lød kraftigt og friskt til Flygelet, og de to Aftener virkede en lille, fin Kvartet meget opmuntrende. Vore utrættelige Talere, Pastor Fibiger og Pastor Mollerup, befandt sig øjensynlig — og ørenhørlig — vel i Forsamlingen. De havde sikkert Greb paa Tilhørerne og fattedes aldrig Tanker og Illustrationer. Den største Velsignelse bragte Bedemøderne, de faldt saa naturligt og frit. De mange kære Gæster fra Samfundene rundt omkring bragte rigtig Hygge med herind. De, som staar midt i Arbejdet herinde, har især lagt Mærke til, hvorledes unge Mænd paa ethvert aandeligt Trin — lige fra det religiøse, men uafgjorte, til det afgjort irreligiøse — har faaet kendelig Velsignelse af Møderne. Flere af vore egne Medlemmer har faaet mere Fart og Afgjorthed ind i deres Kristenliv; og de kønne, prangende Gadeplakater og 80.000 Indbydelseskort har ogsaa bragt helt nye Ansigter indenfor vore Mure. Hele den følgende Uge fortsættes med halvt improviserede Møder i Dagligstuen, hvor Sang og Samtale vekslede, og det var ikke det mindst velsignede.“

Naturligvis går det her som alle steder, hvor det drejer sig om åndeligt arbejde: Frugterne af alle disse møder i

Koncertpalæet og i KFUM's Centralforening lader sig ikke uden videre påvise. Dem kender kun Gud. Men udenfor al tvivl er hans gerning sket hos mangfoldige gennem vækkelsesmøderne i København 1905—06. Som det vil fremgå af ovenstående, har Moltke fra begyndelsen været initiativtagende og virksom deltager i det videre arbejde. Vi lader ham selv få ordet til slut ved at aftrykke hans ovenfor omtalte artikel.

Vækkelse.

Det er et Ord, som har ramt vort Øre, og som vi har set paa Tryk saa ofte i det sidste Fjerdingaar. Betegner det noget usundt? — noget sekterisk eller sværmerisk, som vi ikke skal give os af med, og som vi frem for alt skal søge at holde de Unge borte fra, for at deres sunde, religiøse Liv ikke skal skades?

Paulus tænkte vist, at det var ganske normalt for den enkelte at blive vækket. „Vaagn op, du som sover og staa op fra de Døde, at Kristus kan lyse for dig“, siger han i Ef. 5, 14. Men er det nødvendigt for et sovende Menneske at vaagne, for at hans Søvn ikke skal blive til Døds-søvn, er det nok ogsaa rigtigt, at de, som er vaagne, søge at hjælpe de sovende ud af Søvn; dette nægtes vel heller ikke af de fleste troende Mennesker, saalænge da det gælder den enkelte.

Det, der maaske for mange gør Tanken om en Vækkelse (naar dette Ord tages i Betydning af en aandelig Bølge, der gaar hen over et Samfund), uforenelig med kristelig Sundhed, er vel nok den Omstændighed, at det her ikke blot er et enkelt Hjerte, hvis kristelige Historie vi kan følge, som vækkes til Syndsbevidsthed og tager imod Frelsen — men Skarer af Mennesker, der enten forsamlede ere under Ordets Paavirkning, eller over hvem Gud uden paaviselige Midler lader Aandens Vejr blæse

hen — „man ved ikke, hvorfra det kommer, og hvor det farer hen.“ At det i og for sig skulde være unaturligt eller usundt, at mange Sjæle paa en Gang rives ud af Søvn, naar det er det naturlige og den eneste Frelsesvej for den enkelte, er vanskeligt at se, ligesom der heller ikke kan opstilles nogen Grund for, at Guds Magt er begrænset med Hensyn til at frelse mange eller faa ad Gangen.

Hvis det da virkeligt er Gud, der arbejder, ved vi, at der ikke er noget usundt ved Sagen og derfor heller ikke noget at gyse tilbage for, og om Gud er med i en Vækkelse skal nok vise sig derved, at Sjæle finde Frelse ved Syndernes Forladelse, og Menneskeliv forandres.

Det usunde fremkommer ved Menneskers kødelige Arbejde — for ikke alt kristeligt Arbejde er jo aandeligt — eller ved Uærlighed i de Hjærter, som netop trænger til Omvendelse. Men er der Grund til ikke at tro paa og heller ikke at ønske Vækkelse, fordi det kan hænde, at Mennesker lader sig vildlede af Ord, som ikke bæres af Guds Aand, eller ikke i Oprigtighed vil anvende det sande Ord paa sig selv? Fremkaldes der Stemninger, som Guds Aand ikke staar bag ved, har Sjælen naturligvis ikke godt deraf, men snarere Skade; men man kan dog ikke tage Afstand fra det gode, fordi Faren for det onde ligger lige ved Siden af. Gud har gennem Slægter lagt for Dagen, at Han baade kan og vil frelse de mange — Han vil jo, at alle skulle blive salige og komme til Sandheds Erkendelse, 1. Tim. 2, 4 — og det er ikke blot paa den første Pintsefest, at Aanden er udgydt over store Skarer. Den er ikke sparsom med Frelsen, og vi har ikke Ret til at tvivle om, at Han skulde være villig til at samle Sjæle ind i Hobetal ogsaa paa vor Tid og i det Land, hvori vi leve, og lukke Himmelens Port op for flere end de faa

og spredte, der under de vanlige Forhold finder Vej derind — hvis da de foreliggende Omstændigheder tilfredsstille de Krav, Han maa stille for at udløse Velsignelsens Regnstrømme.

Gud kan sende en Vækkelse uden at tage Mennesker med i Arbejdet, og uden at tage Hensyn til, hvorledes Hans Tjenere bruge det Pund, de har faaet; det er sandt. Men det er ikke det normale, naar vi dømmes efter det Forhold, hvori Gud har stillet sine Børn til sig. Derefter maa man netop sige, at det normale er, at en Vækkelse beredes gennem Mennesker, for til Mennesker har Frelseren sagt: Gaar derfor hen og gøre alle Folk til mine Disciple, Matth. 28, 19. Det er Mennesker, som Gud har gjort til sine Medarbejdere, 1. Cor. 3, 9, og endelig er det dem, det er forjættet af Jesus, at de skulle gøre større Ting end Han, samtidigt med at Han siger, at hvadsomhelst de bede Faderen om i Hans Navn, det vil Han gøre, at Faderen maa forherliges ved Sønnen. Joh. 14, 12—13.

En Vækkelse fremtvinges ikke ved menneskelige Midler, det maa vi indrømme; men en Vækkelse fremkaldes ganske normalt gennem de himmelske Kræfter, der sænke sig ned paa Jorden, ved de naturlige eller rettere overnaturlige Midler, som Gud har givet dem, som tro, at virke med, om de da har set dem, og er villige til at tage imod dem og betale de Omkostninger, som Gud har fastsat for Brugen af dem.

De Midler, som er givet os, skulle vi arbejde med; ved at sidde med Hænderne i Skødet, udrette vi jo intet, og Gud faar intet Udbytte af sine Gaver. Vi have faaet et Middel, et Redskab til Arbejde, der kan hente al Rigdom fra det himmelske ned til os selv og andre, nemlig Bønnen. — Det er Anvendelsen af denne Naadegave, det først og fremmest kommer an paa, naar Talen er om en

Vækkelse, og derigennem vil det ogsaa blive vist os, om Gud paa andre Maader har Brug for vort Arbejde.

Her kommer det da til en Prøve for dem, der er blevet Guds Medarbejdere. Kan de bede? Er deres Bøn blot et Ønske eller er det et Raab til Gud fra det dybeste af Hjærtet?

Det afhænger vel af, om det dybeste i Hjærtet er fyldt med den Lidenskab — eller dog noget af den — som bragte Jesus til at blive Synderes Frelser, og som ligger bagved hans Liv og hans Bønner, saaledes som vi kende Ham fra Skriften. Guds Kærlighed er udøst i vore Hjærter ved den hellige Aand, som er givet os, staar der i Rom. 5, 5. Guds Aand har faaet Indgang i vore Hjærter, — saa mange af os, som tro paa Ham — men faar Han Lov til at herske der, og har Hans Væsen sat Frugt derinde? Gud er Kærlighed; og hvad andet skulde Guds Aands Væsen være?

Det er maaske saaledes for os, at vi ser det hele, som det skulde være, men det er kun et Syn, ikke en Virkelighed; vi mærke det, naar vi bede: der er ingen Ild i Bønnen, vi gaa til den, dels fordi vi ved, at Gud venter det, dels fordi vi klart se, at Frelsen medfører Tjeneste som en Nødvendighed, og vi selvfølgelig kun kunne ønske, at den Fred, vi selv have erfaret, ogsaa skal blive andre til Del.

Men . . . der er noget eller muligvis meget, der mangler; Drivkraften kommer ikke fra Hjærtet, det er ikke en Hjærtesag for os.

Hvor trænge vi dog til mere af Guds Aand, til mere Raaderum for Ham i vort Indre; lad os bede derom som det første, ja bede om at faa Naade til at glemme os selv og blive rigtig ydmyge, før faar Guds Kærlighed ikke Overvægten i Hjærtet.

Men lad os ikke vente med at bede for andre, til vi synes, at vor Bøn er bleven fuldkommen. Under Bønnens Arbejde for andre er ogsaa Velsignelse for os selv, og Gud ser paa Villien, som ligger bagved den ufuldkomne Bøn.

Ja, Villien! Den er maaske i Orden, naar det gælder om at naa dertil, at mit Hjærte skal brænde for andres Sjæle, men Villien maa omfatte mere. Troen er en Villiessag.

Den, der vil gøre Guds Villie, han skal kende, om Lærdommen er af Gud, eller jeg taler af mig selv, Joh. 7, 17, og dette er Hans Bud, at vi skulle tro paa Hans Søns Jesu Kristi Navn, 1. Joh. 3, 23. Er vi Guds Børn, tro vi forsaavidt paa Hans Navn, som vi hviler i Visheden om, at Han har frelst os, men derfor er det slet ikke sikkert, at vi i alle andre Henseender lade Ham staa til Troende. Hans Løfter er mange og store, ofte saa overvældende, at vi staa stille foran dem i Undren, uden at tage dem ind i vort Liv.

Har det Løfte, Han har givet os i Joh. 14, 12—13, faaet Virkelighedens Betydning for os?

For naar Jesus siger os, at vi skulle gøre større Ting end Han, og derefter henviser os til Bønnen, saa er det mere end en svimlende Tanke, Han fremsætter for os, baaren af en vidunderlig Kærlighed; det er Ord, som Han selv staa bagved som Garant, og som derfor har den Værdi, de lyde paa.

Enhver ved bedst selv, hvorledes det staa til med hans Tro paa dette Punkt. Lad os prøve os selv for Guds Ansigt!

For vi vil da alle, alle som have smagt noget af Frelsens Glæde, være med til at arbejde for en Vækkelse blandt unge Mænd — ja, baade blandt unge og gamle — her i København.

Men vi maa ikke glemme, at Forjættelsen om Aabningen af Himmels Sluser (Mal. 3, 10) er knyttet til en Helhed i vort Forhold til Gud: Han vil have alt, hvad der tilkommer Ham; saa skal vi erfare Hans Naades Fylde. Om vi da lægge alt paa Alteret, ikke blot vore lunkne Hjærter til at renses ud for at fyldes med Aandens Kærlighed, men alle vore Tvivl og Betæneligheder, saa at vi i barnlig Enfoldighed tage mod Guds Ord, kunne vi med Glæde imødesee Guds Aands Arbejde til Frelse — ikke maaske til den Dag, vi pege paa, men til den Tid, det er velbehageligt for Ham.

Endnu blot nogle Ord om vort Forhold til dem, med hvem vi have en Fader i Himmelen tilfælles. Vi ere ikke alene Guds Medarbejdere, medens vi leve her i Verden, men saa sandt Barneforholdet til Gud gør os til Hans Børns Brødre, ere vi ogsaa bestemte til at arbejde sammen med dem. Deres og vort Maal skal og kan kun være det samme.

Gud venter af sine Børn, at der er Endrægtighed og Aabenhed imellem dem. Hvis vi hver især, saaledes som det da bør være, er opfyldt af Længsel efter at blive et Kar til Ære, et Redskab, der kan bruges af Gud til at hente Velsignelse ned over de mange, der trænge, hvorfor da ikke lukke sig op for hverandre?

Intet er dog naturligare end, at vi meddele vore Brødre de Ønsker, vi nærer, og som vi maa tro er fælles, og at vi saa aabne Hjærterne gjensidigt, saaledes, at baade Haab og Tvivl lægges for Dagen og Vanskeligheder udtales og drøftes. Hvilken Hjælp og Styrke kan der ikke være at hente ved saadan Aabenhed for begge Parter. Deler vor Broder vort Ønske, styrkes vort eget, og hans Tanker og Erfaringer kan maaske blive os en Vejledning, ligesom vor Fortrolighed muligt kan hjælpe ham til at

se klart det, som før var dunkelt, ja, om han hidindtil ikke har følt noget Ansvar, til at faa Øjnene lukket op. Der er ofte saa megen Indesluttethed og falsk Undseelse mellem troende Mennesker; mon Gud ikke ønsker en Forandring heri?

En Vækkelse er en stor Sag at arbejde for; brænder vort Hjærte for den, eller ville vi i hvert Fald gerne, at det skulde gøre det, lad os da ikke holde det, der rører sig derinde, hemmeligt for vore Brødre, men tale til dem derom, og bøje vore Knæ sammen for Ham, der hører vor Bøn, idet vi mindes, at der er en særlig Forjættelse for den Bøn, vi ere enige om at bede. Matth. 18, 19.

Men fremfor alle Ting, lad os ikke glemme, at skal Kærlighedens Aand herske i vore Hjærter og berede dem til at frembære den Bøn for Sjælefrelse, som Gud hører, da er det ikke blot vor Lunkenhed over for dem, der endnu staa udenfor Guds Rige, som skal brændes bort ved Guds Ild, men ogsaa, og maaske allermest, den Mangel paa Brodersind, den Dom, den Ufordragelighed og Uvillie til at tilgive, som ofte findes mellem dem, der dog har hjemme hos Gud, og som derfor tjene den samme Herre. Vi kunne ikke opløfte hellige Hænder (1. Tim. 2,8), om vi ikke staa sammen med et Brodersind, der intet gemmer for Guds Lys, og som er villigt til helt at lade Guds Kærlighed raade. Vi kunne ikke blive i Jesus og faa den ubetingede Opfyldelse af Bønnen, som Jesus lover i Joh. 15, 7, uden den indbyrdes Kærlighed, som er Hans Befaling. Lade vi Ufordragelighedens Stemme tale i vort Hjærte, hindre vi Gud i at gøre de store Ting ved os. Vort Raab til Herren kan da ikke blive fuldtonende.

Da Salomon lod føre Guds Ark ind i det Tempel, han havde bygget, skete det, staa der (2. Krøn. 5, 13—14), „at der de som een Mand blæste i Basuner og sang for

enstemmigt at lade sig høre med Lov og Tak til Herren . . da blev Huset i Herrens Hus fyldt med en Sky, og Præsterne kunde ikke staa og gøre Tjeneste for Skyen; thi Herrens Herlighed fyldte Guds Hus“. Og ville vi undersøge, hvad der gik forud for Pintseaandens Udgydelse, ville vi finde, at Apostlene, efter at Jesus var taget bort fra dem, holdt endrægtelig ved i Bøn og Paakaldelse (Ap. G. 1, 14), og der Pintsefestens Dag var kommen, vare de alle endrægtelig tilsammen (Ap. G. 2, 1). — Da kom den Lyd fra Himmelen som af et fremfarende vældigt Vejr, der fyldte det ganske Hus, hvor de sad.

EN BETYDNINGSFULD BEGIVENHED

I efteråret 1908 indtraf en begivenhed, som greb dybt ind både i Moltkes officielle og i hans mere private tilværelse, og som derfor — trods modgående hensyn — ikke kan lades uomtalt i denne skildring af hans liv.

Frøken Thora Esche, der med liv og sjæl gik op i kampen mod usædeligheden og som gjorde et fremragende arbejde for at bringe såkaldte „faldne“ kvinder på ret køl igen, talte ved mange lejligheder om den sag, der lå hende på sinde. Ved et sådant møde i efteråret 1908, formentligt holdt her i København, fremkom hun med forskellige uforsigtige udtalelser om, at usædeligheden bredte sig selv til de allerhøjeste steder — formuleringen husker jeg ikke, men den var således, at det måtte ligge snublende nær at betragte hendes udtalelser som sigtende til landets konge, Frederik VIII. Moltke, der ved Christian IX's død i 1906 var blevet hofmarskal hos Frederik VIII, overværede mødet, uden ringeste anelse om, at sådanne udtalelser kunne fremkomme — udtalelser, som han forøvrigt heller ikke i realiteten var enig i. Men da disse udtalelser kom kongen for øre, og da han hørte, at Moltke havde været tilstede ved mødet, fik Moltke sin afsked. Naturligvis måtte afskeden vække opsigt, og dette forøgede selve kendsgerningens tyngde for Moltke, der end ikke overfor kongen havde fået lejlighed til at

udtale sig om sagens anledning: det pågældende møde, eller om sin egen stilling til de der af frøken Esche fremsatte udtalelser. Professor Harald Westergaard fremsatte i et dagblad nogle bitre udtalelser om kongens handlemåde og ytrede, at det skete måtte svække kongedømmet og lede tankerne i retning af en republikansk regeringsform. For „Blæksprutten“ var sagen „gefundenes Fressen“. Ikke mindre end tre af dens neuruppiner i 1908 omtaler den: „Hvis ogsaa Frk. Esche taler med Brockenhuus*), o ve, o ve, saa ligger der nok et Hus“ — „Man kunde sætte sig til at hulke, naar man hører, at Kongen har afskediget Moltke“ og „Kongen blev saa vred paa Frk. Esche, at han slet ikke vilde læse hendes Pjece“; og Westergaard gik ikke ram forbi — på et helsidesbillede blev han afbildet siddende som præsident med Rosenborg-søvløverne foran sig — en af dem bar frøken Esches ansigt; og Moltke er afbildet i hofmarskalsuniform med en stav bærende bogstaverne R. D. (Republik Danmark). I billedets midte ses kongen og den daværende kronprins Christian ærbødigt nærmende sig „præsidenten“. Moltke mødte megen sympati i anledning af begivenheden, men ytringsfriheden måtte ifølge sagens natur være stærkt begrænset. I begyndelsen af 1909 (den lille mødebog fra Moltke-møderne viser første gang Ricards håndskrift den 6. marts 1909 og derpå til 23. april 1910) rejste Moltke på den andetsteds omtalte længere rejse til Østen — han har sikkert følt det utåleligt med folks snak om hans person. Da han vendte tilbage, havde folk forlængst fået andet at tale om.

Jeg har mange gange med beundring tænkt på, at jeg

* Greve F. Brockenhuus-Schack, dengang 2. hofmarskal, senere overhofmarskal.

ikke mindes nogen sinde at have hørt Moltke udtale sig bittert om Frederik VIII's handlemåde overfor ham. Nogle år efter — i maj 1912 — vist dagen efter Frederik VIII's død, — skulle jeg med Moltke over til Nyborg Strand for at se på, om stedet var egnet som almindeligt mødested særligt for kristne institutioner (men det er en anden historie). Vi mødtes på banegården, og jeg kunne naturligvis ikke lade være at sige til ham, at dødsfaldet måtte sætte mange tanker i gang hos ham. Men heller ikke ved denne lejlighed faldt der fra hans side bitre ord, snarere forklarende, ja næsten venlige ord om kongen. Rent faktisk og praktisk betød hans afsked, at han frigjordes for et virke, som han vistnok ofte har følt besværligt, og at han nu helt kunne vie tid og kræfter til de mange opgaver i menigheden, som han var knyttet til i forvejen, eller som på hans initiativ skulle opstå.

Forbindelsen med hoffet var naturligvis afbrudt i tiden indtil Frederik VIII's død. Fra Christian X's side mødte han altid kun venlighed. Faderens følelser overfor Moltke deltes ikke af sønnen. Og det følte af alle Moltkes pårørende og venner som en stor glæde, da han på Frederik VIII's 90-årsdag i 1933 — mange år efter disse begivenheder — udnævntes til storkorsridder; det blev både af ham selv og os andre opfattet som en rehabilitation fra kongehusets side. At denne høje dekoration også af mangfoldige andre grunde var i allerhøjeste grad på sin plads, vil sikkert alle, der har kendt noget til hans omfattende livsvirke, være ganske enige om.

Betegnende for ham valgte han som „symbolum“ til det storkorsridderskjold, der blev ophængt på Frederiksborg slot:

„Uden Lydighed fra Gud
ingen Fred fra Gud.“

MOTT'S BESØG I 1909. KRISTELIGT STUDENTERFORBUND

Tiden fra 1908 til 1915 var indenfor den kristne studenterverden urolig, bevæget og begivenhedsrig.

Indenfor Studenterskolen gik bølgerne højt mellem to fraktioner: en, der ville lægge hovedvægten på det bevarende og videreførende arbejde og en, der ville lægge hovedvægten på det udadtil missionerende. Kampens hovedpunkt var: For eller imod basis. I 1908 fik basistilhængerne valgt en bestyrelse bestående af deres folk, men måtte snart vige pladsen for en anden. Splitelsen gik dybt. Forskellige muligheder for samling indenfor Studenterskolen blev forsøgt, men uden held. Således lå situationen, da Mott i februar 1909 kom til København. Han var, som „Sursum corda“ træffende bemærker, den ild, som brændte missionsretningens folk sammen til en fast kreds. Videre skriver „Sursum corda“ s. 113-14:

„Denne Studenterfører holdt i Februar 1909 en Række Møder, hvor Studenterne strømmede til. Og han var en Ild. For mange Studenter fik disse Møder den største Betydning, men for ingen vel større end for den Kreds, som havde staaet bag Arrangementet, og som samledes med Mott til Afskedsmøde hos Grev J. Moltke, Bredgade 41. Denne Kreds var i det store og hele identisk

med den ensidigt missionerende Fløj i Studenterhjemmet.

Sin Afskedstale begyndte Mott saaledes: „Dette er ubetinget det vigtigste af alle de Møder, jeg har holdt her i København“. Og derefter talte han om „den overvældende Betydning, det har at bevare og uddybe Indtrykkene.“ I stærke Ord lagde han dem deres Ansvar paa Sinde. „Hvis I vil bygge for Fremtiden og føler Ansvaret for den, hvis den aandelige Bølge skal stige og ikke falde, da maa I arbejde nu. Derfor er dette det vigtigste Møde.“

I det følgende gav Mott dem nu nogle praktiske Vink, ialt 7: 1) Bibelkredsens Tal maa mangfoldiggøres. 2) Udbredelse af Litteratur egnet for Studenterne. 3) Flere apologetiske Foredrag. 4) Flere alvorlige Studenter maa drages ind i den kristelige Studenterbevægelse. 5) Hold ikke op at bede. 6) Kald flere Arbejdere frem — og bliv selv alle Arbejdere, her — og især paa Missionsmarken. 7) Det sidste og vigtigste Middel til at bevare og uddybe Indtrykkene er Venskabets Kampagne.

Disse Ord hagede sig fast i Tilhørerne. Og i det Arbejde, som denne Kreds af Studenter gjorde i de følgende Aar, kan man Punkt for Punkt se, hvorledes Motts Program blev ført ud i Livet.

Arbejdet med Motts Møder og Ansvaret for Fortsættelsen havde altsaa tømret Kredsen sammen, og i de kommende Maaneder fjernede den sig mere og mere fra Studenterhjemmets Ledelse. Og den laa ikke paa den lade Side. Med Johannes Rasmussen som den ihærdige Leder fik man allerede i Marts arrangeret en ny Møderække med Adgang for alle Studenter. Det var vel nærmest en Selvfølge, at man bad Olfert Ricard om at holde disse Møder, og at han samlede en stor Skare til sine fire Foredrag. Foredragene efterfulgtes af nogle „Eftermøder“ i Bredgade 41 og et Pinsemøde. Dette Pinsemøde var

Johs. Rasmussens Idé; den har siden bestaaet inden for Studenterbevægelsen, og den Dag i Dag er Pinsemødet en fast aarlig Begivenhed, og ved Siden af Sommermødet sikkert noget af det, som gamle Medlemmer tænker paa med størst Taknemmelighed. Samme Sommer organiserede Kredsen sig, idet 16 Studenter ved et Møde i KFUM stiftede „Kredsen af 18. Juni 1909“. Kredsen lededes af et Udvalg med Johs. Rasmussen som Formand og cand. theol. Th. Leth som Sekretær. Efteraaret igennem blev man imidlertid i Studenterhjemmet, hvor Kredsen stadig mødtes til de ugentlige Bedemøder. Een Gang om Maaneden samledes man til et Medlemsmøde, og i Løbet af Efteraaret holdtes 3 offentlige Studentermøder med Pastor Olfert Ricard, Professor Valdemar Ammundsen og Pastor C. Skovgaard-Petersen som Talere.

I Januar afløstes Johs. Rasmussen, der skulde til England paa en Studierejse, af Ricard, og i Februar kom den Generalforsamling i Hjemmet, som bragte Afgørelsen. Da man paa den vedtog at ville prøve paany at føre Studenterhjems-ideen til Sejr og afslog at flytte hen i Studenterforeningen, var Splittelsen en Kendsgerning.“

Og s. 114-15:

„3 Uger efter, den 21. Marts 1910, stiftedes Kristeligt Studenterforbund paa et Medlemsmøde, og nu blev alle Tankerne for Alvor ført ud i Livet. Man lejede Lokaler i Studenterforeningen, man indførte Basis, og man indsnævrede Formaalet fra Studenterhjemmets „at være et Samlingssted paa kristeligt Grundlag for alle Studenter —“ til: „at bringe Jesu Kristi Evangelium til danske Studenter og gennem indbyrdes Samliv at fremme sine

Medlemmers kristelige Udvikling“. Kristeligt Studenterforbund var ikke og vilde ikke være en almindelig Studenterforening, men en Missionscentral, en Surdejg, og den kom til at gennemsyre store Dele af vor Studenterverden i de følgende Aar. Arbejdsmetoderne angives i § 2, som lyder:

Til Formaalets Virkeliggørelse lader Forbundet afholde Møder saavel med Adgang for alle Studenter og Polyteknikere som for Medlemmer alene, ét Møde ugentlig foruden det ugentlige Bedemøde. Endvidere virkes der for Fremhjælpen af Bibelstudiet, dels ved Vejledning til Studiet, enten trykt eller gennem Bibelkursus.

Endelig arbejdes der paa, at de i det kristelige Studenterarbejde Verden over indvundne Erfaringer i saa stor Udstrækning som muligt bliver tilegnede og frugtbargjorte gennem Forbundets Virksomhed.

I §§ 5 og 6 møder vi Basis-bestemmelsen.

§ 5: Den øverste Myndighed i alle Forbundets Anliggender er hos Generalforsamlingen, til hvilken kun de stemmeberettigede Medlemmer har Adgang.

§ 6: Stemmeret paa Forbundets Generalforsamlinger har de Medlemmer, der ved skriftlig afgiven Erklæring har bekendt Jesus Kristus som deres Herre og Frelser og anerkendt deres Forpligtelse overfor Forbundets Formaal.

Dermed var Forbundet traadt offentligt frem.“

Det er ikke dette skrifs opgave at skrive studenterbevægelsens historie. Men den, der er interesseret i bogens hovedperson, vil uvægerligt spørge om: Hvilken stilling tog Joachim Moltke til de store spørgsmål, som dengang debatteredes så heftigt, og som til sidst førte til dannelsen af en helt ny forening ved siden af den hidtidige? I

hvilken lejr stod han? For en del vil det allerede fremgå af den lige citerede beretning fra „Sursum corda“.

Moltke var et yderst virksomt medlem af det udvalg, som var nedsat til forberedelsen af Motts møder. Der skulle tages stilling til, hvilke mødelokaler der måtte lånes eller lejes, til en sømmelig, men dog iøjnefaldende reklame med plakater om møderne, til spørgsmålet om et særligt møde for Københavns præster, optryk af piecer indeholdende Motts taler, bl. a. om emnerne: „Morgenvagt“ og „Alene med Gud“ — til fordeling af adgangskort til møderne og meget andet. Moltke har sikkert også ved denne lejlighed bestridt en væsentlig del af mødekampagnens udgifter.

Som altid ved Motts besøg finder vi ham som gæst i Bredgade 41; og som vi lige har hørt, holdtes Motts afskedstale til den kreds, der havde haft med mødearrangementet at gøre, også i Moltkes hjem — de omtalte eftermøder også. At værtskabet og det nære venskab, der forbandt Mott og Moltke, også har givet naturlig anledning for de to til nærmere drøftelse af, hvorledes talerne skulle gribes an, og hvorledes det, der skete i mødedagene, på bedste måde kunne videreføres, tør anses for givet. At Moltke helt ud delte det missionerende syn med dets retningslinier og principper (herunder basiserklæringen) er hævet over enhver tvivl. Vi fandt ham jo også nogle år tidligere som formand for KAS, der arbejdede med samme mål for øje.

I „Sursum corda“ s. 114 hedder det:

„Var det nu nødvendigt? Var der virkelige Grunde til denne Sprængning? „Vi, som stod udenfor, havde svært ved at forstaa, at de var tilstrækkelige og gyldige,“ siger Hans Koch, og Ricard, Forbundets første Formand, skri-

ver i 1916: „For Udenforstaaende saa det vist helt uforstaaeligt ud, at vi i disse Aar delte os i 2 Lejre; jeg kan sige, at for os selv var det ikke synderligt forstaaeligere.“ Saadan føler man det ogsaa, naar man nu læser om disse bevægede Maaneder i Studenterbevægelsens Historie. Men for Medlemmerne dengang følte Sprængningen nødvendig.“

Fremtrædende mænd indenfor studenterbevægelsen har altså stillet sig uforstående overfor den sprængning, der førte til Kristeligt Studenterforbunds stiftelse og betvivlet det rigtige heri — selv Ricard, der var forbundets formand i dets første år, har åbenbart haft sine tvivl! Anderledes med Joachim Moltke. Jeg har ingen erindring om, at han på noget tidspunkt har givet udtryk for tvivl i så henseende. Tydeligt husker jeg derimod en udtalelse fra ham i en samtale med nogle enkelte af os, kort forinden han tiltrådte sin lange rejse til Østen i foråret 1909. Da spørgsmålet om stiftelse af en selvstændig institution kom på tale, sagde han: „Fremfor alt: Lav ikke et nyt studenterhjem!“ Både organisatorisk og programmæssigt skulle det nye på tydelig måde have sit eget ansigt!

Den lange rejse til Østen (fra marts 1909 til slutningen af april 1910) medførte, at Moltke var fraværende, både da Kredsen af 18. Juni 1909 stiftedes med det program at realisere studentermissionsideen, og da Kristeligt Studenterforbunds oprettelse den 21. marts 1910 vedtoges. Hans aktive deltagelse i begivenhedernes gang var i dette tidsrum udelukket. Heller ikke senere kom han i forbundets bestyrelse — jeg erindrer ikke, at der nogensinde har været tale derom, og jeg har ikke indtryk af, at han nærede ønsker i den retning. Men gennem hele

forbundets periode beviste han det sit trofaste venskab, deltog både i de daglige møder på kvisten i Studenterforeningens bygning og i forbundets sommermøder, hvor han var bibelkredsleder og en gang var på sommermødets program som taler over emnet „Missionens motiv“. Det er tidligere omtalt, at han, da forbundet rykkede ind på kvisten i Studenterforeningen, afholdt udgiften til møblementet i lokalerne. — Han trådte ikke offentligt frem, men virkede også her mest ved sin personlighed og sin stilfærdige, fine optræden.

Til slut kun et par personlige bemærkninger om mit syn på den ovenfor omtalte sprængning af Studenterhjemmet. Jeg mente den gang, som jeg mener nu, at den var nødvendig. Den indre splid, som ud fra væsensforskellige synspunkter i adskillig tid på gold og unyttig måde havde taget så mange kræfter i Studenterhjemmet og for hvis ophør ingen rimelig udsigt forelå, måtte bringes til ende — hver måtte gå til sit og praktisere de arbejdsmetoder, man fandt rigtige og formålstjenlige. Og studenterbevægelsen vandt herved. Tiden 1910—15 står for mange af os, der oplevede den, som en for dansk kristent studenterliv rig tid.

Den 17. april 1915 vedtoges de to foreningers sammenslutning. Den herved opståede forening fik navnet: „Danmarks kristelige Studenterforbund“.

JOACHIM MOLTKE OG OLFERT RICARD

Det er tidligere omtalt, at der, da Ricard blev sekretær i KFUM, hurtigt opstod et nært og hjerteligt venskab mellem ham og Moltke — et venskab, som yderligere styrkedes, da Moltkemøderne tog deres begyndelse. Også når Ricard ikke var taler ved møderne, var han til stede ved disse og sædvanlig Moltkes gæst ved middagen forud for mødets afholdelse. Af det meget begrænsede indblik i den efterladte korrespondance, som jeg har fået, kunne det ses, at de skrev hyppigt til hinanden, når de ikke begge var hjemme — jeg har set breve fra Ricard til Moltke fra verdenskonferencen i Sorø 1902 og fra latinermødet i Rønde i 1904 — altså selv i travle mødedage — ja, måske ikke mindst i sådanne — blev forbindelsen vedligeholdt pr. brev til den fraværende ven. Det er vel ikke usandsynligt, at samarbejdet ved bestyrelsesmøderne i KFUM som af Hee Andersen antydet i bogen om Ricard til tider har kunnet volde vanskeligheder. Men at det i det store og hele må have været påskønnet og anerkendt af Ricard, fremgår af, at Ricards bog „Kristus og hans Mænd“ var dediceret Moltke med følgende udtalelse: „Til Greve Joachim Moltke, den trofaste og vise Ven“. Og det var ikke blot ment som en venlighed uden tilsvarende indhold. Jeg har vidnesbyrd om, at Ri-

card tillagde Moltkes dom om mennesker og forhold stor vægt. Han værdsatte ham også som taler. I et brev til Engberg af 26/10 1905, vistnok fra et sekretærmøde i Svendborg, skriver han: „Moltkes bibeltide i morges var fuldstændig ideel“. Og Johs. Rasmussen siger i „I Evangeliets Tjeneste“: „Jeg mindes engang, han havde talt om Guds fulde rustning i Efeserbrevets sidste kapitel, at Ricard bagefter sagde: „Det var så grundig og fuldstændig en behandling af den tekst, at der ikke bliver mere at sige om den i lange tider.“ (s. 23-24).

Men vidt forskellige var de i naturel. Ricard var den strålende, fængslende taler med rige evner til at vinde mennesker, følsom, vittig og slagfærdig, nyskabende indenfor ungdomsarbejdet, med gallisk blod i årerne og udgået fra et københavnsk embedsmandshjem — Moltke så langt mere nøgtern, stilfærdig, tilbagetrukken, ikke synderlig taler, en fin repræsentant for en gammel adelslægt, også han udrustet med gode evner og et klart blik, men langt mindre følelsesbetonet, næppe heller de store syners mand, selv om han, som vi har set, satte adskiligt i gang. Men den rige og sprudlende, skabende fantasi, som Ricard rådede over, besad han ikke. Hans styrke var vilje og energi.

Men man behøver ikke at spørge om, hvad der trods alle forskelligheder bandt dem sammen. På et afgørende punkt var de fuldt enige: at de var frelst for at tjene — med tid, evner og midler. Det var deri, de så deres livs mening og opgave; det var det, der skulle være deres livs indhold. Og i vid udstrækning kunne de i så henseende supplere hinanden. Moltkemøderne afgiver et godt eksempel herpå: Den ene stillede sit dejlige hjem til rådighed for gymnasiasterne og var den gavmilde, stilfærdige og elskelige vært for dem. Den anden var den gud-

benådede ungdomsfører, den blændende taler, som havde så let ved at komme i forbindelse med de enkelte drenge. Selv en ikke altfor tænksom dreng måtte kunne se, at disse to mænd stod i den Højestes tjeneste, at de ikke søgte deres eget, men søgte hans ære. Det var dette, der bandt dem sammen med stærke bånd.

Men forskellighederne var der og har sikkert af begge været følt som vanskeligheder. Og når der i dette venskab for en tid indtrådte et skisma, var dette ganske vist fremkaldt af en bestemt sag, men baggrunden, den dybereliggende årsag må sikkert søges i de to personligheters forskellighed. Har vanskeligheder gennem længere tid været følt, kan en enkelt episode, et i sig selv mindre væsentligt forhold, være den dråbe, der får bægeret til at flyde over. At et brud mellem kristne brødre og samarbejdere kan opstå, viser selv Ny Testamente et sørgeligt eksempel på — den i Ap. Gern. kap. 15, v. 36-41 omtalte strid mellem Paulus og Barnabas. Og det ville næppe være rigtigt at lade skismaet mellem Moltke og Ricard uomtalt — dertil greb det for dybt ind i deres tilværelse og i det arbejde, som de havde været fælles om. Men det er vigtigt at søge at forstå, hvordan det kunne gå, som det gik.

Også her som i Ap. Gern. kom striden til at opstå om en kristen medbroder og medborger: Gunner Engberg. Han havde allerede som student gjort et fremragende arbejde i KFUM's Ungdomsafdeling, hvis sekretær han havde været i 1903—06. Også han var særdeles veludrustet som ungdomsarbejder, og det var en given sag, at han, efter at have taget teologisk embedseksamen i januar 1909, blev antaget som sekretær i KFUM. Ricard var i 1908 blevet præst ved Johanneskirken og havde fratrådt sin sekretærstilling, og selv om han blev formand i

KFUM's bestyrelse, blev det naturligt nok Engberg, der mest kom til at præge KFUM's kurs. Den kom til at gå mere „i bredden“ end tidligere. Programmet blev mere kulturelt, knap så positivt kristeligt farvet som hidtil. Ikke sådan at forstå, at det kulturelle var blevet for- sømt i Ricards sekretærtid. Men hans stærke kristne per- sonlighed formåede at give plads for det kulturelle, uden at foreningens kristne grundpræg svækkedes derved.

Som nævnt: nogen forandring skete der utvivlsomt heri ved det omtalte sekretærskifte. I alt fald følte det sådan af Moltke og kritiseredes af ham — han fandt Engberg umoden til stillingen. Dette var jo i og for sig mest et indre KFUM-problem, men det gav sig det ud- slag overfor Moltkemøderne, at Moltke ikke ville have ham som taler ved disse møder. Ricard, der ikke blot var KFUM's bestyrelses formand, men også var Eng- bergs nære ven, fandt, at han måtte tage afstand herfra — det var for ham uantageligt, at Engberg, der jo var ungdommens talsmand i KFUM, skulle være uegnet til at føre ordet for tildels den samme ungdom i Bred- gade 41.

Synspunkterne kan vist opgøres således, at Ricard, som mere end nogen anden var ungdomsfører og åndelig bærer også af møderne i Bredgade 41, derfor også fandt, at der burde tages hensyn til hans ønsker og hans stil- ling til Engberg, og at Moltke fandt, at han dog måtte have afgørelsen af, hvem der skulle tale i hans eget hjem. Begge synspunkter har i grunden deres ret, men var, tror jeg, ikke sat sådan på spidsen, hvis ikke der i årene forud havde vist sig vanskeligheder — større eller min- dre — i samarbejdet.

Hvornår dette stridsspørgsmål første gang er blevet rejst, tør jeg ikke sige. Men den tidligere omtalte, af

Moltke førte Moltkemødebog udviser, at Ricard sidste gang i denne periode har talt til gymnasiaster i Bredgade 41 den 7. oktober 1911. Og det stemmer helt med min erindring, at konflikten i efteråret 1911 blev kendt af Moltkemødernes „indefærd“, bl. a. Conrad Hansen og undertegnede, hvis forfærdelse voksede, efterhånden som det gik op for os, at konflikten — i sig selv dog relativt ubetydelig — kunne få katastrofale følger ikke blot for Bredgademøderne, men for gymnasiastbevægelsen i det hele. Samtaler med de pågældende gav intet resultat — nogle bitre breve udveksledes mellem de to hovedpersoner; det resulterede i, at Ricard i et brev til Moltke erklærede, at han, Ricard, måtte stille sig solidarisk med Engberg, og at derfor også han måtte udeblive fra Bredgademøderne.

At dette var en sørgelig svækkelse af møderne måtte være klart. Det greb også ind i sommermøderne. Sommermødet i Ollerup i 1912 holdtes uden Ricards deltagelse — i nogen måde remplaceret af Conrad Hansen. Møderne i Bredgade fortsattes til udgangen af 1913 med nogen nedgang i deltagerantallet. Nedgangen var dog ikke så voldsom; næstsidste møde den 6. december 1913 havde 94 deltagere — det sidste møde den 13. december s. å. 93. Men Moltkemøderne genoptoges altså ikke ved det nye års begyndelse.

I tiden efter Ricards udeblivelse fra møderne sås Moltke og Ricard praktisk taget ikke. Ved studentermødet på Nyborg Strand i 1914 traf de dog sammen og havde en samtale, der dog ikke førte til noget resultat. De mødtes også ved et senere studentermøde på Nyborg Strand i 1918, hvor de vistnok ikke talte sammen, men hvor Ricard i sin tale indflettede en ganske kort bemærkning om minder, der en gang imellem kunne

dukke op, bl. a. fra Bredgade 41 — ment som en ud-rakt hånd, men uden resultat.

Årene gik. Skismaet syntes aldrig at skulle ophøre. Begge parter led vist under det, og situationen fandtes af os andre så meget mere uforståelig, som der efterhånden blev en naturlig og fri forbindelse mellem Moltke og stridens oprindelige genstand Engberg. Så en dag i juli 1928 var jeg som så mange gange før alene gæst i Bredgade 41. Min kære vært siger da til mig: „Jeg skal fortælle dig noget, som vil glæde dig: Ricard og jeg er blevet gode venner igen — forleden dag kom han op til mig og sagde: „Jeg længes efter Dem.“ Og vi tog en samtale, der endte i, at vi vil genoptage forbindelsen.“ Ja, det var unægteligt en stor glæde! Og den bekræftedes, da jeg få dage efter mødtes med Ricard til middag i Bredgade sammen med nogle få venner — Gunner Engberg, brødrene Theodor og Carl Rasmussen og Conrad Hansen. Naturligvis blev der slet ikke talt om den store begivenhed, men da jeg kom hjem den aften, måtte jeg sætte mig ned og skrive et begejstret brev til Ricard, som havde brudt isen. I sin venlige svarskrivelse — dateret 15. juli 1928 — skriver han om sagen følgende:

„Ja, jeg syntes — nu er han over de 70, og jeg naar næppe de 70; og hvad vi stredes om er jo ikke Strids-æble mere, — og han kom næppe til mig, men det er da aldrig værd at have flere Uvenner end dem, man er nødt til.“

Konflikten havde for mig selv betydet, at jeg, der var Moltkes slægtning og i en årrække havde haft min gang i Bredgade 41 både privat og ved gymnasiastmøderne, vedblev at komme der efter bruddet, hvad der igen havde til følge, at jeg i de år, dette varede, så og hørte Ricard langt mindre end tidligere. Det måtte føles

som et stort tab. Intet under, at „genforeningen“ følte som en stor lykke — en lykke, som imidlertid desværre skulle blive meget kortvarig.

Thi det var på høje tid, at konflikten endte. Året efter — d. 20. juni 1929 — hjemkaldtes Ricard. Få måneder forinden havde han, som i 1897 havde talt ved det første latinermøde i Bredgade, talt ved det sidste (den 5. april 1929), der dannede afslutningen på den anden periodes møderække for gymnasiaster i Bredgade i tiden 1925—29. Mødet følte vemodigt. Ricard var præget af træthed, formodentlig fremkaldt af hans hyppige galdestensanfald. Og mødedeltagerne udgjorde, når man regnede de ældre med, kun 23; det hang naturligvis ikke sammen med Ricards person — drengene vidste aldrig, før de kom til mødet, hvem der skulle tale. Men det stod Moltke klart, at møderne måtte ophøre. Da drengene var gået, stod vor vært sammen med Ricard, Conrad Hansen og mig ude i forværelset og faldt i snak med os inden afskeden. Moltke var mismodig. Samtalen fik følgende forløb:

Moltke: „Der bliver såmænd aldrig nogen gymnasiastbevægelse i Danmark.“

Conrad Hansen: „De skal se, Grev Moltke — Gud vil nok oprejse sig folk, der kan bære hans navn frem blandt danske studenter og gymnasiaster.“

Moltke: „Det kan i alt fald ikke nytte mig — til den tid er jeg død og borte.“

Ricard: „Ja, men jeg er yngre end De og lever nok længere. Og når jeg dør og mødes med Dem i himlen, finder vi os en lille hvid bæk, hvor jeg kan berette om Guds rige fremgang blandt gymnasiaster.“

Det var vist de sidste ord, jeg hørte fra ham.

Et aktstykke fra de efterladte breve i Moltkes bo har jeg ikke kunnet få mig selv til at tilintetgøre: Det er Ricards julehilsen til Moltke i 1928 — den første i mange år, og også den sidste.

Ricard skriver således:

Julen 1928

Kære Grev Moltke.

Det er en særlig Juleglæde at kunne sende Dem en Julehilsen igen i Aar! Gid De endnu maatte naa at se en sund og virkelig kristen Studenterbevægelse blomstre herhjemme — og en levedygtig og velsignet Bibelskole trives — og Dansk Missions Selskab endnu have sin bedste Tid i Vente. Men frem for alt, gid vi, inden vi skal tages herfra, maa have naaet det i vore Hjerter, som en god Gud tænkte med os, da han kaldte os; og at han ogsaa vilde høre de Bønner, vi beder for de andre.

En god Julefred ønskes Dem af

Deres hengivne

Olf. Ricard.

I DANSK MISSIONSSELSKABS BESTYRELSE

Det føles som noget næsten selvfølgelig, at Moltke på et eller andet tidspunkt måtte komme i forbindelse med arbejdet for Ydre Mission. Hans omvendelse var formidlet ved Wilder, stifteren af Frivillig Bevægelsen for ydre Mission, gennem hvilken snart sagt utallige er kaldet til at tage missionsgerningen op, — han sad inde med betydelige evner og megen sprogkundskab, hans position i samfundet gjorde det naturligt, at han overalt kom i forbindelse med ledende personligheder, også indenfor Ydre Mission, og allerede hans uddannelse og hans tidlige rejser til udlandet havde givet ham en verdensvid horizon. Det er også værd at lægge mærke til, at Moltke, der som nævnt godt kunne være stiv i meninger, ikke, når talen var om Guds store rigssag, lod blikket spærre af konfessionelle hensyn. Snarere kunne man sige, at det var mærkeligt, at der skulle hengå så forholdsvis lang tid, før man fra arbejdende Ydre Missions kredse fik øje på ham og gjorde brug af denne vidtskuende kristne personlighed, der skulle komme til at gøre en hårdt tiltrængt og mangesidet indsats for Ydre Missions arbejde. I virkeligheden kunne denne side af hans virksomhed tages op til selvstændig behandling, og der ville kunne skrives et fyldigt værk herom, *hvis* ikke her de samme hindringer som ellers forelå: *at* hans

arbejde ikke først var talerens, endsige agitatorens, men den meget indsigtfulde lægmands, og *at* der formentlig også her er gået meget materiale til grunde ved opfyldelsen af hans bestemmelse om, at alle efterladte breve skulle brændes ulæste. Og opgaven bliver ved dette lille skrift ikke at give en udtømmende skildring af Moltkes indsats på dette område, men dog at give en sådan fremstilling af denne, at læseren kan få forståelse af hans betydning, uden at rammerne for fremstillingen iøvrigt sprænges. Hans virke er — også i denne henseende — smukt og sandt skildret af kinamissionær Johs. Rasmussen i „I Evangeliets Tjeneste“, 1945, ligesom Moltkes navn mange gange kommer igen i Niels Bundgaards „Det danske Missionselskabs Historie — Missionsmenigheden i Danmark“.

I tiden 1904—14 blev der fra Ydre Missions venner gjort et stort arbejde for at få den opvoksende slægt med ind i denne store sag. Missionskredsene antal voksede i denne periode fra 789 til 1241. Også KFUM og KFUK var begyndt at komme med. „På det store ungdomstævne i Fredericia i 1903 havde pastor H. Ussing slået stærkt til lyd for sagen, og i 1906 holdtes et delegeretmøde i Esbjerg, som alene handlede om hedningemissionen. Her tog man beslutning om et selvstændigt KFUM-arbejde på de danske missionsmarker, og KFUM's Missionskomité blev nedsat med greve Joachim Moltke som formand og sekretær i KFUM i København, cand. theol. Eilert Morthensen som sekretær.“ (Bundgaard, s. 211—12). På mødet talte DMS's formand pastor Busch om „Hvorfor hedningemissionen skal være en hjertesag“. I de i 1908 godkendte regler vedrørende DMS's bestyrelse og KFUM's Missionskomité hedder det bl. a.: „Arbejdet blandt unge mænd på DMS's marker i Indien og China ledes af dertil

egnede missionærer, der udsendes af DMS efter overenskomst med missionskomitéen. Disse mænd betragtes som arbejdere under DMS. Missionskomitéen påtager sig så vidt muligt lønningen af disse mænd og omkostningerne ved deres arbejde i overensstemmelse med de under DMS gældende regler“.

Hermed var Moltke altså indtrådt i et direkte virke for Ydre Mission. Det skulle snart udvides. Som formand for KFUM's Missionskomité foretog Moltke i 1909—10 som tidligere nævnt en lang rejse til Østen for ved selvsyn at sætte sig ind i missionens stilling, og på denne besøgte han både Kina, Korea, Japan og Indien. Eilert Morthensen havde efter hans indbydelse ledsaget ham på hans rejse til den danske missionsmark i Kina. Allerede her blev der skabt en forbindelse med DMS, idet Eilert Morthensen på det tidspunkt var blevet hjemmesekretær i DMS. — Denne var ham både den gang og senere i Moltkes første år i DMS's bestyrelse en god og trofast støtte, bl. a. ved at bringe Moltke i forbindelse med større kredse af missionens støtter rundt i landet gennem de møder, han tilrettelagde for ham i forskellige grene af arbejdet. Moltke var missionskomitéens formand fra dens stiftelse i 1906 til 1919.

DMS trængte i tiden før 1910 højligt til en udvidet horisont. Man manglede den gang ganske verdenshorisont — forbindelsen udadtil var begrænset til de danske missionsmarker. Man var klar over denne mangel, og formanden, pastor Busch, var meget ivrig for at få Moltke ind i ledelsen og for hans valg som repræsentant for DMS ved den forestående verdenskonference for Ydre Mission i Edinburgh. På et repræsentantmøde i DMS den 25.—26. maj 1910 valgtes Moltke — hvis kvalifikationer ikke mindst efter hans lange rejse til Østen var

uomtvistelige — til medlem af DMS's bestyrelse og blev straks efter sin indtræden valgt til bestyrelsens næstformand, hvilken plads han beholdt til 1930. I bestyrelsen forblev han til 1934, de sidste 6 år som ekstraordinært medlem.

Kun få måneder efter dette valg tiltrådte han rejsen til Edinburgh-konferencen — et verdensmøde, der som nævnt har haft sin væsentlige andel i Moltkes valg til medlem af DMS's bestyrelse, for længe inden dens afholdelse var man i Danmark klar over, at det gjaldt om at sikre sig en kompetent repræsentation ved denne konference, som kunne få verdenshistorisk betydning.

Konferencen havde til hovedformål en rådslagning på grundlag af et stort, forud samlet stof og var derfor også sammensat af repræsentanter for missionselskaberne. Emnerne, der blev behandlet, var store og vidtrækkende: „Evangeliets udbredelse i hele den ikke-kristne verden“ — emnet rejste bl. a. spørgsmålet om muhamedanismens stærke fremtrængen i Afrika, hvor der måtte sættes ind. „Kirken på missionsmarken“ var et andet vigtigt emne. Under drøftelsen heraf rejste der sig stærke røster til forsvar for de hedningekristnes fulde selvstændighed. Og der måtte virkes for „Samarbejde og fremme af enhed“ både på missionsmarkerne og i hjemmemenhederne.

Jeg giver her ordet til Johs. Rasmussen, som i sin nekrolog i „I Evangeliets Tjeneste“, 1945, over Joachim Moltke om Edinburgh-konferencen og Moltkes deltagelse i den bl. a. siger:

„Ledende Mænd fra de store Kirkeafdelinger, baade gejstlige og læge, og en stor Skare af de betydeligste Missionærer i aktivt Arbejde og med førstehaands Kend-

skab til Missionens Arbejdskaar og Opgaver, var samlede i Edinburgh. Med dem var der tillige fremtrædende Talsmænd for de store Missionslandes Kristne, der her for første Gang blev hørt i en stor og repræsentativ Forsamling af Vestens Kristne.

Jeg stod i en stor Skare i Princess Street i Edinburgh og saa disse tolv Hundrede Repræsentanter komme ud fra den skotske Synodes store Bygning efter Aabningsmødet, ned ad den vældige Trappe, der vender ud mod Hovedgaden, og dette Syn af Mennesker fra alle Egne af Jorden, hvide og gule, brune og sorte imellem hverandre, staar alle Dage for een som et herligt Varsel om, hvorledes Løftet om, at de alle skal samles fra Syd og Nord, fra Øst og Vest til Kristi Rige, er paa Vej til sin Opfyldelse.

Moltke var i denne Skare en af Det danske Missions-selskabs 4 Repræsentanter. Han kom som den, der forud kendte Mødets Leder, Dr. John Mott, samt mange af de andre ledende Personligheder og Talere, og havde gennem Wilder og andre forud direkte Forbindelse med Verdens kristelige Studenterbevægelse. Derfor var det verdensvide Udsyn og det store Fællesmaal ikke nyt for ham, men det fik her en Uddybning og Underbygning og en forunderlig Legemliggørelse, som blev afgørende for hans hele fremtidige Missionsindsats. — Jeg havde Lejlighed til i de Dage at mødes med ham og mærke hans Grebethed og dybe Glæde. Han var Formand for KFUM's nyoprettede Missionskomité og førte mig, der var en af Rekrutterne i det Arbejde, sammen med min fremtidige Foresatte, Generalsekretær for Kinas KFUM, Fletcher Brochmann, paa en Restauration nær ved Synodehallen. Her fik jeg Lejlighed til selv at skønne, hvad disse personlige Forbindelser er værd, netop ogsaa i dette

Arbejde, der bevæger sig over alle Grænser og gennem mange Sprog.

Moltke var levende med i hele Mødet og specielt i den Fællesbøn, der fandt Sted, mens det varede. Han ledede et af de store Aftenmøder, og for øvrigt netop det, hvor Kinas Sag blev fremført af den kendte amerikanske Biskop Bashford, Førstemanden i Metodistmissionen i Kina. Ogsaa en af Muhamedanermisionens ledende Mænd, W. H. Gairdner fra Cairo, talte den samme Aften.

Dette at møde en Sags Talsmænd og Ledere var alle Dage for ham Kongevejen til at lære den virkelig at kende, og han havde her en enestaaende Lejlighed til at stifte saadanne Bekendtskaber og hente Viden og Inspiration gennem Samtale med dem. Hvad Mødets Talere i saa Henseende ydede, kan man faa et Indtryk af ved at læse Referatet af disse to Mænds grebne og profetiske Tale hin Aften.

Edinburgh-Konferencen var ikke blot enestaaende i Udsyn og Betydning ved sit Personel og sin økumeniske Karakter, men ogsaa ved den Forberedelse og den Førstehaandsviden om Arbejdet, man samledes om, og som her blev udnyttet. Ogsaa den Enstemmighed, hvormed Konferencen gjorde sig ansvarlig for Fremtiden i Missionsarbejdet, da den nedsatte en Fortsættelseskomité til at føre dette videre, betyder et afgjort Fremskridt for Missionen. I denne Komité fik Moltke Sæde som Danmarks Repræsentant, og han bevarede i en lang Aarrække en saadan Kontakt med Verdensunionen, at hans Viden herigennem kunde faa videre Betydning herhjemme.“

Hjemkommen fra Edinburgh tog han sit nye hverv i DMS op med stor alvor og iver. Han var som Johs.

Rasmussen skriver om ham, en mand med udpræget verdenshorizont, og han satte sig yderligere omhyggeligt ind i arbejdets problemer og situation, dels ved læsning, dels ved senere rejser som medlem af fortsættelseskomitéen og ved besøg på DMS's arbejdsmarker i Kina og Indien. Han fulgte omhyggeligt med i verdensudviklingen. Den, der jævnligt var gæst i hans hjem, kunne vanskeligt undgå at se den lange, velordnede række af missionstidsskrifter og blade, der fandtes i hans arbejdsværelse. Han dannede i DMS forbindelsen ud til den store missionsverden, og han var en ivrig talsmand for nødvendigheden af samarbejde med andre missioner og af en højnet standard for missionæruddannelsen. Det var ham, der fik gennemført, at vore missionærer fik et englandsophold med lejlighed til bedre at lære verdenssproget før deres udrejse.

Johs. Rasmussen citerer videre et uddrag af et foredrag, Moltke holdt ved et lederkursus herhjemme i april 1917. Det gengiver Moltkes centrale tanker om Ydre Mission og bør derfor heller ikke undværes i dette skrift:

„Vi kan kun faa Jesu Forjættelser helt, naar vi tager hans Befaling helt (Mt. 28, 19—20), regner med hele Verden. Dette store Maal var længe skjult, men nu lever vi under Verdensmissionens Tegn; vi kan vel nægte at tage Opgaven op, men vi kan ikke nægte, at den er der. Og vi opfylder den ikke, hvis vi ikke staar sammen i Enighed; en hel Verden derude kræver en hel Verden herhjemme, og Jesus bad netop om, at vi alle maatte være eet, for at Verden maatte tro (Johs. 17, 21); dog stiller han ikke Enshed som Betingelse; Fuldkommenheden i Enheden naas netop, naar hver bringer sit til Sammensmeltning.

Det gælder da om at staa sammen, og de Ofre, der maa bringes herfor, er maaske ikke mindst for de smaa Lande, men saa maa vi ogsaa huske paa, at en Kædes Styrke afhænger af dens mindste Led, og at de store Lande dog har bedre Overblik.

Skal Maalet naas, maa vi ude paa Missionsmarken baade tage ydre og indre Hensyn. En selvstyrende, selvunderholdende og selvudbredende indfødt Menighed er en Betingelse for Verdensmissionens Udbredelse, men den kan ikke skabes, naar vi binder de Kristne derude i vore egne Former (f. Eks. Ritualer, Kirkebygninger), saa at Kristendommen bliver betragtet som en fremmed Plante; lad os her huske paa, at Kristendommen er rig nok. Ogsaa udadtil, i selve Forkyndelsen, maa vi, selv om vi naturligvis kun kan give Evangeliet i den Form, vi har faaet det, passe paa, at vi ikke sætter Mure op mellem de enkelte Menigheder derude i Stedet for at danne een stor Nationalkirke, men vi maa stadig tænke paa, at det er ikke os selv, vi skal skabe en Aflægger, men Evangeliet, vi skal skabe nye Skud.“

Hans rejse til Østen 1909—10 er tidligere omtalt. I 1922 fra marts til november var han atter på rejse til Kina i anledning af missionernes og de kinesiske kirkers konference i Shanghai. Forud for denne konference besøgte han den danske missionsmark i Kina. Mødet i Shanghai kom han desværre ikke til at overvære, da han blev syg og måtte lade sig indlægge på et hospital dér.

Og i 1923—24 var han som medlem af en delegation, der foruden ham bestod af DMS's formand, pastor Busch, og sekretær Nyholm, igen på rejse til Østen —, denne gang til den danske missionsmark i Indien — det var

de økonomiske problemer for DMS, som man fandt burde klarlægges for de danske og indiske arbejdere derude. Rejsen gav et godt resultat: Styrkelse af tillidsforholdet mellem danske og indiske arbejdere derude og mellem styrelsen ude og hjemme.

En hjemmeopgave, som Moltke ikke mindst tog sig af, var dannelsen af missionsstudiekredse. Herom berettes i „Missionsmenigheden i Danmark“ (s. 328).

„I 1911 nedsatte Bestyrelsen et Udvalg, som skulde tage sig af Missionsstudiet, faa dannet Missionsstudiekredse og skaffe Missionsstudiebøger. Formand for dette Udvalg blev Greve J. Moltke, og Sekretær blev Eilert Morthensen. I Aarene efter Edinburgh-Konferencen udkom der adskillige gode Missionsstudiebøger, dog turde DMS ikke tage dem alle. De fleste af disse var engelske og amerikanske.

Missionsstudiebevægelsen slog vældigt an i Aarene efter Edinburgh-Konferencen, og der dannedes mange Studiekredse, hvor man flittigt studerede. Og for at fremme Missionsstudiet holdtes der flere Sommerskoler for Missionsstudium. I en Del Aar var Frk. Minna Frantzen Rejsesekretær for Udvalget for Missionsstudium.“

Igen et udtryk for det „Længere ud“ og „Dybere ned“, som altid prægede det arbejde, Moltke havde med at gøre.

Om hans arbejde og betydning for DMS's bestyrelsesmøder vil andre kunne udtale sig med langt større vægt og kendskab end jeg. Det er dog udenfor al tvivl og diskussion, at hans indsats her har været meget betydelig. Man forstår, at samarbejdet mellem ham og formanden, pastor Busch, til tider har kunnet frembyde

„en vis spænding“ (således udtrykker den senere formand pastor S. H. Sørensen sig). Og det er vel i sig selv intet under. De to personligheder, der begge var besjælet af stor kærlighed til DMS's opgaver, var vidt forskellige; og begge var de meget viljestærke. Deres syn på foreliggende opgavers løsning måtte naturnødvendigt mange gange differere. Resultatet blev — det vil vist alle erkende —, at de — med de besværligheder, som under forhandlinger kunne opstå — dog supplerede hinanden godt; begge og begges synspunkter virkede fremadrivende i arbejdet.

Med alt dette er der i det væsentlige kun talt om det udadvendte arbejde, som Moltke førtes ind i ved sin indtræden i DMS's bestyrelse. Men hans varme hjerte for Guds store rigssag kunne ikke lade sig tilfredsstille blot ved det mere administrative arbejde, som kom til at påhvile næstformanden i bestyrelsen — det måtte føre ham til at søge mest mulig kontakt med de udrejsende og udrejste missionærer. De, der var på missionsmarken, fik — vistnok alle — personlige julehilsener fra ham. Og de hjemmeværende søgte han forbindelse med, ikke blot for gennem deres udtalelser at øge sin viden om forholdene derude, men for at være dem til hjælp og opmuntring. Det var da også en selvsagt ting, at man mødte dem ved middage i det altid gæstfri hjem i Bredgade 41. Hans forhold overfor de yngre, der meldte sig til tjenesten, blev sædvanlig den ældre vens — han delte deres vanskeligheder både af den ene og den anden art, havde dem utvivlsomt alle i sin forbøn. Nogle af hans allernærmeste venner fandtes i denne kreds af yngre. Vi lader en af dem, missionær Poul Lange, nu hjemvendt fra Indien, afgive sit vidnesbyrd herom. Lange siger i et brev af 30. november 1960:

„Det var først efter, at jeg i 1907 som Student var kommet til København, at jeg rigtig kom til at kende „Onkel Moltke“. Først mere periferisk i Studenterhjemmet, men saa nærmere og nærmere ved Sommermøderne og derpaa følgende Møder i Bredgade 41, da Mott og siden Wilder kom. Lidt efter lidt viste Onkel Moltke mig stor Fortrolighed, og da jeg havde taget Beslutning om at ville tilhøre „de frivillige“ og direkte beredte mig til Missionstjeneste, fik jeg et meget nært Forhold til ham; det blev udvidet til min første Hustru Valborg, f. Hansen, og baade før min Udrejse til Indien og under Hjemmeophold sendte han kærligt Bud om at komme til Bredgade, hvor der enten var Samtale en hel Aften alene — om Livet i Gud — om Tjenesten for Ham herhjemme og paa Missionsmarken — eller vi førtes sammen med kendte Venner fra Menighedens Liv; og enten det var Fest med det fine Sølvtøj fremme, eller det var ganske privat, var det altid opbyggeligt at være hos ham. Ogsaa selv at have ham til Gæst. Han var en stor Ynder af Musik og vilde saa nødigt gaa ene i Det kgl. Theater, af og til bad han mig med.

Det var jo en meget stor Tjeneste, han ydede ved at lukke sit dejlige Bredgadehjem op for Latinere og Studenter — „Moltkemøderne“ har sikkert givet mange Tilskyndelse til Tjeneste i vor Kirke og dens Mission. Jeg selv er en, der skylder dem saa meget.

Hans Tjeneste i DMS har jeg haft megen Føling med.

For Bestyrelsen var han en betydningsfuld Raadgiver i nye Missionærers Uddannelse. Ved sine mange og indflydelsesrige Kontakter i den engelske Missionsverden aabnede han Veje for os til at møde saadanne Folk, som blev os af stor Betydning, baade til at lære Engelsk og

lære engelsk Kristendom at kende. Saadan hjalp han mig i 1914.

Naar han lukkede op til Hjælp af sine Midler, var det vist altid efter Ordet om, at den højre Haand ikke skulde meddele sig til den venstre. I Bestyrelsen for DMS spillede hans udviklede Syn en stor Rolle, og jeg har et Par Gange været „acting secretary“ og mærket det. Det kunde ogsaa bringe ham i Modsætningsforhold til andre, men som Helhed agtede man hans rige Kendskab og Kærlighed højt.

Under hans Besøg i Indien — omtalt under Beretning om Delegationen 1923—24 i N. Bundgaards Bog om Tamulmissionen, 1942, Side 183 f. — mødte han min Kone og mig igen med stor Kærlighed. Jeg var hans Rejseledsager til Kirkerne i Travancore med Besøg hos Biskoppen og Londonmissionæren Parker i Trivandrum. Det var en stor Oplevelse for mig.

Han vilde ofte paa Tomandshaand, at vi bøjede Knæ sammen, og i det hele var hans Andagter for faa eller mange præget af engelsk Kristendomsforkyndelse og af en egenartet Inderlighed.“

Både af dette brev og af meget af, hvad der er nævnt i det foregående, fremgår det, at forbindelsen med Gud gennem ordet og bønner så at sige var ham alt. Det er kun sparsomt, hvad der foreligger på tryk fra hans hånd om disse spørgsmål. Men fra 1914 foreligger der som piece udsendt en afhandling af ham, betitlet „Bøn i Arbejdet for Guds Rige“ — fyldig, grundig og klar. Spørgsmålet er gennemtænkt og gennemarbejdet; og skriftet giver et levende indtryk af, at forfatteren selv har levet et intensivt liv i bønnens verden.

LÆGMANDSBEVÆGELSEN FOR YDRE MISSION

I tilslutning til det foregående om Moltkes virksomhed for Ydre Mission som næstformand for Dansk Missions­selskabs bestyrelse og på anden måde skal omtales hans betydning for starten i Danmark af „Lægmandsbevægelsen for Ydre Mission“. LYM har — som flere af de andre bevægelser og institutioner, hvortil Moltkes navn er knyttet — sin særlige historie, som ikke i enkeltheder skal gengives her — bevægelsen er jo iøvrigt fremdeles levedygtig og yder sin indsats indenfor menigheden. Men Moltkes navn hører uløseligt sammen med dens start og første år.

Som nævnt deltog Moltke i Edinburgh-konferencen i 1910 og vendte hjem derfra med mange rige og friske impulser. Blandt andet lå det ham stærkt på sinde at få den amerikanske lægmandsbevægelse for ydre mission omplantet i dansk jordbund. Herom skriver Kjærsgaard i „Mænd og Mission“ (nr. 2, 1944):

„At faa den amerikanske Lægmandsbevægelse for ydre Mission omplantet i dansk Jordbund var Grev Moltke stærkt optaget af. Greven sammenkaldte først til flere Møder i sit Hjem, hvor en snævrere Kreds gennemdrøftede Sagen. Der blev nedsat et Udvalg, bestaaende af

Professor Prytz, Sekretær Ejler Morthensen, Dr. H. O. Lange, Korrespondent Knudsen, Ingeniør Blichfeldt og undertegnede. Greven meddelte senere, at han havde truffet Aftale med Dr. John Mott om at komme til København for at fremlægge Sagen.

Mott kom 1912 til Danmark, og der blev afholdt et stort Møde for Mænd i Studenterforeningens store Sal, der var fyldt til sidste Plads. Dr. H. O. Lange var Tolk. Den Ildhu, hvormed John Mott fremlagde Sagen, bevirkede, at alle som een Mand rejste sig, da Spørgsmaalet blev rettet til Forsamlingen, om Lægmand i Danmark vilde begynde et Arbejde for Ydre Mission. Alle, der var til Stede, følte sig betagne af Motts hellige Tilskyndelse og følte Øjeblikkets Alvor.

Der blev straks sat et intenst Arbejde ind paa at løse Opgaven. En Række Møder blev afholdt, saavel i København som i Provinsen, hvor ogsaa Grev Moltke talte. Den Interesse, der skabtes om Sagen, kunde ved Aarsmøderne paa „Nyborg Strand“ samle op til 800 à 1000 Mænd.

Arbejdet blev hilst med stor Glæde ude paa Missionsmarkerne i Indien og Kina. Jeg sad paa det Tidspunkt sammen med Grev Moltke i Bestyrelsen for Dansk Missionsselskab, og indenfor Bestyrelsen hilste man ogsaa LYM's begyndende Arbejde med Glæde.

Den systematiske Given indbragte gennem Aarene flere Hundrede Tusinde Kroner til Arbejdet paa vore Missionsmarker.“

Jeg husker godt selv det her omtalte konstituerende møde, der lededes af Moltke; det følte ogsaa af mig som noget stort. For dem, der ikke måtte være nærmere kendt med LYM's formål og opgave, kan nedenstående

beretning fra „Missionsmenigheden i Danmark“, side 320
—21 være af interesse:

„Lægmandsbevægelsen for Ydre Mission er en amerikansk Bevægelse, som nogle Danske mødte i Edinburgh 1910 og derfra tog med til Danmark. Det var ikke mindst Ingeniør Blichfeldt, som døde i 1913, der var optaget af Bevægelsen, som fik sin egentlige Start ved John Motts Besøg i 1912. Lægmandsbevægelsens Formaal er at bringe modne Lægmand til i levende Tro paa Jesus Kristus at se Ansvar overfor Herrens Missionsbefaling og til som Følge heraf at fremme Arbejdet for, at vor Slægts Kristne forkynder Evangeliet for vor Slægts Ikke-Kristne. Lægmandsbevægelsen arbejder for sit Formaal ved i Tilslutning til eller i Forstaaelse med andre beslægtede kristelige Virksomheder 1) at bringe Lægmand under Paavirkning af Guds Ord; 2) at fremme Kendskabet til Guds Tanker om Mission, saaledes som de fremgaar af Skriften; til Tilstanden paa Missionsmarken og til Arbejdet for Ydre Mission baade hjemme og ude; 3) at paavise den enkeltes Pligt til gennem Bøn og paa anden Maade personligt at arbejde for Sagen, som Gud maatte vise enhver det; 4) at søge iværksat systematisk Bidragydelse til den danske ydre Mission.

Man lagde i de første Aar særlig Vægt paa Missionsstudiekredse, ligesom man lagde megen Vægt paa systematisk Given til ydre Mission, idet en saadan Given øgede Kærligheden til Missionen. Man søgte at faa nye Bidrag frem. Et værdifuldt Led i disse Bestræbelser har det været at samle sig om bestemte Opgaver, som de forskellige Missionsselskaber udtalte Ønske om. Det er først og fremmest til nye Fremstød, man samler ind. I

1921 deltog LYM saaledes i en stor Indsamling til Hostelet i Madras, i 1922—24 indbetalte LYM ca. 90.000 Kr. til Kirken i Harbin, senere har man støttet Lægemissionsarbejdet i Vriddachalam, og i den Tid er der i 1925 og 1926 indbetalt til DMS ca. 55.000 Kr. I Løbet af 10 Aar fra 1921 til 1931 har LYM til DMS indbetalt ca. 300.000 Kr. For Tiden (1934) giver LYM Bidrag til Driftsudgifterne ved Skolearbejdet i Indien og Kina.

Foruden Arbejdet for Ydre Mission optog man ogsaa et indre Missions Arbejde med Bibelkredse og offentlige Møder for Mænd alene. Det var Lægmand, som ledede Arbejdet, men man stillede sig ganske loyalt overfor Folkekirken, hvis Præster ofte blev brugt som Talere. Som et Bindeled mellem de forskellige Afdelinger, som efterhaanden dannede sig i adskillige Provinsbyer, udgav man Bladet: „Mænd og Mission“. LYM's Københavns Afdeling udgiver „Lægmandsbladet“.

Til at lede Bevægelsen nedsatte man i 1912 et Udvalg bestaaende bl. a. af Greve J. Moltke, Formand; Overbibliotekar H. O. Lange; Redaktør Ernst Kjærsgaard; Ingeniør Blichfeldt og Missionssekretær Eilert Morthensen.“

Altså: Igen Moltke som starter og viderefører af en betydningsfuld menighedsopgave! I sin formandstid levede han meget med i bevægelsen — talte hyppigt for sagen og spillede en fremtrædende rolle ved bevægelsens årsmøder. Hans arbejde for LYM blev højligt værdsat, og nogle år før sin død udnævntes han til ærespræsident for landsbevægelsen og æresformand for dens Københavnsafdeling. Adskillige år før sin død — vistnok i 1927 — havde han trukket sig tilbage fra ledelsen for at lade yngre kræfter komme til.

NYBORG STRAND

De nordiske studentermøder med kristeligt program er tidligere omtalt. At finde egnede mødesteder med tilstrækkelige pladsforhold var vel allerede for disse møders vedkommende et stort og voksende problem — Sorø-mødet i 1903 havde et deltagerantal på 470 og havde endda en „filial“ på Herlufsholm. Mødestedsproblemet for det enkelte land mødte for disse møders vedkommende dog kun med flere års mellemrum det enkelte land indenfor Norden. Og unionskrisen i 1905 i Norge-Sverige bragte praktisk taget disse møder i deres hidtidige form til afslutning. Men de havde åbenbaret, at sommermøder på egnede steder afgav en ypperlig ramme om et kristeligt arbejde for ungdommen, og det var derfor naturligt, at man i 1905 påbegyndte afholdelsen af danske kristelige studentermøder. Og året før var det første latiner-sommermøde afholdt på Rønde Højskole. Møderne holdtes herefter for begge kategoriens vedkommende hvert andet år. Deltagerantallet var i den første halve snes år stærkt voksende, og tilsvarende voksede problemet med at finde steder, hvor man kunne og ville modtage disse store forsamlinger til møder, der strakte sig over flere dage.

Spørgsmålet om et fast mødested med plads for et stort antal deltagere blev i løbet af århundredets første ti år mere og mere brændende og tilspidsede sig yder-

ligere, da tanken om at påbegynde store menigheds-
møder — noget i retning af Keswickmøderne — opstod
og igangsattes. Herom beretter redaktør Kjærsgaard ef-
ter Moltkes død:

„Sorø 1910—Hillerød 1911—Nyborg 1912

En lille Kreds var indbudt til en Sammenkomst i
Hellerup; Pastor Ussing, Grev Moltke og Fuldmægtig
Krohn var lige vendt hjem fra de store Helliggørelses-
møder i Keswick og fyldt med Tanker om at faa lig-
nende Møder omsat paa dansk Grund. Et lille Udvalg
blev nedsat til Planlæggelse af et 3 Dages Møde i Sorø
(i 1910). Der meldte sig 800 Deltagere. Indkvarteringen
fandt Sted i Sorø Akademi og rundt i Byen. Mødet blev
holdt i et stort Telt med 800 Siddepladser. I Teltet var
udbredt et stort Lærred med Ordene: „Kan Du tro, skal
Du se Guds Herlighed“. Præsterne Ussing, Skovgaard-
Petersen, Hans Koch, Kold, Møllerup og Ricard samt
Prof. Westergaard, Overbibliotekar H. O. Lange, Kom-
mandør Vøhtz og Lunde fra Oslo var Talere. Der hvi-
lede en hellig Luftning over disse Møder, man kendte,
som der blev udtalt: „Her er Gud“. Mødets Forløb op-
fordrede stærkt til Gentagelse; det følgende Aar blev
Mødet afholdt i Hillerød og Aaret efter paa Engen i
Nyborg By. Grev Moltke var Deltager ved alle Mø-
derne, og her bekræftedes for ham de Tanker, han længe
havde tumlet med, om at faa et fast Mødested for Stu-
denter og andre store kristelige Møder.“

Og Kjærsgaard skriver herom i „Mænd og Mission“,
februar 1944, side 21:

„Jeg var enig med ham i, at det vilde have den stør-
ste Betydning, om man kunde faa disse Tanker ført ud

i Livet. M. H. t. et fast Mødested for Studenter var jeg noget skeptisk, da det krævede stor Kapital. Hertil svarede han: „Jeg giver de første 20.000.“ Overrasket svarede jeg: „Ja, saa tror jeg, det gaar.“ Vi rejste ud i Landet og undersøgte Forholdene, og efter megen Søgen fandt vi Hotellet paa „Nyborg Strand“, som blev os tilbudt paa meget gunstige Vilkaar. Sagen blev lagt frem for en mindre Kreds af Lægmænd, og saa stor var Interessen for Tanken, at der i Løbet af 5, skriver fem, Minutter blev tegnet en Garantikapital paa 50.000 Kr. Man købte Hotellet og gik straks i Gang med Udvidelserne: Man regnede med store Møder, hvorfor Spisesalen blev indrettet til 800 Gæster, et Mødehus „Hermon“ med en Mødesal til 1200 og Belægning i Stueetagen til ca. 200 Studenter.“

Og om mødestedet på „Nyborg Strand“ siger han andetsteds:

„Her fik fra 1913 Studentermøderne, de store Nyborgmøder og mange andre kristelige Møder deres faste Hjemsted. De store Nyborgmøder, der aarligt har samlet 800—1200 Deltagere, har været til uberegnelig Velsignelse; mange troende Mennesker takker Gud for den aandelige Uddybelse, de hentede der, og mange andre fik et afgørende Sporskifte for deres Liv og gik ind i Guds Rige. Grev Moltke omfattede disse Møder med stor Kærlighed, han deltog Aar efter Aar; her gik han og øvede en stille Mission i Samtaler med Mennesker, og adskillige har Aar efter Aar været Deltagere som hans Gæster.“

Joachim Moltkes navn møder man, som man vil se, også i denne sag, brændende for dens gennemførelse,

fremmende den med en betydelig økonomisk bistand, ivrigt deltagende i arbejdet for at finde det rette mødested og i et stærkt åndeligt fællesskab med en række af de betydelige mænd indenfor menigheden, både gejstlige og lægfolk. Impulsen til løsningen af denne opgave — næppe dog den første eller den eneste — fik han, stadig ifølge Kjærsgaard i „Mænd og Mission“, på Edinburgh-mødet i 1910. Og som man vil se, gik han umiddelbart efter konferencen i gang med sammen med andre at virkeliggøre tanken. Og — som allerede ovenfor udtrykt — hvor megen åndelig hjælp er ikke tilvejebragt for dansk menighedsliv ved tilvejebringelsen af det faste mødested på Nyborg Strand!

ARBEJDET BLANDT KRIGSFANGER

Om J. Moltkes indsats i krigsfangearbejdet under den første verdenskrig skriver direktør Johs. Malmstrøm følgende:

„I året 1916 kom Dr. John Mott til København for at søge udvirket, at der dannedes en komité, som skulle indsamle midler til aflønning af krigsfangeseekretærer, der tænktes udsendt til forskellige af de krigsførende lande for at prøve på at yde krigsfangerne den hjælp, det var muligt at bringe dem. Arbejdet skulle være et led i den internationale KFUM's krigsfangehjælp, og som så ofte, når større ting skulle planlægges, henvendte John Mott sig til greve Joachim Moltke — heller ikke denne gang forgæves.

Greve Moltke fik dannet en komité, der bl. a. rummede personligheder som biskop Ostenfeld, professor (senere biskop) Vald. Ammundsen, overbibliotekar H. O. Lange m. fl., og det lykkedes efterhånden at finde en halv snes dygtige og velegnede præster og KFUM-sekretærer, der kunne udsendes, først til Tyskland og Rusland, siden også til Frankrig og England. Når komitéen skulle samles, var det altid i greve Moltkes yndige stuer. Er man nogensinde noget steds blevet taget så hjerteligt imod som af greve Moltke, der stod ved døren og trykkede den enkeltes hånd på en så kærlig måde, at man endnu 30-40 år efter har svært ved at glemme det.

De, som kom til at stå greve Moltke nærmest i samarbejdet, kunne ikke undgå at komme til at mærke, hvor intenst han levede med den sag, og man havde et stærkt indtryk af, at hvad han oplevede af glæder og skuffelser i arbejdet, det gennemlevede han med Gud i lønkammeret.

Greve Moltke gjorde meget for, at krigsfangearbejdet skulle blive bekendt rundt om i den danske menighed, og således lykkedes det da også at skaffe de midler, som skulle bruges. Som så ofte gik greve Moltke selv i spidsen — også med at yde arbejdet al den pekuniære støtte, det havde brug for. Arbejdets kasserer har fortalt, hvorledes han hvert kvartal fik en check fra formanden på 1000 kr. til arbejdet, men altid blev pengene givet under et eller andet mærke. Da greve Moltke første gang havde givet 1000 kr. under mærket S. P., spurgte kassereren, da han næste gang fik 1000 kr., om han skulle indføre beløbet under samme mærke som sidst. „Nej,“ svarede greve Moltke, „så må vi hellere denne gang sætte det under mærket K. R.“

Greve Moltkes omsorg for de enkelte sekretærer, der blev udsendt, var rørende.

Engang havde han hørt, at en af sekretærerne, som arbejdede i Øst-Preussen, frøs ganske forfærdeligt, når han i slæde blev kørt fra den ene krigsfangelejr til den anden; da han kom hjem på orlov i nogle måneder, inviterede greve Moltke ham med ud på en lille tur, og ved denne lejlighed gik de ind hos en buntmager og købte en pels, som han kunne hylle sig i, når han snart igen skulle ud på de kolde vinterture i Preussen.

Denne personlige omsorg varmede i mere end én forstand.

Greve Moltke var en af de formænd, der vidste, at der er noget, der hedder formandsglæder og formands-

byrder. Måske mærkede hans nærmeste medarbejdere i komitéen mest, hvorledes han var rede til at bære de byrder, formandspladsen lagde hen til ham. For greve Moltke var arbejdet ikke sager, der skulle ekspederes, men mennesker, der skulle hjælpes, og hvor det glædede ham, når snart den ene, snart den anden af krigsfangesekretærerne kunne skrive hjem, at nu var det lykkedes at få de og de gaver eller bøger eller musikinstrumenter bragt til denne eller hin lejr, og nu havde der åbnet sig mulighed for at kunne afholde gudstjeneste her eller der. Selv om det ifølge sagens natur kun var en relativ kort årrække, der var brug for krigsfangearbejdet, og selv om den indsats, Danmark ydede, kun var af beskeden omfang, kan det med sandhed siges, at den danske menigheds hjælpearbejde under krigen under greve Joachim Moltkes førerskab fik sin store betydning, ikke mindst fordi det stadig prøvede at holde sig det mål for øje at gå ind under Jesu ord: „Jeg var i fængsel, og I kom til mig“.

Nej, greve Moltke nøjedes ligeså lidt her som ved andre lejligheder med blot at være „topfigur på kransekagen“. Han forfattede og udsendte også til offentligheden en pjece: „KFUM's Arbejde i Krigsfangelejre“ for derigennem at vække interesse for og økonomisk støtte til sagen. Klart blev der her gjort rede for, hvorledes man agtede at yde krigsfangerne bistand, navnlig ved udsendelse af sekretærer. Omtalen af krigsfangernes elendige tilværelse, ikke mindst på grund af den fuldkomne mangel på beskæftigelse, er heri præget af hans indlevethed i deres lidelser og sjælelige og timelige problemer og af hans inderlige ønske om, at man kommer dem til hjælp, så langt forholdene tillader det.

DANSK BIBELSKOLE

Som allerede tidligere omtalt blev verdenskonferencen i Edinburgh i sommeren 1910 af stor og indgribende betydning også for Danmark og ikke alene for spørgsmål, der vedrørte Ydre Mission. Også arbejdets hjemmebasis blev drøftet. Det gjaldt som daværende pastor Skovgaard-Petersen skriver i „Min Arbejdsdag i Kirkens Tjeneste“, s. 76, bl. a. om, at missionen derude blev båret af en i Guds ord rodfæstet menighed herhjemme.

Tankerne herom optog Moltke meget, allerede på konferencen, hvor de fleste af de danske delegerede samledes til bøn og overvejelse af, hvad der tiltrængtes til styrkelse af den danske menigheds kræfter. Som det fremgår af nedenstående udtalelse fra nuværende biskop Kai Jensen enedes man „særlig efter J. Moltkes tilskyn-delse om at sigte på oprettelsen af en dansk bibelskole“. Han arbejdede videre med planerne herom, medens han var i England. Johs. Rasmussen (selv deltager i konferen-cen) skriver herom i „I Evangeliets Tjeneste“ s. 26:

„Han saa, hvorledes kristne Lægmænd i angelsachsiske Lande kendte og brugte deres Bibel mere end Læg-mænd herhjemme, og allerede i Sommeren 1910 ved en Sommerkonference, som den kendte engelske Bibelskole-leder Campbell Morgan ledede, talte Moltke om Bibel-skole i Danmark. Han var ikke kommet dertil som vi

andre blot for eget Udbytte, men for at studere Sagen og se, om den lod sig overføre til Danmark. Han havde ogsaa Tanke om at faa Campbell Morgan hertil, og jeg husker hans Skuffelse, da han havde haft en Samtale med denne for at drøfte den Sag, og Resultatet blev negativt.“

Men ved hjemkomsten forsøgte stiftsprovst Ussing og han at oprette en dansk bibelskole. En bestyrelse blev i efteråret 1910 dannet med Ussing som formand, og man tilbød Skovgaard-Petersen stillingen som forstander. Han skulle begynde i januar 1912, men forinden i en 8—9 måneders rejse verden rundt med det mål at høre, se, lære og tage ind for siden des bedre at kunne give ud. (Mon ikke Moltke har bekostet denne rejse?)

Ved sin hjemkomst skrev Skovgaard-Petersen en artikel for at slå til lyd for den påtænkte bibelskole. Det hedder heri bl. a.:

„Tanken om en Bibelskole er ikke specielt dansk. Den første større Lægmands-Bibelskole var vist den, som den kendte Evangelist D. L. Moody grundede i Chicago for over en Snes Aar siden. Men først i de sidste Aar har Udviklingen taget Fart. Da jeg for et lille halvt Aar siden var i Kina, hørte jeg om ikke mindre end seks store Bibelskoler, som i indeværende Aar skulle aabnes derovre. For saa vidt er „Dansk Bibelskole“ Led i en Verdensbevægelse. Alligevel er den uden egentlig Forbillede; thi alle andre Bibelskoler (i alt Fald dem jeg kender) er beregnet paa Elever, der bor paa Skolen, eller som dog i et halvt, et helt eller et Par Aar kan give hele deres Tid og Kraft til Bibelstudium. Til noget saadant er vore Forhold her i Landet vist for smaa. I alt Fald kan man ikke

begynde dermed. „Dansk Bibelskole“ vil foreløbig byde paa kortere eller længere Kursus, beregnet for Mennesker, der staar i deres daglige Arbejde, og som kun kan give nogle Timer om Ugen til Bibelstudium.“

Indvielsen fandt sted i KFUM's festsal i Rosenborg-gade den 10. januar 1912. Formanden, stiftsprovst Ussing, Ricard og Skovgaard-Petersen talte. Ussing betonedede bl. a., at bibelskolen ikke tilhører og ikke vil tjene nogen enkelt kirkelig retning, men Guds riges sag i Danmark. Og Ricard udtalte bl. a., at forstanderen ikke måtte forstyrres hverken af den *bibelkritik*, som uden tårer river blade ud af Bibelen, ej heller af den *bibelpanik*, den mistænksomhed, som den uskoledede ortodoxisme retter mod bibelforskningen.

Skovgaard-Petersens arbejdstid som forstander ved bibelskolen strakte sig over 17 år — til 1929. Et kæmpearbejde blev i denne tid udført ved kursus i København og ved talløse møder på de forskelligste steder her i landet.

Efter hans afgang ledede nuværende redaktør Falk Hansen bibelskolen. Derefter overtog den nuværende biskop Kai Jensen stillingen, som han beklædte til efteråret 1940. På min opfordring har han om sin arbejdsperiode i bibelskolen og om sit samarbejde med Moltke, som fra starten af havde været knyttet til bibelskolen og fulgt dens arbejde med den mest levende interesse, sendt mig følgende udtalelse, dateret 1. februar 1961:

„Blandt de Institutioner inden for den danske Folkekirke som Greve Joachim Moltke omsluttede med Kærlighed, indtog „Dansk Bibelskole“ en særlig Plads; det

er vist ikke for meget sagt. Hans virksomme Optagethed af denne Sag blev sat i Gang ved det store, kirkelige Fællesmøde for evangelisk Verdensmission i Edinburgh i Juni 1910. „Allerede under Mødet samledes de fleste af de danske Repræsentanter til fælles Bøn og Overvejelse af, hvad der tiltrængtes til Styrkelse af den danske Menigheds Kræfter; og særlig efter J. Moltkes Tilskyndelse enedes vi om at sigte paa Oprettelsen af en dansk Bibelskole. Straks i Efteraaret traadte derfor en større Kreds af danske Menighedsledere sammen for at virkeliggøre Planen, saa at Dansk Bibelskole kunde begynde sin Gerning i Januar 1912.“ (Henry Ussing: „Min Livsgerning, som jeg har forstaaet den.“ I, Side 89).

Ofte har Greve Joachim Moltke i Samtaler paa To-mandshaand og ved Bestyrelsesmøder i „Dansk Bibelskole“ givet Udtryk for, hvor meget denne Sag laa ham paa Sinde: Bibelen i Lægmandens Haand. — Da jeg i 1936 blev draget ind i „Dansk Bibelskole“s Arbejde, forstod jeg snart, at Greven havde en udformet Arbejdsplan, som han ikke blev træt af at skitsere. Vise Hovedpunkter kan anføres her.

1. „Dansk Bibelskole“ skulde *tilrettelægge Kursusrækker med undervisende Sigte*. Bibelforedrag var ikke nok. Lægfolket skulde lære at arbejde med de bibelske Tekster, og Evangelisten Filips Spørgsmaal til den ætiopiske Hofmand: „Forstaaer du ogsaa det, du læser?“ (Ap. Gern. 8, 30) maatte stadig staa paa Dagsordenen.

Jeg husker Greve Joachim Moltkes Glæde, da vi i 1936 —37 for første Gang fik tilrettelagt et Kursus med Spørgeskemaer. Det foregik i Vor Frue Sogns Menighedshus i Fiolstræde, og Teksten var Apostlenes Gerninger. I tre Halvaar arbejdede vi, og Deltagerne, som kom fra vidt forskellige Samfundslag, udfyldte Skemaerne hjemme..

Skemaerne blev rettet, og den følgende Gang fik de dem tilbage.

Endnu større var hans Glæde, da det lykkedes at leje Lokaler til „Dansk Bibelskole“ paa Filippavej 1. Med stor Iver hjalp Greven med at faa Lokalerne møbleret. Han skænkede Møblement til Elevernes Dagligstue og var utrættelig m. H. t. at give gode Raad.

Der blev arrangeret Maanedskursus, hvor Deltagerne kom fra alle Landets Egne og fra Sverige og Norge. Ved de Afslutningsfester, der holdtes for Maanedskursusdeltagerne, var Greve Joachim Moltke en taknemmelig Gæst. Han syntes, at nu var „Dansk Bibelskole“ paa Vej mod det Maal, han hele Tiden havde peget paa.

2. „Dansk Bibelskole“ skulde stile imod at *faa egen Bygning*, og den skulde ligge *i København eller i Hovedstadens Nærhed*. — Jeg mindes en Sommeraften, hvor Greve Joachim Moltke og daværende Sognepræst Gunner Engberg (som var Medlem af „Dansk Bibelskole“s Bestyrelse) stod sammen med mig et Sted i den indre By. Vi drøftede, hvordan Bibelskolens Hus skulde indrettes, hvor det skulde ligge, hvad det vilde koste, paa hvilken Maade det kunde udnyttes effektivt o. s. fr. Greven var Fyr og Flamme. — Ak, men det lod sig ikke realisere desværre!

3. „Dansk Bibelskole“ skulde *ikke være afhængig af nogen kirkelig Retning*. — „Dansk Bibelskole“ — for *bele* den danske Menighed, ikke mindst for Mændene og Ungdommen — var Linjen, som maatte fastholdes.

Det førte til, at der blev skrevet nogle Avisartikler med skarpe Angreb paa „Dansk Bibelskole“ fra ledende Mænd inden for „Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark“. Greve Joachim Moltke var bedrøvet over dette Angreb, og Opgøret bevirkede, at han endnu

stærkere understregede Uafhængighedens Nødvendighed.

9. April 1940 var vi midtvejs i et Maanedskursus. Jeg glemmer ikke den første Morgentime paa Bibelskolen, efter at Danmark var blevet besat af Tyskerne. — Om Aftenen — 9. April — den første Mørklægningsaften — var vi samlet i en lille Kreds hos Greve Joachim Moltke i hans dejlige Hjem i Bredgade 41. En underlig Aften, som staar prentet i Erindringen.

Under Besættelsen fortsatte det daglige Arbejde i Dansk Bibelskole, men Rejsevirkomheden maatte indskrænkes, og Byggeplanerne maatte lægges til Side indtil videre. Greve Joachim Moltke og vi andre tog det til Efterretning med Beklagelse.

I Efteraaret 1940 tog jeg Afsked med „Dansk Bibelskole“. Gerne havde jeg fortsat Samarbejdet med Greve Joachim Moltke, og han forstod vistnok ikke, at jeg maatte træffe Beslutning om at gaa ind i Sognepræstetjenesten igen. Greven havde i 1937 rundhaandet betalt Udgifterne til en Rejse til Glasgow og London. Han vilde, at jeg i 3 Uger skulde „studere Bibelskole“ og tænkte vel, at jeg derigennem skulde faa Mod og Lyst til at blive i „Dansk Bibelskole“s Arbejde for stedse.

Den storslaaede Gave, som i Henhold til Greve Joachim Moltkes testamentariske Bestemmelser er skænket til „Dansk Bibelskole“, vidner om, i hvilken Grad Bibelskolens Gerning i det danske Folk har ligget ham paa Sinde. Han troede paa denne Sag, og intet Offer var for stort, naar Sagen skulde fremmes.

I dyb Taknemmelighed mindes jeg Greve Joachim Moltke. Hans Bundethed til den hellige Skrift, hans inspirerende Tilskyndelser, hans Offervilje i det skjulte og hans mærkelige Tillid til en ung Bibelskoleforstander

— det er Træk i Billedet af en af de store og betydelige Lægmænd i den danske Kirke i det 20. Aarhundrede. En Adelsmand var Greve Joachim Moltke. Mindet om ham skal bevares i Ærbødighed og Taknemmelighed i den Kirke, hvis ydmyge, gavmilde og trofaste Tjener han var.“

De i ovenstående udtalelse omtalte principper fandt da også udtryk i Moltkes testamente, hvori det hedder:

„Det ligger mig især paa Sinde, at en betydelig Del skal tilfalde Dansk Bibelskole til Fremme af dens Virksomhed særlig til Hjælp til Køb eller Opførelse af en Bygning med Undervisningslokaler for Skolen og Beboelse for Elever. Betingelserne for, at der skal tilfalde Dansk Bibelskole Arv efter mig, er dog

a. at denne Bibelskole forbliver i København eller nærmeste Omegn,

b. at den efter sit Formaal og sin Arbejdsmaade og efter sin Bestyrelses Sammensætning tilsigter at blive en fælles Bibelskole for den danske Menighed uden Præg af særlig at drives af eller tilhøre en enkelt kirkelig Retning,

c. at Hovedsigtet i Skolen er Undervisning og Maalet baade at uddanne Personer til Arbejde i den kristne Menigheds Tjeneste og at hjælpe søgende eller troende Menesker i Almindelighed til et selvstændigt Bibelsyn og Indblik i Bibelens Sammenhæng,

d. at Dansk Bibelskoles Bestyrelse sammensættes saaledes, at mindst Halvdelen af Medlemmerne er Lægmænd (det er jo hovedsageligt for Lægfolk, at Skolen er oprettet). Saafremt dette ikke er Tilfældet paa Arvefaldets Tid, maa Bestyrelsen, efterhaanden som Nyvalg skal finde

Sted, suppleres med Lægmand, indtil Forholdet mellem Teologer og Lægmand er det her bestemte,

e. at Dansk Bibelskole ændrer sine Love saaledes, at de under a—d nævnte Betingelser optages i disse som en Bestemmelse, der ikke kan ændres eller ophæves, saalænge Bibelskolen bestaar.“

Ja, bibelskolen var greve Moltkes hjertebarn, (det er dog måske rettere at sige: et af hans hjertebørn), og det var da også meget betydelige beløb, der tilfaldt den efter hans død. Johs. Rasmussen siger herom i: „I Evangeliets Tjeneste“, s. 26:

„Moltkes Iver var da ogsaa en væsentlig Hjælp ved Oprettelsen af „Dansk Bibelskole“ et Par Aar efter, men denne blev aldrig helt, hvad han havde tænkt, idet han havde haabet paa et stærkere Lægmandsinitiativ og at mange flere vilde sætte sig paa Skolebænken for at lære deres Bibel at kende. Naar han alligevel har skænket den største Del af sin Formue til Bibelskolen, turde det være et Vidnesbyrd om, hvor denne Sag laa ham paa Sinde.“

Disse synspunkter om bibelskolens virke har vistnok fremdeles gyldighed.

OXFORD-BEVÆGELSEN

Vi er nu fremme ved år 1933. Her træder Oxford-Bevægelsen ind i billedet. Også her træder Moltkes initiativ tydeligt frem. På mange måder måtte bevægelsens arbejdsmåde — så helt forskellig fra, hvad man ellers havde kendt — forekomme ham fremmed. Tilmed var han i 1933 en gammel mand; og gamle mænd står tit med mistænksomhed og ihvertfald med passivitet overfor nye tanker og arbejdsmåder. Når han alligevel på særdeles aktiv måde var med til at berede vejen for Oxford-Bevægelsens indgang i Danmark, skyldtes det utvivlsomt, at han var orienteret om — og søgte orientering om bevægelsen og dens evne til at vinde mennesker for Guds rige, tildels blandt samfundslag og stillinger, der hidtil havde haft lidet eller intet med kristendom at gøre. (Jeg husker betegnelsen „usandsynlige kristne“ anvendt i den periode på mange af denne gruppebevægelses folk). Og var dette en ny kanal for Guds ånds virke, måtte man søge at lede den ind over Danmark. Egne meninger og opfattelser måtte overfor dette træde mere i baggrunden.

Den første kontakt fra dansk side med Oxfordgruppen skabtes ved pastor Gunner Engbergs initiativ. Han havde først fået øje på bevægelsen og havde fundet frem til to af bevægelsens repræsentanter, Howard Rose og Basil Hodgson, der i slutningen af april 1933 var i

København og bl. a. talte i KFUM's Centralforening. De var Moltkes gæster under deres ophold, og han betalte deres rejse. I juni s. å. blev Ingvard Jensen (nu sognepræst på Christianshavn) teologisk kandidat — en ung mand, som i sin studietid havde modtaget megen både timelig og åndelig støtte fra Moltke; bl. a. havde denne i 1930 betalt Ingvard Jensens rejseudgifter til et møde for drengsledere i Genève. Tanken på KFUM's vé og vel lå stadig Moltke på sinde, og han ønskede, som han udtalte det overfor Ingvard Jensen, at han, Ingvard Jensen, måtte være trofast overfor KFUM. Dagen efter, at han var blevet kandidat, besøgte han Moltke, der overrakte ham en bankbog på ca. 2.000 kr. til brug for en studierejse og med særligt ønske om, at en sådan rejse måtte omfatte besøg ved et house party i Oxford. Ingvard Jensen deltog da også heri ligesom Hee Andersen — nu fhv. stiftsprovst — og Gunner Engberg.

I slutningen af august 1933 holdt Moltke en sammenkomst i Bredgade 41 med 25 deltagere, hvor Engberg, Ingvard Jensen og Hee Andersen fortalte om House Party i Oxford. Jeg var ikke med her, men den 15. nov. s. å. var jeg sammen med docent — senere biskop — H. Fuglsang-Damgaard og Hee Andersen gæst i Bredgade 41, hvor Hee Andersen fortalte om sine Oxfordoplevelser i England. Bevægelsen havde sit første større House Party her i landet på Hindsgavl i dagene 28. juni—7. juli 1934 og et ledermøde på Nyborg Strand i slutningen af december 1934. I begge disse møder deltog Moltke.

Det store Oxford-team ankom her til Danmark i marts 1935, under ledelse af bevægelsens førstemand Frank Buchmann, hvis første møde fandt sted i koncertpalæet den 27. marts. I de kommende dage var Buchmann og forskellige andre af teamet gæster i Bredgade 41, og

Moltke fulgte med stor interesse arbejdet og planerne bl. a. for tilrettelæggelsen af et større møde i Haslev.

Oxford-folkenes virke her i landet satte i første omgang store spor. Adskillige blev draget ind i bevægelsen, og ikke få oplevede et åndeligt gennembrud til levende kristentro. Andre „gamle“ kristne fik en fornyelse af deres åndelige liv gennem bevægelsen. Og både i København og andre steder, hvor de holdt møder, oplevede man, at det pludseligt — også ved ganske almindelige selskaber — var blevet let og naturligt at tale om åndelige spørgsmål. Men bevægelsen havde også sine modstandere, der bl. a. karakteriserede den som „korsløs“ og fandt dens praksis med at „tage førelser“ på foreliggende spørgsmål i høj grad omdisputabel; og syndsbeholdelserne fra platformen ved offentlige møder stødte mange.

Som man vil se af ovenstående, blev Oxfordbevægelsen i hele sin første periode i høj grad bakket op af Joachim Moltke, som glædede sig over alt, hvad bevægelsen bragte af positivt og defunderede den overfor fremkommende kritik. Vi har set, at han under gruppens besøg her i landet hyppigt havde forskellige af dens deltagere som gæster. Og han var medindbyder og medforbereder til et ret stort House Party for jurister; mødet lededes af Buchmann, og mange af de her i landet nyvundne Oxfordfolk fremkom med indlæg. — Men Oxfordmand blev Joachim Moltke dog ikke. Han blev aldrig medlem af gruppens team og sås aldrig på platformen ved dens møder. Jeg har heller aldrig hørt ham omtale, at han havde „taget førelser“. Han vedblev at være sig selv, glædende sig over hvad han hørte om, at mennesker var blevet „changed“, og lemfældig i sin vurdering af bevægelsens dogmatik eller måske snarere: Mangel på dogmatik. Han oplevede ikke, at bevægelsen ændrede pro-

gram og blev til „Moralsk Oprustning“. Han ville utvivlsomt ikke kunne have godkendt denne programændring. Gennem hele hans kristenliv gik det som en rød tråd: „Arbejd for Jesus Kristus“ — med en stærk understregning af dette navn — navnet over alle navne.

DET DANSKE BIBELSELSKAB

Om greve Joachim Moltke og Det danske Bibelselskab har direktør Johs. Malmstrøm, mangeårigt bestyrelsesmedlem i Det danske Bibelselskab, givet mig følgende udtalelse:

„Når man tænker på, fra *hvor* mange steder der kaldtes på Greve Joachim Moltke, er der noget betagende i, at han i den grad havde evnen til at gøre sig til ét med det pågældende arbejde, at man vistnok fra adskillige bestyrelses side vil sige: Vores sag var Greve Moltkes hjertesag.

Således også med hensyn til Bibelselskabet. Var der noget, det var Greve Moltke om at gøre, så var det at hjælpe mennesker til en dybere indtrængen i bibelens rige verden med deraf følgende lydighed overfor ordets befalinger. I Det danske Bibelselskab var det altid skik, at en fremtrædende lægmand skulle være formand (Skovgaard-Petersen, som blev formand i en årrække fra 1936, dannede en sjælden undtagelse), og da overpræsident, kammerherre de Jonquières i 1918 fratrådte, anmodede man Greve Joachim Moltke, der havde siddet i bestyrelsen siden 1913, om at overtage formandsposten. Han beklædte den i 9 år, men blev siddende i bestyrelsen til 1934.

Der var naturligvis i de år, hvor Greve Moltke var

formand, mange af de sædvanlige praktiske ting, der skulle tilrettelægges; som sekretær fungerede biskop A. S. Poulsen til 1921; han afløstes af pastor Chr. Seidelin, der ligesom Greve Moltke var pertentlig i god forstand, d. v. s. omhyggelig for, at også de mange små ting vedrørende bibeludgaverne blev udført med minutøs omhu.

Det nye, der brød frem i løbet af Greve Joachim Moltkes formandstid, var dels det tilsyneladende uvæsentlige, men som det siden skulle vise sig særdeles betydningsfulde, at der blev dannet et forretningsudvalg til at tage sig af de mange løbende sager, som dårligt kunne vente til det årlige bestyrelsesmøde i maj, dels det, at man gik i gang med en fortolkning til de nytestamentlige skrifter.

Dette var en sag, som lå Joachim Moltke stærkt på sinde. Med forbillede i den engelske Cambridge Bible ville Greve Moltke så gerne, at der skulle forelægges den danske læserverden en række kommentarudgaver, som havde den tjenende opgave at gøre bibelen ligeså tilgængelig for nutidslæserne, som den var for de mennesker, for hvem de hellige skrifter oprindeligt blev skrevet. Det skulle ske ved hjælp af indledninger, indholdsoversigter og fodnoter til den bibelske tekst, men det var ikke meningen, at fortolkningen skulle være sådan, at man opbyggeligt anvendte ordet; i tillid til dettes egen kraft skulle det overlades til læseren selv at overveje det erkendte og forklarede indhold.

Der var også den ejendommelighed ved The Cambridge Bible, at det ikke var en enkelt mands værk, men de enkelte skrifter var udarbejdet af mænd, der mentes at have særlige forudsætninger for at fortolke netop det skrift, de fik overdraget at skrive kommentar til.

For de enkelte bind skulle vedkommende medarbejder være ansvarlig, og der skulle indrømmes ret stor frihed

under hensyntagen til den individuelle opfattelse, men for at ikke en vilkårlig og uberegnelig liberalisme skulle få indpas, skulle det overdrages 2 hovedredaktører at gennemse manuskripterne og bistå med råd og henstillinger.

Således var det Greve Moltkes ønske, at man skulle vejlede bibellæserne. I første omgang blev det ikke til mere end 2 småskrifter, og de slog vist aldrig helt igennem, således som Greve Moltke havde håbet, men i 1925, medens Greve Moltke endnu var formand, besluttedes det at udgive en fuldstændig kommentar til Ny Testamente, og her lagdes de ovenfor fremførte tanker til grund. Og inden Greve Moltke i 1934 fratrådte som formand, lykkedes det at få 1. og 2. del af prøveoversættelsen til Gl. Test. (de historiske og de poetiske bøger) fra hånden. Og Greve Moltke oplevede da, medens han endnu var medlem af bestyrelsen, at Kongen (den 16/12 1931) autoriserede den nye oversættelse af Gl. Test. Det har utvivlsomt været en meget stor glæde for Greve Moltke, men om han derimod ville have kunnet godkende de senere hen af Bibelselskabet udsendte gl. test. kommentarudgaver til de historiske bøger, er vistnok mere end tvivlsomt; dertil måtte de sikkert på adskillige punkter forekomme ham altfor radikale.

Når Bibelselskabet mener, at den opgave, det står for, havde Greve Moltkes hjerte udelt, er det vistnok vanskeligt at bestride dette, så sandt ordet fra Gud, sådan som vi møder det i vor bibel, var det bærende grundlag for Greve Joachim Moltkes liv.“

HJEM FOR STUDENTER

I det foregående er omtalt en række institutioner og virksomheder indenfor menigheden, som Moltke i levende live sammen med andre, men mange gange som hovedperson, stiftede eller ved personligt arbejde og stor økonomisk bistand og med megen indsigt videreførte. Her skal nu omtales en opgave, hvis oprindelse skyldes hans testamentariske bestemmelser og således først kom til eksistens efter hans død.

„Greve Joachim Moltkes Hjem for Studenter“ er oprettet i henhold til en i Greve Moltkes testamente indeholdt bestemmelse om, at en nærmere angiven del af hans formue skulle tilfalde KFUM i København (Centralforeningen) „til oprettelse af et pensionat for mandlige studenter — fortrinsvis for sådanne, som ønsker at melde sig til tjeneste i Det danske Missionsselskab eller har til hensigt at blive KFUM-sekretærer. Det påtænkte pensionat må ikke indrettes som en del af et andet pensionat, det skal have karakteren af et hjem og ledes af en troende mand og en troende kvinde, helst et ægtepar, der er egnet til at vejlede de unge mænd til udvikling af deres personlighed, væsentligt i åndelig henseende.“

„Jeg tænker mig,“ hedder det i testamentet, „at pensionærernes antal ikke skal være højere end 15. Det er ikke hensigten, at opholdet i hjemmet skal være frit, og hertil ville den heromhandlede kapital også være util-

strækkelig. Der er selvfølgelig tænkt på sådanne studenter, som har dårligt råd til at betale for et studieophold i København, og som her skulle kunne få opholdet for betydeligt nedsat pris, måske kun mod at betale for kosten.“ Til det angivne formål efterlod Greve J. Moltke, der afgik ved døden den 29. december 1943, et beløb, der opgjort efter den tids obligationskurser udgjorde 322.696 kr.

Som det fremgår af testamentets ovenfor citerede bestemmelser, lagde Greve Moltke megen vægt på, at der ved hjælp af de pågældende midler skulle skabes et *hjem* for ubemidlede studenter. Derfor skulle det forestås af en troende mand og en troende kvinde, helst et ægtepar; derfor skulle studenternes antal ikke være for stort; og derfor måtte pensionatet ikke være en del af et andet pensionat.

Det lå dernæst Greve Moltke på sinde, at pensionatet blev et hjem fortrinsvis for sådanne studenter, som så det som deres mål at uddanne sig til missionærer i Dansk Missionsselskab eller til KFUM-sekretærer. Greve Moltke mente, at den nære forbindelse med KFUM's Centralforening på een gang skulle være *dem* en støtte og en hjælp for *foreningen*, som altid vil have trang til og brug for unge akademikere, som sigter på en aktiv tjeneste i menigheden, ude eller hjemme.

Tanken om oprettelsen af et sådant hjem måtte vel i sig selv ligge Moltke nær — man tænke på, hvor stor en indsats han havde gjort gennem sit lange liv for studenter- og gymnasiastbevægelsen. Men hvad der i sidste instans bestemte ham for oprettelsen af et hjem for studenter var utvivlsomt den i hans ældre dage opstående og omsiggribende Tidehvervsbevægelse med dens stærke angreb på KFUM og i det hele med dens golde og skånselsløse kritik af de mænd, der hidtil på frugtbar måde

havde arbejdet for gymnasiast- og studenterbevægelsen. Det har sikkert været hans tanke, at hjemmet måtte blive en „oase i ørkenen“. Og det var med velberåd hu, at han stillede hjemmet under KFUM's bestyrelse og uden nogen forbindelse med studenterbevægelsens til enhver tid værende organisationer. Der er i de testamentariske bestemmelser intet nævnet om disses repræsentation i bestyrelse og udvalg, og det ville være stik imod stifterens ønske, om man på den ene eller den anden måde etablerede et samarbejde med disse organisationer.

KFUM's Centralforening havde ingenlunde let ved at få denne opgave igangsat — vanskeligst var det at finde et egnet sted for hjemmet med opfyldelse af de testamentariske bestemmelser. Først den 1. september 1956 stod hjemmet færdigt til at tage i brug, indrettet i Centralforeningens bygning i lokaler, der hidtil havde været stillet til rådighed for Kristelig Akademisk Forening. Der var altså hengået næsten 13 år efter Moltkes død, inden hans ønske på dette punkt kunne virkeliggøres. Den lange ventetid havde i alt fald den fordel, at den ovennævnte, til formålet afsatte kapital forøgedes med renten af kapitalen; de reparationer og lokaleforandringer, som nødvendiggjordes ved den ændrede brug, måtte gøre et ikke ubetydeligt indhug i den opsamlede kapital nødvendigt.

Hjemmet, der for tiden huser 13 studenter, har i de forløbne 6 år løst sin opgave i overensstemmelse med stifterens ønske. De i tiden siden hans død så ændrede prisforhold har hjemmet mærket på følelig måde, men man har ved etablering af hotelvirksomhed i sommerferieperioden formået at tilvejebringe en rimelig økonomisk basis for hjemmets virksomhed.

Moltkes kærlighed til gymnasiastbevægelsen gav sig

også et smukt udtryk i testamentet: Til KFUM i Danmark testamenteredes en fond på godt kr. 100.000, hvis rente skal anvendes som hjælp til lønning af og afholdelse af rejseudgifter for en sekretær for det kristelige gymnasiastarbejde i Danmark.

KØBENHAVNS KIRKEFOND

Joachim Moltke sad i en lang årrække og lige til sin død i kirkefondets bestyrelse, senere betegnet som dets repræsentantskab. Af herom modtagne oplysninger skulle han have været med fra den første begyndelse, da professor Harald Westergaard samlede en kreds af lægmænd til forhandling om „kirkens nød“ — en forhandling, der resulterede i „Udvalget for Kirkens Venner“ af 1890. På dette tidlige tidspunkt har Moltke dog sikkert ikke taget del i arbejdet — hans åndelige gennembrud var jo som tidligere nævnt i marts 1892, men i 1896 — ved Kirkefondets stiftelse — indtrådte han i den første bestyrelse og sad der til sin død. I Kirkefondets inderkreds — en tid lang betegnet som forretningsudvalget, senere som bestyrelsen — har han dog aldrig været inddraget; men da man fra Kirkefondets side i 1905-06 startede en „Indsamling til Kirkesagens foreløbige Afslutning“, blev han formand for det udvalg, som forestod denne opgave. Gennem hele den lange periode, i hvilken han havde sæde i bestyrelsen (repræsentantskabet) har han — det ved jeg også af egen erfaring, så langt den rækker — med levende interesse fulgt forhandlingerne om Kirkefondets problemer. Og som andre steder, hvor han var engageret i kristeligt arbejde, lod han sig også her stærkt økonomisk engagere. Mere tilfældigt — for også her var hans gaver i „løndom“ — har jeg fået at vide, at hans husbestyrer-

inde hvert *kvartal* i en lang årrække og lige til hans død kom op på Kirkefondets kontor for at aflevere en anonym gave på 1.000 kr., og som det i denne forbindelse af min hjemmelsmand blev nævnt: 4.000 kr. om året i 20, måske 30 år er jo bleven til penge.

Igen ser vi her Moltke som den altid virksomme arbejder og den redbonne, rundhåndede giver i kristeligt arbejde — og igen begrænser hans stilfærdige virke, som han helst ønskede skulle foregå mest muligt i det skjulte, vor nærmere viden om omfanget heraf.

Det er derfor heller ikke muligt at sige, at man i dette lille skrift har nået at omtale *alle* de opgaver, som han i tidens løb har viet sine kræfter, og som har haft en plads i hans forbøn, men i alt fald vil den lange række af de her omtalte opgaver indenfor menigheden, til hvilke hans navn er knyttet, give et billede af en ualmindelig virksom menighedens tjener.

DEN KRISTNE ARBEJDER OG VEN

Lad os standse og se tilbage et øjeblik. Vi har omtalt en lang række virksomheder, som Moltke enten selv har været med til at skabe og igangsætte eller til at videreføre. Hans virke rakte vidt ud — til fjerne missionsmarker — ja, det kontaktede i grunden hele verden gennem hans forbindelse med Verdens kristelige Studenterbevægelse og det internationale arbejde for Ydre Mission. Af foranstående vil bl. a. fremgå betydningen af hans deltagelse i verdenskonferencen i Edinburgh i 1910. Og ingen steder var han en blot og bar topfigur. Tværtimod! Uendelig arbejdsom og flittig, udnyttende alle muligheder for fremme af de opgaver han havde med at gøre, danvende sig sin opfattelse af hvad der i de forskellige situationer burde gøres og handlende derefter.

Ufatteligt er det, hvordan han kunne få tid og kræfter til sit vidtforgrene arbejdet. Men alt var stillet til hans Herres disposition: Tid, kræfter, evner, penge, hjem. Og som den bærende kraft i det alt sammen: Et rigt, intenst bønsliv. Stilfærdigt virkende var han. Økonomisk bistand blev, hvor det var muligt, ydet anonymt og som noget selvfølget, der ikke var omtale værd. Uvilkårligt mindes jeg fra en bog om en ung amerikaners kristne tjeneste blandt studenterkammerater et vers, der i oversættelse lyder:

„Al min tid og al min evne
skal min Frelser ofret være
for at bruges glad og gerne
til min høje Konges ære.“

Der rejser sig vel for en og anden det spørgsmål, om han da slet ikke havde noget privatliv. Naturligvis havde han det. Han var uden hustru og børn, og skønt en af 5 brødre var den nærmeste families næste generation begrænset til den nuværende besidder af Bregentved, Greve Christian Moltke. En af brødrene var død som ungt menneske, en anden var ligesom han selv ugift — det mandlige element var således i den snævre familiekreds i overvægt. Over familiesamværene var der noget meget regelbundet — man kan også kalde det traditionsbundet. Højtiderne tilbragtes på Bregentved eller hos broderen og svigerinden på Marienborg på Møn. Afvigelser derfra var utænkelige. Og Joachim Moltkes fødselsdag forløb også efter et fast ritual: Fødselsdagsfrokost i Bredgade 41 med en ret begrænset familie- og vennekreds, middag hos broderen Erik på St. Annæplads med omtrent de samme gæster som havde været sammen til frokost. På Erik Moltkes fødselsdag var ritualet det samme, blot med omvendt fortegn: Frokosten indtoges hos ham, middagen i Bredgade 41.

Men en del af de fjernere familiemedlemmer blev jævnligt indbudt til Bredgade 41 og har i tidens løb tilbragt utallige gode timer hos den elskelige vært. Hans vennesind og trofasthed over for dem var stor, og tit glædede han dem med smukke gaver. At deres åndelige vé og vel lå ham meget på sinde, behøver næppe at siges.

Man mindes alt dette, og i mindet står han for én som den, der altid var den ydende — næsten aldrig den mod-

tagende. Naturligvis må han i årenes løb have modtaget mange bud med udtryk for taknemmelighed imod ham. Men det hører hans interne tilværelse til. Det var også så ganske overensstemmende med hans stilfærdige virke, at han helst unddrog sig venners og institutioners ydre påskønnelse. Helt kunne dette naturligvis ikke gennemføres. Her skal omtales to fester, hvor en vennekreds hyldede ham.

Den første blev afholdt den 12. februar 1932 — to dage efter 75 års-dagen — som en middag i KFUM under ledelse af Gunner Engberg. Med sædvanlig beskedenhed havde festens hovedperson udtalt ønske om, at der blev sagt mindst muligt om ham selv — et krav, som det ved en sådan lejlighed ikke var så let at honorere. Gæsterne var alle venner fra ungdomsarbejdet i KFUM, i Gymnasiastbevægelsen og Studenterbevægelsen. Og ord og tanker gik bestandigt til Bredgade 41 og dette hjems vært — kønt omtalt bl. a. i en af Hee Andersen til dagens anledning skreven sang:

Saa mange Minder trænger sig i denne Aften frem,
de samles om et hyggeligt og smukt og gæstfrit Hjem;
en Tak fra mange Hjerter nu til Grev Moltke gaar,
for hvad en Skare Ungdom modtog der i svundne Aar.

Latinere vi kaldtes — dengang lærte man Latin —
og følte sig til Smededrenges Selskab lidt for fin,
men naar i Grevens Sale Latineren fandt hen,
da var han rigtigt hjemme, og han gerne kom igen.

Blandt skønne Malerier slog man hyggeligt sig ned,
i bløde Sofahjørner kom Tungerne paa Gled;
og muntert Skaren flokkedes om The og Kagefad,
som ogsaa gør en stuelærd Latiners Hjerter glad.

I Ungdomsskaren færdedes med stille Smil en Mand,
som virkede med Troskab for sin Konge og sit Land,
en Adelsmand, som kendte det gamle Sandhedsord,
at den er størst, der tjener i den store Mesters Spor.

Her lyttede de unge, naar Ordet bragte Bud
om Lys og Kraft og Frelse til os fra Himlens Gud.
Her ranked unge Viljer sig til Troens Kamp og Strid,
og Frø blev lagt, som skulde bære Frugt i Herrens Tid.

Saa sagte lister Minderne til svundne Dage hen —
hvad Frugt bar Ordets Sæd hos dem, som nu er blevet
Mænd?

Paa Vej og Sten faldt meget, og der hvor Tidsler gror;
men noget ved vi, spired i den dybe, gode Jord.

Dog den, som bærer Stene til Herrens Kirkehal,
han spørger ej om Ros og Løn, han gør kun, hvad han skal.
Det gjorde De saa trofast, og vi ønsker Dem Guds Fred,
som rækker til vor sidste Stund og evigt varer ved.

Kun ufuldstændigt erindrer jeg, hvor mange og hvem
vi var ved den lejlighed.

Bedre husker jeg den anden festmiddag i anledning af
hans 85-årsdag. Den blev holdt i mit hjem. Som så mange
gange før skyldtes det Johannes Rasmussens friske initia-
tiv, at festen arrangeredes. Det var i 1942 — altså i
besættelsestiden — at festen holdtes. Ikke mindst af
denne grund viste det sig at være en fuldtræffer, at
hans venner ved denne lejlighed overrakte ham en flag-
stang af sølv med et dannebrogflag, beregnet til at stå
i hans stue.

På sokkelens 4 flader står henholdsvis:

Greve Joachim Moltke. F. 10-2-1857.
Kristelige Gymnasiastmøder 11/12 1897
LYM i Danmark 15/3 1912
Taknemmelige Venner hilser 10-2-1942

Som det vil ses, er det meget lidt af hans virkeområde, som sokkelindskrifterne meddeler om — det ville have krævet en hel polygon, så mange sider måtte der til! Men Moltke følte denne aften og denne gave som en stor glæde. „Det flag trængte jeg netop til i min stue,“ ytrede han.

Ved en fest i et privat hjem bliver gæsternes antal begrænset — blev måske også *for* begrænset. Vi var 18. Måske kan det have sin interesse at høre, hvem denne innercirkel bestod af. Foruden hædersgæsten og undertegnede vært var følgende til stede:

Direktør Johs. Malmstrøm,
Landsdommer Hoppe,
Kontorchef i Kirkeministeriet Louis Petersen,
Provst Hans Koch,
Pastor Gunner Engberg,
Rektor Conrad Hansen,
Missionær Carl Bindslev,
Civilingeniør Th. Nielsen,
Kontorchef Carl Rasmussen,
Redaktør Ernst Kjærsgaard,
Pastor Sv. Bøgh,
Missionær Johs. Rasmussen,
Stiftsprovst K. Hee Andersen,
Pastor Fridrik Fridriksson, Island,
Kontorchef Th. Rasmussen
samt min broder, overlæge Greve Otto Moltke.

Man kan som så mange gange sige: „Bedre sent end aldrig“, og bedre disse i flere henseender begrænsede hyldester fremfor slet ingen. Men når det gik sådan, hang det sammen med hovedpersonens beskedenhed. Han elskede Guds ære mere end menneskers.

DEN SIDSTE TID

Også for Moltke, den meget virksomme mand, måtte den tid komme, hvor det ebbede ud med de forskellige hverv, som havde fyldt så meget i hans tilværelse, og for hvilke han havde haft så stor betydning. Men hans kærlighed til og varme interesse for alt arbejde for Guds rige var usvækket, og det var ham magtpåliggende stadig at være à jour med, hvordan det gik med de opgaver, han selv havde haft med at gøre, men også at være i kontakt med de mennesker, der tog andre opgaver op. Gennem en hjertelig forbindelse med redaktør Falk Hansen, der var en af de mange hyppige gæster i Bredgade 41, og som han jævnligt gik ture med, holdt han sig grundigt underrettet om Falk Hansens arbejde blandt de arbejdsløse, støttede arbejdet med store pengebeløb og glædede sig navnligt over, når Falk kunne fortælle om, hvordan flere af de arbejdsløse blev troende mennesker. Igen det samme: ubemærket af mennesker — også i dette tilfælde ukendt af dem (han var ikke med ved de arbejdsløses sammenkomster i KFUM) — var han en trofast „bagmand“ for denne gerning, støttende den med sine midler og sin forbøn — til hjælp for arbejdet og til stor opmuntring for dets leder. Der har tidligere været peget på, at hans virke gik i bredden — hans horisont var i virkeligheden verdensvid. Men her er der grund til at minde om, at hans virke også, socialt set, gik i dybden, til de fattige,

håbløst stillede i samfundet. Falk Hansens arbejde er langt fra det eneste eksempel herpå. Jeg har blandt de artikler, der fremkom efter hans død, liggende én, optaget i bladet „Broderskab“, der „vil vække menigheden til bevidsthed om dens sociale ansvar og vil vise, at kristendom og socialisme kan forenes.“ Det hedder heri:

„Det var med stor Sorg, vi erfarede, at Grev Moltke var død. Grev Moltke var vor Forenings gode og trofaste Ven og var Medlem lige fra den første Begyndelse, og han omfattede vor Gerning med stor Interesse og Varme, ligesom han ofte rakte os en hjælpende Haand og gav os gode Raad. Mange er de Breve, som jeg i Aarenes Løb har vekslet med Grev Moltke om vor Gerning. Vi mærkede, at disse Breve var skrevet af en helstøbt Kristen, en Mand, som levede hele sit Liv med og for Jesus, og der var i Brevene altid en Understrøm af Varme og Kærlighed til alt Guds Riges Arbejde. For vor Forening er det et meget stort Savn at skulle undvære Grev Moltke, og vi ved ogsaa, at hans Død er et stort Tab for hele den danske Kirke og Menighed. Vi vil altid mindes Grev Moltke som den ædle, gode, varmhjertede Kristen, hvis Hjerte og Sind ogsaa omfattede Arbejderne og alle Smaa-kaarsfolk, og hvis inderste Ønske var, at ogsaa disse maatte blive vundet for Jesus Kristus.

Vi vil i dyb Taknemlighed og Ærbødighed udtale et: Ære være Grev Joachim Moltkes Minde!“

H. A. Ottesen.

Moltke var hele sit liv politisk konservativt indstillet, men gjaldt det Guds riges sag, — gjaldt det at hjælpe den eller de nødstedte og lidende i samfundet, trådte det politiske tilbage i anden række. Det gjaldt ikke blot, når

talen var om institutioner og virksomheder, men indenfor hans vennekreds mødte man mennesker med en helt anden politisk observans end hans egen. Falk Hansen hørte til dem, ligeså provst Hans Koch, der aldrig lagde skjul på, at han var socialdemokrat, men tværtimod allerede i en tid, hvor en sådan stilling måtte vække opsigt, uforfærdet med mund og pen kæmpede for forbedring af arbejdernes sociale stilling.

Gennem en trofast vedholden ved sin — for størstedelen yngre — vennekreds formåede Moltke på sine gamle dage ikke blot at yde vennerne meget, men også at skaffe sig et livsindhold af stor værdi. Som tidligere nævnt havde han stadig 2 bibelkredse i gang til lige op mod sin død, og også her blev hans virke højligt værdsat. Alligevel blev hans sidste år ikke lette. I en alder af 83 år oplevede han Tysklands besættelse af Danmark og led mere end mange andre — *dansk* som han var — under følgerne heraf. Hotel Phønix, der lå i umiddelbar nærhed af Bredgade 41, var tyskernes højborg, vogtet af tyske soldater, så Moltke kunne næppe komme udenfor sit hjem uden på særdeles direkte måde at blive mindet om sit lands sørgelige skæbne. Mørklægningen, det af situationen formindskede samkvem med venner og bekendte, brændsels- og fødevarerestriktionerne ramte jo nok os alle, men måtte føles stærkere af ham, den gamle og ensomme mand. Det dejlige hjem måtte indskrænkes, nogle af stuerne lukkes. Han fandt dog en vis *modus vivendi*, men tyngedes stærkt af tanken på Danmarks fremtid. Han blev yderligere ensom, da han i sommeren 1943 mistede sin mangeårige, trofaste husbestyrerinde, Jomfru Nielsen, som i en årrække havde været ham og hans hjem til stor hjælp. Men jeg mindes ham heller ikke fra denne tid — besættelsesperioden — som en bitter eller klagende

mand. Derimod husker jeg ham en gang sige: „Det er i grunden ikke værst for os gamle, — vi skal jo dog snart dø — og ungdommen og børnene har jo tilvænningens evne. De midaldrende rammer denne tid vist i grunden hårdest.“ Hans helbred voldte ham i lange tider, trods de mange år, i det hele og store ikke større vanskeligheder. Både syn og hørelse og sin fornufts fulde brug bevarede han til nær op mod sin død. Men tiden i besættelsesårene var tung at gennemleve, og han nåede ikke at opleve den med længsel imødesete befrielse og vel knapt nok det tidspunkt, da man for alvor kunne skimte en for Danmark lykkelig udgang på krigen. Og i eftersommeren — vist i august — 1943 rantes hans helbred hårdt. En morgen, da han stod op, var han som følge af en hjerneforstyrrelse — vistnok en arteriosclerose cerebri — ude af stand til at tale klart. Også hukommelsen var berørt. Hans svækkelse på disse punkter hindrede ham også i at skrive forståeligt. Derimod kunne han vedblivende forstå, hvad der blev sagt til ham, ligesom han kunne bevæge sig som hidtil. Men den i forvejen ensomme mand blev ved denne sin sygdom endnu mere ensom end før. Forbindelsen med hans husstand og hans venner blev vanskeliggjort for ham, og han led derunder — havde vist også vanskeligt ved at forstå, *hvor* vanskeligt det var for andre at forstå ham. Helt udelukket var det imidlertid ikke, og den, der i denne periode var en del sammen med ham, kunne efterhånden føre en ganske vist noget besværliggjort samtale med ham, men kunne næppe ganske undgå misforståelser. Ganske afskåret fra forbindelsen med sine venner blev han således ikke, men både hans talevanskeligheder og hans efterhånden noget nedsatte kræfter begrænsede disses besøg en del. To venner kom i denne tid til at betyde meget for ham. Den ene

var kinamissionær Johannes Rasmussen, som stod ham meget nær, og med hvem han i mange år havde stået i personlig venskabsforbindelse. Johannes Rasmussen besøgte ham meget hyppigt i hans sygdomstid. (Vi hjalp forøvrigt hinanden ved gensidigt at underrette om, hvilke emner der sidst havde optaget ham mest og som derfor ved ens næste besøg kunne ventes at blive genoptaget). Den anden var stiftslæge Henning Müller, Vallø, som han havde været til stor åndelig hjælp for, og som nu var hans læge. Venskabet med Henning Müller havde sin rod i Moltkemøderne, i hvilke Müller havde deltaget som gymnasiast; minderne herom og ikke mindst om den fine, elskelige vært står for ham som for så mange andre uudsletteligt præget i erindringen. Forbindelsen mellem de to blev stærkere og stærkere, efterhånden som tiden gik og blev stærkt personligt præget, da Müller blev hans læge. En udtalelse fra Müller herom fortjener at gengives. Den fortæller noget om Moltke som en tålmodig patient under de fysiske genvordigheder, som han i de ældre år kom ud for:

„Stærkest blev jeg knyttet til Grev Joachim Moltke, da jeg blev Læge for ham; hvornaar og hvordan jeg første Gang i denne Egenskab gik ind i Bredgade 41, erindrer jeg ikke mere, men at jeg til hans Død aflagde mange Besøg hos ham, husker jeg.

Hans Taalmodighed var usædvanlig, og han bar de større og mindre Byrder, der blev lagt paa ham, med beundringsværdig Tapperhed. Jeg har ofte beundret den Viljestyrke, hvormed han kæmpede mod de stadige Hosteanfald, der fulgte med en ikke helt vellykket Operation for en Kæbehulebetændelse, vistnok foretaget under en af hans Rejser i Østen; det var ikke let for ham saa

ofte at maatte afbryde en Samtale, og meget plagede denne Hoste ham under de mange Møder, han deltog i, men enhver Behandling var uden Virkning, og han bøjede sig stiltiende for denne Kendsgerning.

Et Sengeleje bøjede han sig for paa samme taalmodige Maade; jeg mindes en meget langvarig Feberperiode, hvor Joachim Moltke i flere Maaneder holdt Sengen og roligt og præget af sin stærke Tro imødesaa, at dette kunde føre til Afslutningen; Dagene var kritiske, og hans Kræfter ikke mange; jeg tilkaldte Overlæge Permin fra Frederiksberg Hospital, og vi fik Lov til at bringe ham over dette svære Angreb, vel nok af en ondartet „Viruspneumoni“; det gjorde et stærkt Indtryk paa os begge at være Vidner til hans stille og milde Fred og Beredthed, naar han talte om, at Udgangen vist ikke blev Helbredelse.

Sværest var vel nok Grev Joachim Moltkes sidste Dage, da han maatte igennem den tunge Lidelse, at Talens Brug svigtede; han var ikke i Stand til at udtrykke, hvad han ville, men hans Aand var lige klar og usvækket, hvilket maaske var den haardeste Prøvelse, men han bar ogsaa dette uendelig fromt og tappert. At han nu og da kunde blive utaalmodig, naar man ikke forstod, hvad han sagde, er saa forstaaeligt, men det hændte mig bekendt meget sjældent. Vi, der besøgte ham i denne Periode, vænnede os efterhaanden til at fatte Meningen i hans Tale; og hvor var han taknemmelig, naar saadan en Samtale forløb uden større Vanskelighed.“

Moltkes åndelige liv var ogsaa i hans sidste sygdomsperiode upåvirket af hans legemlige svaghed, og hans ønske om at være til hjælp for andre var stadig stærkt. Som altid tidligere således levede han ogsaa nu meget med Bibelens ord og hentede hjælp derfra. Men hans

skrøbelighed gjorde det vanskeligt at føre en samtale med ham også herom.

Henimod julen 1943 overraskede han sine venner ved at fortælle dem, at han ville tilbringe julen på Marienborg på Møn hos sin svigerinde, grevinde Clara Moltke, enke efter hans broder greve Hemming Moltke. Vi syntes vist alle, at en sådan rejse om vinteren og i hans svækkede tilstand var betænkelig. Men han tog afsted og blev som altid hjerteligt modtaget. Kort tid efter hans ankomst blev han syg og måtte holde sengen, taknemmelig for alt, hvormed man søgte at hjælpe ham. Henning Müller, der en dag under det af ham foran omtalte sygeleje havde lovet ham at være ved hans side, når døden kom, holdt sig i telefonen stadig underrettet om hans tilstand, der langsomt forværredes. Han siger:

„Mine Tanker var stadig hos ham, og endelig en graa Vintermorgen tog jeg til „Marienborg“. Jeg fik straks Lov til at gaa op til hans Sygeleje i det store, lyse Værelse og forstod da, at Afslutningen var nær. Jeg satte mig ved hans Seng og tog hans Haand og blev meget glad, da han trykkede den fast, medens et lille Smil gled over hans Ansigt; jeg forstod, at han kendte mig.

I nogle Timer sad jeg med hans Haand i min, saa slap-pedes Haandtrykket og stille, uden nogen Døds-kamp, fik han Fred. Jeg havde faaet Lov til at holde mit Løfte til ham og taknemmelig, men meget vemodig tog jeg bort fra „Marienborg“.

Døden indtrådte den 29. december 1943.

Begravelsen foregik fra kapellet på Bregentved den 5. januar 1944. Den foregik i stilhed — sikkert overensstemmende med hans ønske, men også nødvendigt af

hensyn til den ret begrænsede plads i kapellet. Men foruden familien var dog en betydelig kreds af venner og medarbejdere tilstede. I vemoden blandede der sig en stærk følelse af taknemmelighed over, at løbet — der på det sidste havde været så besværligt — nu var endt. Både tankerne på, hvad vi skyldte ham hver især, og Johannes Rasmussens tale over ham i kapellet prægede samværet på Bregentved af stor højtid. Efter højtideligheden i kapellet førtes kisten fulgt af os, der var tilstede, til familiegravstedet på Freerslev kirkegård.

Et dådrikt kristenliv var afsluttet.

Der er et ord fra skriften, som mange gange har meldt sig for mig, når tankerne er gået til Joachim Moltke, hans tro, hans livsværk. Det er ordet fra Hebræerbrevet, kap. 13, v. 7: „Kom Jeres vejledere i hu, som har forkyndt Jer Guds ord. Hold Jer for øje den udgang deres levned fik og efterfølg deres tro.“

ERNST MOLTKE

JOACHIM MOLTKE

- en Kristi stridsmand

Ingen, der beskæftiger sig med Danmarks kirkehistorie i tiden fra slutningen af forrige til midten af dette århundrede, vil kunne undgå at møde navnet Joachim Moltke. Men for de allerfleste vil han netop kun være et navn; og til hans virke vil man måske kun have sporadisk kendskab.

Ernst Moltke har i denne bog givet et klart billede af Joachim Moltkes stærke, målbevidste personlighed, og - tildels ved andres udtalelser - omtalt hans initiativ og hans indsats indenfor en lang række af den kristne menigheds arbejdsgrane.

LOHSE